

A propos de ce livre

Ceci est une copie numérique d'un ouvrage conservé depuis des générations dans les rayonnages d'une bibliothèque avant d'être numérisé avec précaution par Google dans le cadre d'un projet visant à permettre aux internautes de découvrir l'ensemble du patrimoine littéraire mondial en ligne.

Ce livre étant relativement ancien, il n'est plus protégé par la loi sur les droits d'auteur et appartient à présent au domaine public. L'expression "appartenir au domaine public" signifie que le livre en question n'a jamais été soumis aux droits d'auteur ou que ses droits légaux sont arrivés à expiration. Les conditions requises pour qu'un livre tombe dans le domaine public peuvent varier d'un pays à l'autre. Les livres libres de droit sont autant de liens avec le passé. Ils sont les témoins de la richesse de notre histoire, de notre patrimoine culturel et de la connaissance humaine et sont trop souvent difficilement accessibles au public.

Les notes de bas de page et autres annotations en marge du texte présentes dans le volume original sont reprises dans ce fichier, comme un souvenir du long chemin parcouru par l'ouvrage depuis la maison d'édition en passant par la bibliothèque pour finalement se retrouver entre vos mains.

Consignes d'utilisation

Google est fier de travailler en partenariat avec des bibliothèques à la numérisation des ouvrages appartenant au domaine public et de les rendre ainsi accessibles à tous. Ces livres sont en effet la propriété de tous et de toutes et nous sommes tout simplement les gardiens de ce patrimoine. Il s'agit toutefois d'un projet coûteux. Par conséquent et en vue de poursuivre la diffusion de ces ressources inépuisables, nous avons pris les dispositions nécessaires afin de prévenir les éventuels abus auxquels pourraient se livrer des sites marchands tiers, notamment en instaurant des contraintes techniques relatives aux requêtes automatisées.

Nous vous demandons également de:

- + *Ne pas utiliser les fichiers à des fins commerciales* Nous avons conçu le programme Google Recherche de Livres à l'usage des particuliers. Nous vous demandons donc d'utiliser uniquement ces fichiers à des fins personnelles. Ils ne sauraient en effet être employés dans un quelconque but commercial.
- + *Ne pas procéder à des requêtes automatisées* N'envoyez aucune requête automatisée quelle qu'elle soit au système Google. Si vous effectuez des recherches concernant les logiciels de traduction, la reconnaissance optique de caractères ou tout autre domaine nécessitant de disposer d'importantes quantités de texte, n'hésitez pas à nous contacter. Nous encourageons pour la réalisation de ce type de travaux l'utilisation des ouvrages et documents appartenant au domaine public et serions heureux de vous être utile.
- + *Ne pas supprimer l'attribution* Le filigrane Google contenu dans chaque fichier est indispensable pour informer les internautes de notre projet et leur permettre d'accéder à davantage de documents par l'intermédiaire du Programme Google Recherche de Livres. Ne le supprimez en aucun cas.
- + *Rester dans la légalité* Quelle que soit l'utilisation que vous comptez faire des fichiers, n'oubliez pas qu'il est de votre responsabilité de veiller à respecter la loi. Si un ouvrage appartient au domaine public américain, n'en déduisez pas pour autant qu'il en va de même dans les autres pays. La durée légale des droits d'auteur d'un livre varie d'un pays à l'autre. Nous ne sommes donc pas en mesure de répertorier les ouvrages dont l'utilisation est autorisée et ceux dont elle ne l'est pas. Ne croyez pas que le simple fait d'afficher un livre sur Google Recherche de Livres signifie que celui-ci peut être utilisé de quelque façon que ce soit dans le monde entier. La condamnation à laquelle vous vous exposeriez en cas de violation des droits d'auteur peut être sévère.

À propos du service Google Recherche de Livres

En favorisant la recherche et l'accès à un nombre croissant de livres disponibles dans de nombreuses langues, dont le français, Google souhaite contribuer à promouvoir la diversité culturelle grâce à Google Recherche de Livres. En effet, le Programme Google Recherche de Livres permet aux internautes de découvrir le patrimoine littéraire mondial, tout en aidant les auteurs et les éditeurs à élargir leur public. Vous pouvez effectuer des recherches en ligne dans le texte intégral de cet ouvrage à l'adresse <http://books.google.com>

**Cudesch da
lectura per las
scoulas
primaras dell'
Engiadian ota**

Pitschen cussagl

3145
.723

WILLIAM AGNEW PATON,

Care of **CHAPLIN, MILNE, GRENFELL & CO., LD.**

CABLE ADDRESS : **6 PRINCES STREET E. C.**
WAPATONA LONDON ENGLAND

Library of

Princeton University.

Presented by

David Paton '74

in memory of

William Agnew Paton

Cudesch da lectura
per
las scoulas primaras
dell' Engiadina ota.

— — —
...⇒ **II. Anneda.** ⇐...
— — —

Publicho dal Pitschen Cussagl.

— — — — —
Samedan.
Stamperia da Simon Tanner.
1896.

Prefaziun.

Quaist cudaschet da lectura per la seguond' anneda da nossas scoulas ladinas consista da quatter parts.

Nella prüma part vegnan preschentadas och parevlas cun materia accompagnatoria our dalla natüra. Quellas haun unicamaing il scopo, dad augmenter l'abilted nel ler e nellas lavuors in scrit, premiss cha quellas sajan già trattedas nel prüm an scolastic, sco prescriba il piano d'instrucziun chantunel.

La segunda part contegna l'istoria da Robinson cun la materia accompagnatoria la pü importanta our dalla natüra. Il spazi del cudaschet nun admettet l'elaboraziun da tuot il materiel our dall' istoria natürela, cha'l piano d'instrucziun indicha. Que ais lavur del magister, d'aggiundscher il mancant, tscherchand dad eviter e d'excluder tuot il materiel, chi nun ho l'intuiziun per base, chi nun sto nel circuit d'esperienza del infaunt. A gnit tschercho taunt nellas parevlas, cu nell' istoria da Robinson, da requinter in lingua pü simpla possibla, adatteda al spiert infantil in quell' eted. Uschè po servir la preschainta istoria da Robinson per base alla communicaziun verbela. Seguond il temp, chi ais a disposiziun del magister, saverò el u tratter pü detagliedamaing quaista materia, u scurznir u eliminar cò e lo qualche part.

Qualche descripziuns, istorias, poesias ed oraziuns fuorman il contenuto della terza part, tuot materias, chi as refere-schan all' esperienza, cha l'infaunt po fer quotidianamaing. Eir las duos prümas parts spordschan diversas istorias e poesias, chi per via da lur contenuto staun in stretta colliaziun culla

NP a
3148
123 J.V
416930

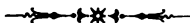

materia prinzipela dellas parevlas e da Robinson. Diversas istorias e poesias adattedas gnittan copchedas dal II cudaschet da lectura, chi fin uossa füt druvo in nossas scoulas inferiuras. Il cudaschet contegnarò ün bain ampel quanto da materia, uschè ch'ün nun gnarò chöntsich a podair tratter tuot in ün inviern. Quetaunt sarò però da resguarder sco ün avantag e na sco ün maungel del cudesch. Bgers infaunts chatteron plaschair, da ler a chesa requints, poesias etc., chi nun füttan trattos in scoula.

Que chi riguarda ils exercizis nella quarta part del cudesch, aise da presumer, ch'els correspuondan ad ün bsögn. Quaists exercizis procuran al infaunt per las lavuors in scrit ün' occupaziun zuond razionela ed adatteda, pustüt in scoulas complessivas, inua mauncha al magister il temp, da podair s'occupar lösch verbelmaing culs infaunts. Ils prüms exercizis d'ortografia paun gnir amplifichos dal magister, scu ch'el retegna per bön. Ils seguonds exercizis servan alla repetiziun ed exerciteschan las fuormas della lingua. Ils terzs exercizis haun prinzipelmaing il scopo, da promover l'abiled, per disferenzier l'important dal main important in ün requint, sco eir dad adüser l'infaunt a fer güst adöver della lingua in scrit.

Sco norma per l'ortografia e grammatica servit, scu s'inclegia da se, il dizionari dels benemerits Signuors Pallioppi.

Ils Sigrs. collegas vöglian ans s-chüser, cha comperan auncha divers erruors da stampa, massimamaing nellas prümas tschinch archas.

l preschaint cudesch da lectura per la II. classa
dellas scoulas primaras dell' Engiadina ota, elaboro dals
Sigrs. magisters J. U. Campell e Chr. Tgetgel in incom-
benza del Pitschen Cussagl, vain declaro sco cudesch da
scoula chantunel.

Coira, als 21 Avuost 1896.

Nomine il Pitschen Cussagl

Il President:

A. Vital.

Il Cancellari:

G. Fient.

A. Parevlas.

1. La matta misericordiaivla.

1.

Ad eira üna vouta üna mattetta. Ell' eira ün brav e bun infaunt. Sieus genituors l'amaivan cordielmaing. Els la daivan tuot que, ch'ella bsöгнаiva. Cò morittan ils buns genituors. Uossa eira la matta üna povra orfnetta. Ella d'vantet uschè povra, ch'ella nun avàiv' üngüna chesa, per abiter ed üngün let, per dormir loaint. L'ultim possedaiv' ella be ün vstieu ed ün töch d'paun. Quaist avàiv' ella survgnieu d'üna buna duonna.

2.

Nun aviand pü üngüna chesa, get ella sülla champagne. „Il cher Segner nun am bandunerò!“ Uschè impissaiv' ella e que eira sieu confort. Cò incuntret ella ün hom vegl. Quaist dschet: „Do'm qualchosa da manger, eau he granda fam.“ La mattetta al det sieu töch d'paun, dschand: „Bun prô fatscha!“ Allura continuèt ella sieu viedi.

3.

came
Cò gnit ella tar ün pover mattin, chi cridaiva e
ditte planschaiva. El ayaiva zuond *very great love* fraid e rovet dalla povra
mattetta sieu *for* fazzöl. Quaista as fet pcho da quel mat
ed al det sieu fazzöl. Poch zieva capitet ün oter infaunt.
Eir quaist tremblaiva dal fraid, nun aviand üngüna
giacca. Che fet la buna mattetta? Ella al regalet sia
giacca.

was beginning Alla fin arriyet ella in ün god. Ad eira saira e
became dark cumanzaiva già a gnir s-chür. Cò incuntret ella darcho
üna mattetta, chi dschet: „Do'm tia *pretty wife* schöcha!“ Cò
through s'impisset la mattetta: „Ad ais s-chür scu üna buocha
if they will do more with me can see d'luf. Uschè üngün nun am po vair! Allura det ella eir
sia schocha.

beautif 4.

Stand ella cò be in chamischa, crudettan dandetta-
maing giò da tschel bgeras, bgeras stailas. Quaistas
as müdettan tuot in ün trat in bels talers dürs e
glüschaints. La mattetta cleget ils talers in sia chamischa
e füt uossa richa ils dis da sia vita.

2. Las stailas.

Las stailas sumaglian a bellas glüschinas. And sun
da quellas, chi glüschan bger pü cler cu otras. La
staila della saira ais la pü glüschainta. Chi so innumbrer

tuot las stailas? Üngün umaun, be il cher Segner.
Tuottas staun nel maun da Dieu. Qualvoutas as vezza
a cruder vers terra ün lung raz d'üna staila.

Vus stailettas, fè pür guardia,
Eau intaunt repos quiet.
Mieu cher Segner vagl' e'm chüra
Tres ün aungel a mieu let.

---

3. La glüna.

La glüna splendura be da not; perche da di com-
pera il solagl cun sia glüsch bger pü clera. La glüsch
della glüna ais amabla, ma na saimper visibla. Qualvoutas
ans muossa la glüna sia fatscha intera. Allora aise, scu
sch'ella ans sorriess. Plaün a plaun dvainta sia vista
pü pitschna e piglia allura la fuorma d'üna farcla. 'Poch
dis zieva nun ais ella pü visibla. A passa circ' ün' eivna,
allura compera ella darcho vi al tschel. Uossa as mett'
la a crescher, fin ch'ella as preschainta darcho plaina
e paschaivla.

---

4. Il solagl.

La glüsch del solagl ais bger pü clera, cu quella
della glüna e dellas stailas. El glüscha scu l'or. Dal
solagl sortan eir bgers razs. Quaists daun eir chalur,
ils razs della glüna e dellas stailas brich. Il solagl

leiva la damaun e tramunta la saira. Da sted leiv' el
bger pü bod cu d'inviern. Ogni taunt as zoppa il solagl
davous las nûvlas. Allura vain que dalum bger pü s-chür.

Con pumpa maestusa
S'eleva d'l'oriaint
In fuorma gloriosa
L'solagl bel splenduraint.
Ils pizs el indorescha,
Vers el s'volva la flur;
El tuot vivifichescha,
Portand glüsch e chalur.

---

5. Il stram, il cravun e'l faschöl.

1.

In üna vschinauncha abitaiv' üna vouta üna duonna
veglia. Ün di volaiv' ella couscher üna buoglia da faschöls.
Ella pigliet ün puogn plain d'stram, l'invidet e mettet
ziplas e laina suraint. Zieva volet ella metter ils faschöls
nella padella. Ma ün da quels crudet per terra sper ün
stram. Dalum zieva crudet eir ün cravun cotschen d'fö
sper il faschöl e'l stram.

2.

Cò dschet il stram: „Mieus chers amihs, dinuonder
gnis vus?“ Il cravun respondet: „Eau sun fùgieu dal
fö, uschigliö füss dvanto tschendra.“ Il faschöl dschet:
„Que m'ais ieu bain a maun. Scha non füss fùgieu, la

duonna m'avess cot a buoglia, scu mieus compagns.“
Il stram dschet: „Eir eau füss ars, scha non füss crudo
per terra. La duonna ho miss tuots mieus frers in fö.
Sesaunta d'els sun perieus in üna vouta.“

3.

„Ma che pigliains uossa a maun?“ dumandet il cravun.
Cò respondet il faschöl: „Nus volains rester saimper buns
amihs ed ir in ün pajais ester.“ Quaist cussagl plaschet
fich bain als oters ed els as mettettan dalum in viedi.
Bainbod arrivettane tiers ün ovelet. Ma suravi nun
mnaiva üngün piaunch. Che eira uossa da fer, per gnir
all'otra riva? Il stram savet güder our dal imbarraz
e dschet: „Eau am met per traviers sur l'ovel e vus
giais sur me vi, scu vi per üna puntina.“

4.

Il stram as mettet dimena suravi l'ova. Il cravun
volet passer vi il prüm. Be plaunin, cun granda attenziun
arrivet el fin immez la puntina. Cò avet el temma e
non sus-chet ir inavaunt. Il stram cumanzet ad arder e
crudet in duos töchs nel ovel. Eir il cravun chattet
perque sia mort nell'ova.

5.

Uossa eira be pü il faschöl in vita. Vzand la fin
dandetta da sieus compagns, as mettet el a rir da möd,
ch'el schloppet. Non füss güst capito ün schneder, schi
restaiv' el mort. Il bun hom pigliet fil ed aguoglia e

cusit darcho la pel del faschöl. Quaist ingrazchet fich per il grand servezzan. Ma il schneder avaiava cusieu cun fil nair. Perque haun ils faschöls d'allur' innò üna cusdüra naira.

---

6. Ils members del corp umaun.

Ils members del corp umaun gnittan üna vouta stüffis, da servir l'ün al oter. Ils peis dschettan: „Perche avains nus sulets da porter e straschiner invaunt vus oters tuots? Procurè's svesa peis, scha volais chaminer! — Ils mauns dschettan: „Perche avains nus sulets da lavurer per vus oters? Guardè sves per mauns, sch'and drovais!“ — La buocha dschet: „Eau füss bain üna minchuna, sch'eau voless saimper mas-cher spaisas per il stomi! Ch'el as procura sves üna buocha, sch'el ho da bsögn d'üna tela!“ — Ils ögls chattettan eir zuond singuler, da stovair be sulets guarder e fer guardia per tuot il corp. Ed uschè tschantschettan eir ils oters members ed imminchün det desditta del servezzan als oters. Ma che dvantet? Nun voliad ils peis pü chaminer, ne ils mauns lavurer, ne la buocha manger, ne ils ögls guarder, cumanzet l'inter corp a patir telmaing, cha tuots ils members perdettan la forza e gnittan ammalos. Els convgnittan, d'avair fat üna nardet e füttan darcho containts d'as güder l'ün l'oter.

---

7. La mort del pulschainin.

Ün pulschainin ed ün chödin fettan üna vouta üna spassageda sün üna collina. Lo eiran bgers nuschers. Els s'inclegettan, cha scha ün u l'oter chatta ün minzin da nusch, schi saja quel da partir cun l'oter. Cò chattet il pulschainin üna bella, granda nusch. Ma voliand el tgnair il minzin be per se, nun dschet el ünguotta a sieu compagn, d'avair chatto üna nusch. Plain d'ingurdia volet el travuonder il minzin. Ma quel al restet nel culöz e nun volaiva pü ne sü, ne giò. El bragit a plain podair: „Chödin, cuorra spert per ova, uschigliö stögl staundscher!“ Il bun chödin as fet pcho e fet chammas, per porter ova. Il bügl as rechattaiva però ün grand töch dalöntsch. Alla fin arrivet el tar quel. El pigliet dalum ova e turnet spert tiers il pulschainin. Però quaist eira già stit.

2.

Il bun chödin eira zuond attristo e plandschaiva ad ota vusch. Tuot las bestias gnittan notiers ed avaivan displaschair per il pulschainin. Ses mürs fettan ün charrin, per il trer alla fossa. Allora as mettet il chödin davaunt sül char scu manaschunz e las mürs trettan quel. Per via capitet la vuolp e dschet: „Inua via, chödin?“ Eau vegn a sepulir mieu pulschainin,“ respondet quaist. „Am laschast ir cun te sül char?“ dumandet la vuolp. Il chödin dschet: „Schi, ma guarda da't metter bain inavous sül char, uschigliö mieus chavallins non sun buns da'l trer.“ La vuolp füt containta da que e det ün sagl sül

char. Zieva gnittan aunch' otras bestias e's mettettan davous sül char. Tuottüna giaiva que bainet inavaunt, fin ch'els arrivettan ad ün ovel.

3.

Ma suravi nun mnaiva üngüna punt e'l bun chödin avaiva da passer sur l'ovel cun l'intera compagnia. Sper l'ovel eira ün stüj da stram. Quaist dschet: „Per as fer ün plaschair, am vögl metter suravi l'ovel. Uschè fuorm üna punt e vus podais passer sur me our.“ Il prüm tuochet que allas mürs, da risager il passagi. Appaina ch'ellas mettettan lur chamminas sül stram, schi sglischet quaist e punt e mürs chattettan lur mort nell' ova.

Intaunt cha'l chödin traiva cussagl cullas otras bestias, gnit notiers ün cravun cotschen d'fö e dschet: „Eau am met sur l'ovelin e vus podais passer suravi.“ Ma voliand el as metter sur l'ova, gnit el bletsch, stüzzet e füt bel e mort.

4.

Ün crappun alla riva del ovel as fet pcho del chöd. Quel as mettet nell' ova, uschè cha'l chöd füt bun da trer il char cul pulschainin vi pel crap all' otra riva. Ma il char davous tschesset dal grand pais e tuottas las bestias perittan nell' ova.

Il bun chödin eira uossa darcho sulet col pulschainin mort. El chavet cun sias griffas üna fossa e

sepullit sieu compagn. Allura as mettet el sülla fossa ed eira zuond trist. Poch dis zieva morit eir el da pür cordöli per sieu camerad.

---

8. Il pullam.

La prümavaira vzains nus nels curtins bger pullam. Que ais ün gust a vair giallinas nairas, brünas, alvas e sgiagliedas cun bellas craistas cotschnas. Eir cluotschas sun cò, circondedas da lur pulschainins. Ma appaina cha lur mamma clama, „gluc gluc,“ schi cuorran tuots notiers scu infaunts obediants. La cluotscha ais fich amuraivla. Sch'ella chatta ün bun baccun, schi clam' ella sieus pulschains, per als der quel. Las giallinas sun saimper accompagnedas dad ün chöd. Quaist ais auncha pü bel cu las giallinas. Che parada fo el cun sia bella craista cotschna e sias pennas glüschaintas e tortas sco farclas! Que pera perfin, ch'el hegia superbia da sia bellezza. Ad ota vusch chaunta el: Kikeriki! In chantand sled' el las elas e repetta sieu Kikeriki! Cò comperan ils infaunts del contadin con üna coppetta plaina d'graun e claman: „Bi, bi, bi!“ Sul clam sun tuottas las giallinas cò. Imminchüna voul esser la prüma. Che fatschendas e che fracasch, per picler il graun! In ün momaint ais quel svanieu in lur gosch.

---

9. Il chaun inguord.

Ûn chaun avaiva chatto ün töch d'charn. Per turner a chesa, stavaiv' el passer culla charn in buocha ün stret piaunch sur ün' ovel. As rechattand sün quel, vzet el nell' ova sieu retrat. El crajet, da vair lo ün oter chaun eir cun ün töch d'charn in buocha. Na containt be da sieu töch, tscherchet el plain d'ingurdia da clapper eir la charn del oter. Ma avrind la buocha, crudet sieu töch nell' ova ed uschè nun avet el affat ünguotta. Uschè vo que culs inguords.

---

10. Ils frers.

Ûn mat in ün ovel crudet,
Perche'l piaunch sur quel rumpet.
„Agüd!“ bragit il pü vegl frer,
Cha gliend sieu frer vegn' a salver.
E l'oter frer a chesa get,
A fer savair que cha d'vantet.
Ma'l giuven frer al so güder,
Saglia nell' ova e'l po salver.
T'impaisa bain e di'm bainbod:
Quêl dels trais frers merita lod?

---

11. Las duos figlias, la diligiainta e la negligiainta.

1.

Üna duonna avaiva duos figlias. Üna eira bella e brava, l'otra trida e daschütla. Ma la mamma volaiva pü bain alla figlia trida e negligiainta; perche la bella eira be sia figliastra. La figlia diligiainta stovaiva fer perque tuottas lavuors greivas e disagreeblas, sco üna simpla fantschella. Minchadi stovaiv' ella piglier sieu filadè ed ir dadour chesa sper ün bügl a filer. Ella filaiva uschè diligiaintamaing, cha'l saung sagliva our da sia dainta. Üna vouta il füs gnit perfin tuot da saung. Voliand ella laver il füs nel bügl, la sbrus-chet quel our d'maun ed ella non füt in cas da'l chatter pü. Tuot cridolainta get ella dalum tar sia mamma a la requinter sia disfortüna. La mamma la lagnet e dschet: „Scha tü nun tuornast darcho cul füs, schi nu'm gnir pü avaunt ils ögls!“

2.

La buna figlia turnet cridand sosamaing a bügl e nun savaiva che piglier a maun. In sia grand' anguoscha saglit ella nel bügl, per tschercher il füs. Cò get ella in svanimaint. Gnand ella darcho in se, as rechattaiv' ella sün ün bel prô. Il solagl splenduriva sün millieras d'fluors da multifarias coluors. La mattetta bandunet il bel prô ed arrivet bainbod tar ün fuorn,

chi contgnaiva bgers pauns. Il paun clamaiva: „Piglia'm our, aunz ch'eu arda!“ La buna matta pigliet la pela e tret our tuot il paun.

3.

Allura continuet ella sieu viedi ed arrivet tar ün pomer, chargio da bgers bels poms. Quaists clamaivan: „Squassa, squassa, nus essans tuots madürs!“ Cò squasset la matta il pomer, fin cha tuot ils poms füttan per terra. Ella ils mettet insembel e get allura per sieu fat. Zieva ün bain lung viedi gnit ella sper üna chesetta. Üna duonna veglia cun daintuns lungs guardaiv' our da finestra. Vzand la mattetta quaista sula persuna, as tmet ella e volaiva fügir. Ma la veglietta la clamet zieva: „Nun at tmair, cher infaunt! Ve aint tar me! Scha tü voust fer las masserias in uorden, schi averost buns dis in chesa mia. Ouravaunt tuot stoust garder da fer bain mieu let, per cha possa dormir lam e bain. Tü'l stoust squasser, cha las pennas svoulan intuorn.“

4.

Discurrind la veglia uschè amiaivelmaing, nun badet la matta pü sia vista trida e dschet: „Eau sun bain containta, dad intrer in vos servezzan.“ Ella faiva dili-giaintamaing e bain tuot sias lavuors, uschè cha la duonna eira fich containta da sia fantschelletta. Perque la buna veglia la tгнаiva scu sch'ella füss si' eгна figlia. Uschè get que ün bun temp. Cò cumanzet la matta a gnir saimper pü trista. Ella as laschaiv' increscher da

sia mamma e da sia sour, schabain cha quaistas nun eiran las pü bunas cun ella. Perque dschet ella ün di a sia patruna: Vus fais fich inandret cun me; eau nun podess giavüscher megl. Ma eau saint üna grand' increschantüna per ils mieus e turness perque gugent a chesa.“ La buna duonna respondet: „Que ais bel da te, cha tü bramast darcho da turner tar mamma e sour. Già cha tü est steda üna brava e fidella fantschella, schi at vögl accompagner ün töch.“

5.

Cun quaists plets la buna veglia tuchet maun alla matta e la condüet fin avaint üna granda porta. Quaista s'avrit e's rechattand la matta suot la porta, crudet üna plövgia d'or sün ella. Ell' eira tuot cuverta da pür or. „Quaist ais la peja per tia diligenza e fidelited,“ dschet la duonna e la det eir il füs, ch'ell' avaiva lascho cruder nel bügl.

6.

La buna matta volaiva fer sieus ingrazchamaints; ma la veglia nun eira pü visibla. Eir la porta as serret dalum e la matta as rechattaiva darcho ardaint alla chesa da sia mamma. Vzand il chöd ad arriver la buna pavlunza, as mettet el a chanter. Cun sieu füs in maun intret la matta in chesa tar mamma e sour. Quaistas l'accogliettan graziusamaing, vzand ch'ell' eira cuverta dad or.

7.

La matta requintet tuot, cu cha que eira iëu. Udind da quaistas fortünas, giavüschaiva la mamma, cha eir sia figlia trida e daschütla gniss uschè richa. Perque la fet ella ir sper il bügl a filer. Ma quaista nun filaiva uschè diligiaintamaing, scu la figlia brava. Uschè nun gnit neir la dainta da saung. Ma per podair fer gnir il füs da saung, as furet ella in ün daint. Allura büttet ella il füs nel bügl e dalum zieva saglit eir ella loaint.

8.

Eir la figlia daschütla as chattet il prüm sül bel prô verd e get per la medemma semda. Cur ch'ell' arrivet al fuorn, ils pauns clamaivan darcho: „Tirans our, tirans our, uschigliö stovains arder!“ Ma la matta daschütla det per risposta: „Eau he bain vögliä da'm scravuner! Per via da me podais arder tuots.“ Bainbod gnit ella tiers il pomer. Ils poms clamaivan: „O ferma't e squas-sans giò, nus essans tuots madürs!“ La matta respondet: „Na, na! vus am podessas cruder addöss. Allur' avess la peja.“ Ella continuèt sieu viedi e gnit sper la chesa della duonna veglia, chi guardaiv' our da finestra. Vzand ella la duonna veglia e trida, nun avet ella temma; perche sia sour l'avaiva requinto tuot. Ella gnit dalum perüna cun la duonna, da ster lo fantschella.

Il prüm di fet ella tuot las masserias in uorden. Ma già il seguond di fet ella la daschütla. La damaun zieva nun volaiv' ella niaunch' alver. La duonna füt

perque fich melcontainta e la licenziet. La matta daschütla avaiva fat aposta uschè, s'impissand cha gniss uossa la plövgia d'or.

9.

La duonna l'accompagnet fin alla porta, scu alla matta diligiainta. Ma impè da gnir cuverta dad or, gnit ella surtratta dad üna plövgia da pievla. Aunz cu partir, dschet la duonna: „Seguond il servezzan, ais eir la peja!“

Giand vers chesa, staiva il chöd darcho sül bügl e chantaiva Kikeriki, scu sch'el voless dir: „Nossa matta implastreda ais darcho cò.“ La pievla la restet addöss tuot sia vita.

---

12. Il bügl.

Il pü sovenz vaun las duonnas a bügl. Cò staun ellas plazzedas intuorn ed intuorn il bügl e levan, cha que ais ün gust da vair. Sper ellas sun sadellas e chavagnas plainas d'biancheria, sco sun chamischas, linzöls e vests. Tuot quaista roba ais già gnida laved' in ova choda. Zieva bain lavo nel bügl, vain miss tuot sün suas a süer. Quaistas lavandas as disch „fer altschiva.“ La buna massera ho üna tscherta superbia dad avair üna bell' altschiva. Ella ho tuotta radschun; perche la nettaschia vo culla temma da Dieu. La mamma, las figlias e las fantschellas vaun eir sovenz a bügl per ova. Ellas pozzan las sadellas glüschaintas suot il chüern,

e las portan bellas plainas in chadafö. In bgeras contredas vegnan portedas las sadellas sül cho. Cò stu ün allura guarder bain, da tgnair il cho sü dret.

Eir infaunts tambas-chan sovenz intuorn il bügl. Mattinas levan ils vstieus da lur poppas e'ls mats faun nuder barchinas nel bügl. Da sted vo ün sovenz la damaun a bügl a's laver mauns e vista. Quell'ova frais-cha fo bain! Sovenz baiv' ün eir ova giò dal chüern. Il contadin baivra l'inviern damaun e saira sia muaglia. Quaista baiva our da bügl. Ma il bügl stu esser tgnieu net; perche la muaglia nun baiva ova tuorbla. Perque sto ün laver imminchadi il bügl.

---

13. Ils infaunts ozius.

Ad eira l'ura dad ir a scoula. Ma trais scolars, chi as chattettan per via, dschettan: „Che güda que d'imprender da bel contin? Nus volains ir nel god a giover culs armaintins, chi paun tuottadi be fer lur gös.“

Arrivos allò, s'imbattettan els in üna compagnia da pitschens scarafaggis. Ils infaunts ils invidettan a giover cun els. Ma quels gnittan grits e svolettan sussurand intuorn las testas dels infaunts, ed ün dschet: „Eau nun he peida da giover; eau stögl resger laina.“ Ün seguond clamet: „Eau he da chaver üna foura.“ E'ls oters dschettan: „Nus stovains ans fer üna chesina da föglias; perche quella ch'avaivains ais sboveda.“

Uossa arrivettan ils infaunts sper ün furmier. Üna quantited d'furmias currivan aint ed our. Ogni üna portaiv' a chesa sia chargina. E cur üna eira staungla e nun podaiva pü, schi clamaiv'la üna compagnina in agüd.

Ils infaunts as fettan dalum davent e chattettan bainbod aviölins süllas fluors lo intuorn. Quels eiran uschè in fatschendas, ch'els nun badettan niauncha ils trais infaunts. Els tschütschaivan il meil e pigliaivan insembel la puolvrina melna dellas flurinas; allura svolaiavan els spert davent.

Ils infaunts eiran tuot conturblos, cha nun gniva niaunch' ün armaintin a giover cun els. Ma bain dalum füttan els darcho containts. Els udittan a chanter ün utscheïn. Que eira ün fringuel. Spert curittan els vi e dschettan: „Tü chi chauntast uschè bain, vainst sgür gugent a giover con nus.“ Ma l'utscheïn respondet: „Eau he da fer oter cu giover; eau stögl clapper muos-chinas per mieus pitschens e zieva chanter üna chanzunetta, per ils indrumenzer. Allura he auncha d'imprender a chanter culs oters utschels insembel, per cha'l viandaunt hegia plaschair da nossas bellas chanzuns.“ E brr! l'utscheïn füt davent.

Tuot in ün trat s'udit a sussurer nella frus-chaglia, Ils infaunts as tmettan e guardettan vi, ma nun vzettan ünguotta. Que nun als plaschaiva pü taunt bain nel god, ed ün dschet: „O be cha gniss ün squilattin a giover con nus!“ Cò saglit güst ün our dalla bos-chaglia e's

rampchet sù per ün bös-ch. El sfrignit giò vers ils infaunts e clamet: „Eau cleg insembel nitschoulas e nuschella.“

Ils infaunts rovettan: „O cher squilattin, vè giò e do'ns ün pêr da seg.“ Ma'l squilattin cumanzet a bruntuler uschè dad ot, cha'ls infaunts il tmettan quasi. Bod zieva udittan els a murmurar ün ovelin. Els currittan vi, dschand tuot allegers: „Nus volains giover cun l'ovelin.“ Ma quel dschet: „Guardè ils daschütels! Crajais forsa, ch'eau nun hegia da fer ünguotta? Eau stögl lavurer di e not. Eau bagn ils pros e'ls ers e stüz la said allas bestias, chi vegnan a baiver. E gnand pü grand e pü ferm, sun in cas da fer ir intuorn las roudas dels mulins e dellas resgias. Ma scha vus nun giais bod davent, schi gniss cun me nel flüm.“

Cun granda trücha gettan uossa ils infaunts vers chesa. Els as trupagettan da lur daschütliä, vzand a lavurer tuottas las creatüras.

---

14. Ils musicants da Brema.

Ün esan avaiva servieu a sieu patrun bgers ans diligiaintamaing. Ma uossa eira'l vegl e na pü in cas da porter sachs e barigls, sco pü bod. Sieu patrun il pavlaiv' invidas per ünguotta e'l volaiva mazzer. Ma l'esan s'inacordschet da que e get per sieu fat. El faiva quint, dad ir nella citted da Brema sco musicant.

2.

Per viedi vzet el al ur della via un chaun da chatscha. Quel fladagiaiva, scu sch'el avess fat üna lungia cuorsa. „Che at mauncha, cha tü boffast uschè?“ dumandet l'esan. Il chaun respondet: Eau sun uossa vegl e debel e na pü drovabel per la chatscha. Perque mieu patrùn am voul schluppetter. Ma aunz cu lascher la pel, am fet eau our dalla puolvra. Uossa nun se eau, cu guadagner mieu paun.“ Cò dschet l'esan: „Sest che! vè cun me a Brema sco musicant. Eau sun la flöta e tü battast il tambur.“ Il chaun füt containt da quaista proposta e da compagnia viagettan els vers Brema.

3.

Els eiran ieus poch töch, cha vzettan ün giat sper via. Quaist faiva üna tschera da melcontaint. L'esan al dumandet: „Perche fest quaista tschera brusca?“ „Chi voul esser sü da cho, cur ch'el rischa la pel?“ respondet il giat. „Eau sun uossa vegl, mieu daints sun muots ed eau non sun pü in cas da clapper mürs. Mia patrùna am volaiva bütter perque nell' ova. Ma eau nun he auncha vöglija da morir e get per mieu fat.“ L'esan e'l chaun dschettan: „Vè con nus a Brema sco musicant; tü cognuoschast uschè bain la musica.“ Al giat plaschet quaist cussagl ed el get cun els.

4.

Una pezza zieva gnittan els sper ün üert. Sülla saiv stail' ün chöd, chi chantaiva a tuot podair. Cò

dschet l'esan: „Tü fest ün bragizi, chi vo tres l'ossa. Che at mauncha?“ Il chöd respondet: „Mia patruna do damaun ün grand convivi. Perque ho ella cumando alla fantschella, da'm stordscher il culöz e'm cuschiner. Uossa vögl eau almain chanter, fin cha poss.“ „Tü pover bluord!“ dschet l'esan, „da morir as lascha l'ultim. Tü hest taunt üna buna vusch, vè con nus a Brema sco musicant. Nus dains allura concerts, cha que sarò ün milli dalet ad udir.“ Il chöd füt bain containt, da dvanter musicant e tuots quatter as mettettan in viedi vers Brema.

5.

Els nun podettan arriver in ün di a Brema. La prüma saira gnittan els ad ün god s-chür. Els as resolvettan, da pernotter lo. L'esan e'l chaun as mettettan suot ün bös-ch. Il giat as rampchet sün ün ram e'l chöd as plachet sülla tschima. Aunz co s'indrumenzer, guardet il chöd aunch' intuorn, sch'el nun vress qualchosa d'suspettus. Cò observet el aint pel god üna glüschina. Dalum clamet el a sieus compagns: „Eau vez glüsch; poch dalöntschi da quia stu esser ün' abitaziun.“ Cò dschet l'esan: „Allura volains tschercher, da river fin a quella chesa; perche quaist ais ün miserabel quartier.“ Eir il chaun füt dal avis, cha ün pêr öss da sblutter non füssan mel.

6.

Bain containts s'avanzettan els vers quella glüsch. Quaista dvantaiva saimper pü clera e finelmaing as

rechattettan els avaunt üna chesa tuot iglümineda. Que eira üna chesa da ledramainta. „Che vezzast?“ dumandet il chöd al esan, chi guardaiv' aint da fnestra. „Eau vez üna maisa cuverta da bunas spaisas e bavrandas ed homens a maisa, chi padellan da gust,“ füt la risposta. „Am vain l'ova in buocha,“ dschet il chaun. „Cu podessans fer a gnir in stüva?“ Allura trettan els cussagl, cu ch'els podessan spedir ils leders our d'chesa. Finelmaing als gnit üna bun' idea. L'esan as pozzet cullas chammas davaunt vi al balcun. Il chaun saglit süllas rains del esan e'l giat as rampchet sül chaun. L'ultim svolet il chöd sül cho del giat.

7.

In quaista posiziun cumanzettan els tuots insembel a fer lur viers. L'esan bragiva a tuot podair. Il chaun üerlaiva. Il giat mievlaiva e'l chöd chantaiva. Fand quaista snuaivla musica, saglittan els aint da fnestra. Ils leders sculluzos fügittan spert our d'chesa aint pel god. Els nun crajaivan oter, cu cha'l mel spiert als hegia volieu gnir addöss. Ils quatter musicants as mettettan uossa a maisa e mangettan da bun appetit.

8.

Zieva s'avair bain sadullos, stüzzettan els las glüschs e gettan a dormir. L'esan as giaschentet giò'n cuort sül patütsch. Il chaun as mettet davous porta. Il giat get in chadafö sülla platta choda e'l chöd a maschun. Staungels dal lung viedi füttan els bod indrumenzos.

Ils leders, chi eiran bain lontaun suot ün bös-ch, nun observettan zieva mezza not üngüna glüsch pü in chesa. Els non udittan neir üngün fracasch pü. Cò dschet lur capo: „Nus essans bain stos minchuns, da'ns lascher fer temma.“ El tramettet ün leder, a visiter la chesa. Non udind quaist üngün fracasch, get el in chadafö, per invider la glüsch. El crajet, cha'ls ögls glüschaints del giat sajan chöttel e tuchet quels con ün surplin. Ma il giat al saglit addöss e'l sgrifflet melamaing la vista. Il leder spavento fet chammas. Voliand el fùgir our da porta, il chaun al det üna müersa in üna chamma. Cò volaiva il leder fùgir our da cuort. Ma quia clappet el aunch' üna pajeda dal esan. Il chöd as sdasdet eir da quaist tumult e chantet giò da sieu maschun: „Kikeriki!“

9.

Il leder arrivet pü mort cu viv tiers sieus compagns. Trembland auncha d'anguoscha, dschet el: „In chadafö as rechatta üna stria snuaivla, chi'm sgrifflet la vista cun sias unglas agüzzas. Sper la porta am det ün hom üna curtelleda in üna chamma. Gio'n cuort ais ün hom nair. Quaist avaiv' ün pël in maun e'm avess sgür coppo, scha non füss gnieu da fùgir. E sül tet staiva il güdisch e clamaiva: „No cun la canaglia!“

Ils leders nun as fidettan pü da turner. Als quatter musicants da Brema plaschaiva que però uschè bain in quella chesa, ch'els nun la bandunettan pü.

15. Il giat.

Abbain cha'l giat ais üna bestia rapace, schi vain el tuottüna tgnieu in chesa. Che fessans sainza giat, cur las mürs pigliessan il suramaun? El ais il pü grand inimih dellas mürs e perque ans ais el nüzzaivel. Quaistas il temman scu'l fö. Dalum ho'l chatto la mür. Allura do'l ün sagl e la povra mür ais suot sias griffilas. Ma el ais zuond crudel cun quella; perche el nun la fo morir dalum, dimpersè la lascha sovenz fügen, per la clapper darcho. Uschè stu la mür soffrir grandas anguoschas, aunz cu podair morir.

Il giat ais eir ün leder. Quauntas voutas s'almaina la massera, cha mauncha lat, charn u liangias! Solitamaing ho fat il giat las zambellas. Infaunts nun stovessan giover cun giats, ne ils piglier sün bratsch, ne ils charezzar. Nel pü bel del gö ais il giat in cas, da chatscher our sias griffilas agüzzas e der üna brava sgriffleda. Ad ais perfin arrivo, cha giats fettan morir infauntins in chüna. In bgeras chesas lasch' ün gnir e ster il giat in stüva. Ma que nun ais prudaint.

El ais üna bestia netta. Sieu pail ais fin e glüschaint. Sovenz as leva'l cun sias pattinas. El do culla patta üna glischeda alla vista. Perque soula ün dir, cur ün infaunt nun ais bain lavo: Tü at levast sco'l giat!

La giatta ais fich amuravla invers sieus pitschens. Scha otras bestias tscherchan da'ls attacher, schi las saglia la mamma dalum addöss. Cò nun temm' ella

bestias bger pü fermas cu ella e perda pü chöntschi la vita, cu lascher sieus giattins sainza defaisa.

Il giat ama il chod. Ün il vezza sovenz giaschento a solagl cul cho traunter las chammas davaunt. Eir sün platta sto el gugent, pustüt d'inviern. Il chaun ais sieu il pü grand inimih. „Els sun sco chaun e giat,“ as disch dad umauns, chi nun s'abbinan.

---

16. Ils set bastuns.

Ün contadin avaiva set figls. Quaists eiran sovenz mel perüna ed as dispütand, negligivan els lur lavuors. Noscha glieud tscherchaiva perfin da profiter da lur discordia e'ls priver zieva la mort del bap da lur faculted.

Il bap fet clamer ün di tuots set ed als preschentet ün fasch cun set bastuns, dschand: „Quel chi ais bun da rumper quaiet fasch d'bastuns, survain da me tschient talers.“ Tuots set figls provettan cun tuot lur forzas, da'ls rumper, ma per ünguotta. „Que ais impossibel!“ dschettan tuots set. Ma il bap replichet: „E tuottüna ais que fich facil!“ El sliet il fasch e rumpet commodamaing ün bastun zieva l'oter. Cò exclamettan ils figls: „In quaista maniera ais que bainschi facil. Ushè füssans eir nus in cas da'ls rumper.“

Ma il bap dschet tuot serius: „Mieus chers figls! Vus sumagliais a quaists bastuns. Scha vus s'abbinais, schi saros fermes scu quaiet fasch. Üngün nun sarò in

cas da's superer. Ma scha'l liam della concordia as
tschuncha, allura as giarò a maun scu a quaists bastuns
ruots. Noscha gliend s'allegrarò e profiterò da vossa
discordia."

---

17. Il giat e'l passler.

1.

Il giat saglia sün il tet,
Per clapper ün passleret;
Passler gusta bain del sgür
Megl, cu üna trida mür.

2.

Cur il giat ais bain dasper,
Ch'el crajaiva da'l clapper,
Passler nel ot svoula sü,
Ch'üngün bod nu'l vezza pü.

3.

Giò dal ot el lura clama
Con vuschetta bella, lamma:
„Ün pêr elas stoust cumprer,
Giat, scha tü'm voust seguiter!“

4.

Giat, guardand intuorn rifletta,
Cha radschun ho la bestietta.
„Scha 'vess elas, t'clappess sgür.“
Lura vo'l ziev' üna mür.

---

18. Il giattet.

1.

Ün pitschen pesch nel ovelet
Containt e leger giova,
Plaun, plaun s'approssma ün giattet
E guarda aint nell' ova.

2.

„O sgür plaschaivel ais loaint!“
Disch il giattet; nell' ova
As bütt' el tuot containt;
O sfortüneda prova!

3.

El nouda, nouda per river
Al ur d'la riv' ardainta,
Nel fuonz d'l'ovel as saint' el strer
E, sainz' agüd, s'najainta!
Nel incontschaint nun t'azzarder,
Scha tü nun voust scu'l giat glivrer.

---

19. Il luf e'ls set uzöls.

1.

Üna chevra avaiva set uzöls, ch'ell' amaiva, scu üna mamma ama sieus infaunts. Ün di volet ir la chevra nel god per erva. Cò dschet ella a sieus uzöls: „Chers infaunts, eau stu ir nel god. Inchürè's dal luf; perche scha quel po gnir in chesa, schi as maglia'l tuots. El ais zuond malign. Ma vus il saveros cognuoscher vi da sia vusch crüja e da sieus peis nairs. Fè bain atenziun, chers infaunts!“ Ils uzöls dschettan: „Chera mamma, vo tü pür sainza pisser, nus volains bain avoir aviert ils ögls.“ La chevra sbeglet tuot containta, serret la porta e get nel god.

2.

Poch zieva pichet qualchün sün porta, dschand: „Laschè'm intrer, chers infaunts, vossa mamma ais già cò e ho mno per imminchün qualchosa d'begl.“ Ma ils uzöls s'inacordschettan vi dalla vusch, cha que nun eira lur mamma. Perque dschettan els: „Nus non avrins; perche tü nun est nossa mamma. Quella ho üna vusch amabla e fina. Tia al incunter ais crüja. Tü est il luf ed üngün oter.“

3.

Ma il luf savet as güder. In üna buttia cumpret el ün töch d'crida e la manget. Sia vusch gnit cotres

bger pü amabla e fina. Allora turnet el, pichet nova-
maing alla porta e dschet: „Avri, chers infaunts, vossa
mamma ais cò ed ho mno per imminchün qualchosa
d'begl.“ Ils uzöls vzettan però our da finestra üna patta
naira e nun avrittan. Els clamettan: „Sto tü pür cuour,
tü est il luf. Nossa mamma nun ho pattas nairas.“

4.

Il luf nun perdet perque la pazienza. El get tar
ün furner e dschet: „Eau am he fat mel in ün pè, fo
il bain e metta sü ün po d'pasta.“ Il furner fet que.
Zieva get il luf tiers il muliner, per as fer spulvrer
farina sülla pasta. Ma il muliner nun volaiva fer que,
s'impissand, cha'l luf vöglia ingianner qualchün. Cò
imnatschet il luf: „Scha tü spuolvrast, aise bun, uschigliö
at maglia!“ Che volet il muliner fer oter, cu l'aggradir?

5.

Cò s'approsmet el plaunet darcho alla chesa dels
uzöls. El pichet darcho sün porta, clamand: „Avri, chers
infaunts, vossa mamma ais cò ed ho mno per imminchün
qualchosa d'begl.“ „Muossans il prüm tia patta,“ respon-
dettan ils uzöls. „Nus volains vair, scha tü est propi
nossa chera mamma.“ Cò pozzet il luf la patta vi alla
finestra. Vzand els la patt' alva, crajettan els, cha saja
lur mamma ed avrittan dalum la porta. Ma cu s'in-
snuttan els, a vair il luf! Tuots tscherchettan da's
zopper. Ün as zoppet suot maisa, il seguond sün pigna,

il terz aint in let, il quart in chadafö, il tschinchevel in üna s-chantschia, il sesevel suot üna coppa e'l settevel daffat nella chascha dell' ura. Il luf chattet ses, be il pü giuven nella chascha dell' ura na. Ils ses povers uzöls gnittan clappos e travundieus dal luf inters ed intrats. Bain sadullo get il luf sün ün prô suot ün bös-ch e s'indrumenzet.

6.

Bainbod zieva capitet la chevra. Ma che disuorden observet ell' in chesa! La porta partunter. Maisa, s-chabels e baunchs per stüva intuorn. La bella coppa tuot in tocs. Plüma, cuvertas e cuschins eiran tuot in ün burlun per stüva. La povra chevra avess auncha perduno quaist disuorden; be ch'ella avess chatto sieus pitschens. Ella clamet per nom ün zieva l'oter. Pür sül clam al pü giuven as fet udir üna vuschina: „Chera mamma, eau sun nella chascha dell' ura.“ La chevra güdet our al uzöl e quaist requintet tuot, cu cha que eira ieu. La buna mamma eira zuond attristeda per sieus chers pitschens.

7.

La chevra sortit da chesa cun sieu uzöl tuot scuufforteda. Ella vzet dalum il luf sül prô suot ün bös-ch. Dür indrumenzo, grofflaiva el fermamaing. La chevra vzet as mover qualchosa nel interior del luf. „Alla fin sun mieus pitschens aunch' in vita,“ s'impisset ella cul cour plain d'spraunza. Dalum tramettet

ella sieu uzölin a chesa per forsch, fil ed aguoglia. Allura det ella ün tagl nel vainter del luf e sül momaint comparit il cho d'ün uzöl. Tagliand pü 'navaunt, gnittan our tuots ses ün zieva l'oter. Els eiran tuots sauns; perche il luf ils avaiva dall' ingurdia travundieus inters ed intrats.

8.

Che dalet füt que per mamma e pitschens! Ils uzölins nun volaivan glivrer da charezzar la buna mamma. Ma quaista dschet: „Gè per crapetta! Cun quella volains implir il stomi del luf, intaunt ch'el dorma.“ Ils uzöls avettan dalum insembel üna quantited d'crappa e la chevra implit il stomi e cusit darcho la pel in tuotta prescha. Da tuot quaist il luf nun s'inacordschet ünguotta.

Appaina sdasdo, sentit el granda said. Ma voliand el ir a bügl, la crappa nel vainter as sfruschaiva, ch'el nun podaiva quasi fer ün pass. Cò dschet el per se:

„Ses uzöls eau hoz in ün trat he maglio
E'l vainter da crappà pera chargio!“

Finelmaing arrivet el cun staint'e fadia sper il bügl. El stovet as sgobber, per baiver e'l grand pais della crappa il tret a fuonz, uschè ch'el as najentet. Ils set uzöls e lur mamma avaivan vis tuot, cu cha l'eira ieu a maun. Tuot contains s'approssmettan els al bügl. güvland: „Il luf ais mort! Il luf ais mort!“

20. La chevra.

La chevra ais üna bestia da grand' ütilited. Pustüt gliend povra nun la po apprezzier avuonda; perche ella cuosta poch e do bain lat. La prümavaira e la sted pasculeschan las chevras sülla cripla fin süsom las muntagnas. Cò chattan ellas ervas zuond nudritivas e züjusas. Ogni saira tuornan ellas a chesa cun bels üvers tais. L'invernadura della chevra nun cuosta bger. Ella maglia eir fain pü ordinari, föglia e perfin barba d'buoch. Pü bod gnivan las chevras viantedas d'inviern nels gods e sovenz returnaivan da quellas pür vers prümavaira con lur uzöls.

Uoss' ais que scumando; perche la chevra po fer grand dan al god. Perfin sülla pü bella pas-chüra, inua ais eir bos-cha, as metta ella süllas chammas davous, per maglier la föglia, la fronzla e las tschimas dels plauntins. Ell' ais appunto üna bestia fich gulusa. Chatt' la mez d'intrer in ün üert, schi po'la fer in pitschna pezza grandas devastaziuns. Ma sch'ün reserva per las chevras pü possibel pasculs sainza god, schi non sun ellas daffat bricha dannaivlas.

Ils infaunts guardan gurent a stechir las chevras. Duos d'ellas as mettan süllas chammas davous e's slauntschan cun tuotta veemenza con lur cornas üna cunter l'otra. Ma auncha pü gust aise da vair a stechir duos buochs. Quels sun qualvontas prievlus eir alla gliend. Infaunts faun bain, da s'inchürer da medems.

Aunch' üna noscha qualited della chevra. Ell' ais üna granda sgiazzedra. Sch'ella ho eir il presepen plain da bun pevel, schi üna granda part vain trapleda suot ils peis. Tuottüna as po ün güder eir cò. Il pevel ho be da gnir miss pü ot possibel, per ch'ella possa clapper be poch alla vouta.

---

21. Las duos chevrass.

Duos chevrass s'incuntrettan süen ün piaunch. Cò dschet ün' a l'otra: „Vo'm our d'via!“ Ma l'otra respondet: „Tuorna tü e lascha'm passer il prüm!“ „Che t'impaisast? Eau chi sun la veglia, avess da ceder? Que füss üna bella!“ dschet la prüma. La dispüta gnit saimper pü granda. Alla fin as tütschand cun tuotta forza, crudettane nel ovel. Cun staint' e fadia gnittan ellas da salver lur vita

---

22. Il luf e la vuolp.

1.

La vuolp get üna vouta in visita tar il luf, sieu cusdrin. Ma ella nun gniva trattada guera da parainta, doviand ella fer tuot que, cha'l luf cumandaiva. Ün di giraivan els insembel fer god intuorn. Cò dschet il luf alla vuolp: „Vuolp, do'm da maglier, u ch'at magl a te!“ La vuolp respondet: „In üna stalla d'ün contadin

sè eau duos bels agnels ingraschos. Scha tü voust, schi vegn eau per ün.“ Il luf füt bain containt da que ed amenduos s'approssmettan alla stalla. La vuolp füt da pled e gnit con ün bel agnè. Allura get ella per sieu fat.

2.

Il luf magliet dalum l'agnè, nun avaiva però aunch' avuonda. Perque tscherchet el da's procurer eir l'oter. Quetaunt al reuschit. Ma in si' ingurdia fet el ün tel fracasch, cha la nuorsa as sdasdet e cumanzet a bragir. Il contadin udit quaist bragizi ed alvet. El pigliet ün pêl e mnet cun quel cuolps sül luf, scu sün laina verda. Sainza fled gnit il luf tar la vuolp e dschet: „Tü'm fest da bellas! Eau volaiva piglier eir l'oter agnè e cò clappet eau dal contadin üna brava pastrida.“ Ma la vuolp respondet: „Chi dan! Perche est uschè inguord?“

3.

Il di seguint sortittan els darcho insembel. Il luf eira darcho famento e dschet perque alla vuolp: „Vuolp, do'm da maglier u ch'at magl a te!“ Cò respondet la vuolp: „Üna contadina fo quaista saira vasclas da tschaina. Da quaistas gnins bain dad involer qualchünas.“ Els s'approssmettan alla chesa. La vuolp intret luot, luot cun tuott' astuzia, chattet las vasclas ed and pigliet ses per sieu compagn inguord. Dalum zieva get ella per sieu fat.

4.

Ma che sun ses vasclas per ün luf? Appaina per sager. El nun podet fer da main, dad ir eir per las otras. Il luf ais però üna bestia meladdestra. El laschet cruder per terra la coppa cullas vasclas. La gliend in chesa udit quaist fracasch, alvet e'l det üna plunteda da gust. Tuot sanguino gnit el tiers la vuolp, dschand: „Tü'm est üna buna parainta! Eau clappet darcho las costas plainas.“ „Tü meritast tuot!“ füt la resposta. „Perche est uschè ün inguordun?“

5.

Il terz di il luf avaiva darcho üna fam naira. Perque dschet el alla vuolp: „Vuolp, do'm da maglier, u cha't magl a te!“ La vuolp replichet: „Ün contadin ho fat bacharia e miss la charn in salamuoir. Scha tü est containt, schi volains ir and piglier.“ Al luf gniva l'ov' in buocha, s'impissand süls bels dschambuns ed arosts. Cun grand plaschair accompagnet el la vuolp nel murütsch.

6.

Cò cumanzet el dalum a maglier, sainza savair glivrer. Eir la vuolp magliaiva da bun appetit. Ma ell' eira saimper inquieta. Appain' avaiv' ella giò ün baccun, schi provaiv' ella dad ir our per la foura, inua els eiran gnies in aint. Que faiv' ella be per vair, sch'ella füss auncha stiglia avuonda, da podair passer our per la foura. „Possast mê avoir pos! Che cuorrast da contin

aint ed our?“ dschet il luf, chi magliaiva inavaunt, sainza as lascher disturber. La vuolp astuta respondet: „Ean chür be, cha nun vegna üngün.“ Ma il contadin avaiv' udieu il fracasch e get cun ün pêl giò murütsch. Dalum cha la vuolp il vzet, as struzchet ella our per la foura e d'ün vair a nun vair füt ella nel god in sia tanna. Il luf volaiv' ir zieva; però el avaiva maglio taunt, ch'el nun podet our per la foura. Il contadin il coppet cun sieu pêl. La vuolp eira bain containta, dad esser libra da quel melprüvo inguordun.

---

23. Il corv e la vuolp.

1.

Nel god ün corv as rechattaiva,
Aviand in buoch' ün töch d'tschigrun;
'Na vuolp, chi güst allò passaiva,
Currit vers el ed in quaist tun
Cumanzet ella a tschantscher:
„Bun di, mieu corv, bun di cumper!

2.

T'asgür, mieu cher, ta grand' belleza
Contschida ais nel inter muond,
Tas pennas nairas, ta sveltezza,
Tieu svoul sublim admir' ün zuond.
Scha eir tieu chaunt ais dutsch e bel,
Inu' ais mê 'l compagn suot tschell!“

3.

Cun grand plaschair il corv que oda,
Evra il pical per chanter,
Il töch d'tschigrun a terra crouda,
E spert la vuolp vain a'l maglier,
In dschand al corv: „Simulaziun
Viv' alla spedla del minchun.“

* * *

Il pover corv fet güramaint
Nel avvegnir d'esser prudaint.

---

24. Il mattin chatto.

1.

Ûn chatscheder get ün di nel god, per clapper sulvaschina. Cò udit el qualchün a bragir. Gnand pü ardaint alla vusch, al paraiva ün infaunt, chi cridess. Fermo ch'el s'avet avaunt ün grand pign, vzet e'l sün quel ün pitschen infaunt. Quaist s'avaiva pers nel god. Surprais da stanglentüna s'avaiv' el indrumenzo. Ûn ustuc l'avaiva observo e porto l'infaunt in sieu pical nel gnieu.

2.

Il chatscheder as rampchet sü pel pign per l'infaunt. El il volaiva piglier in chesa sia e l'allever cun sia figlina, chi avaiva nom Lena. Al mattin chatto gnit do il nom Gian. Gian e Lena s'abbinaivan fich bain. Cur els nun eiran insembel, tuots duos eiran zuond trists.

3.

La massera del chatscheder eir' üna cuschinunza veglia. Üna saira pigliet quaista duos sadellas, per ir per ova e nun volaiva glivrer da porter ova. „Ma di'm ün po, dschet Lena alla cuschinunza, „voust inunder la chesa cun taunt' ova?“ Cò respondet la massera: „Scha tü impromettast, da non quinter cun üngün, schi at vögl bain dir perche, ch'eau drov taunt' ova.“ Lena impromettet que e la massera dschet: „Damaun a bun' ura, intaunt cha'l chatscheder ais a chatscha, fatsch eau fö suot la chüdera. Cur l'ova vain a buogl, metterò eau Gian nella chüdera.“

4.

Tuot smorta ad udir il prieveel, chi innatschaiv' a sieu bun compagn, get Lena in let. La damaun bod il chatscheder get darcho nel god. Ils infaunts dormivan auncha. Finelmaing as sdasdettan els, e Lena dschet a Gian: „Scha tü nun am bandunast, schi neir eau nun at bandunerò.“ Dalum respondet Gian: „Madinà e madi-

num!“ Allura quintet Lena, que cha la cuschinunza avaiiv' intenziun da fer cun el. „Nus volains fùgir,“ dschet Lena, „alvain svelt e trainans aint.“ E poch momaint zieva eiran els già ün bun töch d'avent da chesa.

5.

Cur l'ova bugliva nella chüdera, get la cuschinunza nella chambra, per volair piglier il pitschen. Ma nun chattand allò ne Gian, ne Lena, avet ella grand' anguoscha. Ella s'impissaiva: „Che dscharò il chatscheder, sch'el tuorn' a chesa e sieus chers infaunts sun d'avent?“ Perque tramettet ella trais famagls, a tschercher e turnenter ils infaunts. Quaists eiran tschantos al ur del god. Vzand els a gnir ils famagls, dschet Lena a Gian: „Scha tü nun am bandunast, schi neir eau nun at bandunerò.“ „Madinà e madinum!“ respondet Gian. Allura continuèt Lena: „Müda't in ün röser ed eau sarò la rösa sün quel.“ Ils famagls füttan bod cò sper els, ma nun vzettan oter cu ün röser cun üna stupenda rösa. Els turnettan a chesa e quintettan alla cuschinunza, d'avair vis be ün röser cun üna bella rösa.

6.

„Vus povers minchuns!“ lagnet la cuschinunza. „Vus avessas doviu taglier giò il röser e gnir a chesa cun tuot. Dalum turnè e fè sco ch'eau as he dit.“ Els fettan per cumand e s'approssmettan al god. Ma ils infaunts faivan bain attenziun, schal's famagls turnessan

darcho. Cò dumandet Lena darcho a Gian: „Scha tü nun am bandunast, schi neir eau nun at bandunerò.“ Gian replichet spert: „Madinà e madinum!“ Lena cumandet allura: „Dvainta üna baselgia ed eau sarò la crusch sün quella!“ Arrivand ils famagls al ur del god, vzettan els in piazza del röser culla rösa üna baselgia cun üna crusch. Tuot stupefats turnettan els tiers la cuschinunza e la requintettan que, ch'els avaivan vis.

7.

Cò dschet la cuschinunza cun rabbia: „Vus essas bain ils pü grands minchuns sül muond! Perche nun avais fat ir la baselgia in muschna e piglio la crusch?“ Cun quaists plets get eir ella culs famagls, a tschercher ils infaunts. Ma quaists nun dormivan, anzi vzaivan a zoppager la veglia zieva ils famagls. Cò dschet Lena darcho a sieu compagn: „Scha tü nun am bandunast, schi neir eau nun at bandunerò.“ Gian respondet sco avaint: Madinà e madinum!“ Containta da que cumandet Lena: „Müda't in ün lejet ed eau sarò l'anda in quel!“ Sainza fled gnit la cuschinunza sper il lejet e's mettet dalum in snuoglias, per baiver tuot l'ova da quel. Però l'anda la clappet cun sieu pical per ün' uraglia e la stret nell' ova. Lo stovet ella as najenter. Ils infaunts s'allegrettan, dad esser deliberos da quella noscha creatüra. Da bun anim turnettan els a chesa.

---

25. Il culomb e l'aviöl.

1.

Ûn aviöl, chi vi e no svolaiva,
Per disfortün' in ün ovel crudet;
Ûn bel culomb, chi sün ün bös-ch 's chattaiva,
Ûn pitschen ram del bös-ch zuond spert rumpet,
E quel nell' ova aviand bütto,
L'aviölet cotres as vzet salvo.

2.

Zieva cuort temp 'l culomb as rechattaiva
Darcho sül bös-ch allegger e quiet.
Ma vè, 'l chatscheder poch distant miraiva
Sül culombin cun sieu prievlus schluppet.
Cò l'aviöl in prescha svoula no,
Al pizch' il maun; e'l cuolp — quel füt fallo

---

26. Il passlerin ho fam.

La fantschella avaiva do graun allas giallinas avaunt porta. Cò gnit notiers ün pover passlerin famento e volet picler sü ün pèr graunins. Ma il chöd nun permettet que e'l fet fùgir. „O cher chöd, rovet uossa il passler, „lascha'm piglier be duos u trais grauns. Tü and hest auncha tschients e tschients ed eau nun he mangio tuottadi ünguotta.“ Ma il chöd gnit grit e'l chatschet darcho davent.

Poch dalöntschi eira sto ün pulschain, chi avaiva vis ed udieu tuot. Quel piclet sü spert ün pêr grauns e'ls portet vi al pover passler famento. Il passler podet as rinforzer e nun smanchet pü, que cha'l pulschainin l'avaiva fat.

---

27. Il pulschainin vain ammalo.

Il pulschainin gnit ammalo. Ün chaun nosch l'avaiva müers in ün' elina. El avaiva mel e staiva davous üna pruna d'laina e nun podaiva as mover. Üngün nun l'avaiv' observo ed el eira già mez mort dalla fam. Cò svolet notiers il passler e chattet sieu compagnin davous la laina. Spert al portet el grauns, paun e föglinas da salata ed avet chüra d'el, fin ch'el füt guarieu. Il pulschainin tgnèt saimper ad immain, que cha'l passler l'avaiva fat.

---

28. La spassageda nel god.

Il pitschen Gian requintet üna saira a sieu bap: Nus avains fat hoz üna spassageda. Nos magister ais gnieu con nus. Nus essans ieus our per la semda dels pros. Tuots s'haun clets ün püschel d'fluors per ün. Üna mürina ais fügida aint per üna foura ed üna müstaila s'ho zoppeda in üna muschna. Nus mats essans

saglieus suravi l'ovel e las mattas sun idas üna zieva l'otra vi pel piaunch. Allur' avains ascendieu la collina. Lo ais ün bain grand e bel god.

In quel god avains vis bgera bos-cha, grand' e pitschna. Nos magister ans ho musso larschs, pigns e dschembers. Quels haun tuots föglias strettas e lungias, sco aguoglias, ch'ün nomna fruonzla. Il dschember ho las pü lungias. Süls pigns e larschs avains vis bgeras puschas e suot ün dschember ho Chasper chatto üna nuschpigna cun aint bella nuschella. La bos-cha da föglia eira pü rera, co quella da fruonzla. Nus avains vis be alchüns pitschens vduogns e culaischens. Frus-chers e perchas d'uzuns, da giglüdras, d'ampas e da frejas eiran eir lo d'intuorn. Lur früts nun eiran auncha madüers. Ils uzuns d'chaun cumanzaivan a gnir blovs; ma nus nun avains sagio üngüns; perche els non sun mangiabels. Il früt della dafne nun avains nus niauncha tucho.

Nus essans stos tschantos üna pezza sül müs-chel ed avains chanto e güvlo. Intaunt ais saglieu notiers ün squilattin e s'ho rampcho spert sü per ün dschember. Üna leivra ho traverso in grands sagls la semda. Il cucù ho fat udir sieu „cucù! cucù!“ Ün pichalain ho lönch picho sün ün bös-ch vegl e süsom quel eira ün corv, chi clamaiva: „grah, grah!“

---

29. Las trais chürallas.

Ad eira üna vouta trais chürallas, ün' alva, üna cotschna ed üna melna. Quellas giovaivan nella splendor del solagl e sotaivan d'üna flur all' otra. Ed ellas nun gnivan mê staunglas, dal bain cha que las plaschaiva. Cò gnit tuot in ün dandet la plövgia e las fet gnir bletschas. Sentind que, volettan ellas spert svoler a chesa; ma la porta eira serreda ed ellas nun podettan chatter la elev. Ushè stovettan ellas ster dadour e dvantettan saimper pü bletschas. Cò svolettan ellas vi tiers la tulipana melna e cotschna e dschettan: „Chera tulipana. evra'ns ün po tias flurinas, cha possans ir aint e nun vegnan pü bletschas.“ Ma la tulipana respondet: „La melna e la cotschna vögl eau lascher gnir aint, ma l'alva na.“ Ma la melna e la cotschna dschettan: „Na, scha tü nun pigliast eir nossa sour alva, schi nun volains neir nus entrer.“ Ma que plovaiva saimper pü ferm ed ellas svolettan tiers la gilgia e dschettan: „Chera gilgia, lascha'ns ir aint in tias flurinas, cha sajans a tet.“ Ma la gilgia respondet: „L'alva vögl eau bain piglier aint; perche quella ais güst sco eau, ma las otras na. „Cò dschet l'alva: „Na, scha tü nun pigliast eir mias sours, schi nun vögl neir eau entrer. Nus volains pü gugent gnir bletschas insembel, cu cha üna banduna las otras.“ Ed uschè svolettan ellas davent.

Ma il solagl davous las nүvlas avaiv' udieu, cu cha las trais chürallas eiran uschè bunas sruors e's volaivan taunt bain. Ed el gnit our dallas nүvlas e

s-chatschet la plövgia e splendurit darcho cler nel üert e süllas chürallas. A nun get lönch, ch'el las avet süentadas las elas e s-chodedas il corp. Ed uossa svolettan las chürallas sco avaunt e giovettan fin saira.

30. Il pover e'l rich.

1.

Nos cher Segner chaminaiva da temp vegl auncha sün terra traunter ils umauns. Üna saira tard gnit el surprais dalla s-chürdüna, aunz cu podair arriver in ün albiereg. Finelmaing vzet el per fortuna duos chesas sper la via. Üna da quellas eira grand' e bella; l'otra sumagliaiva pü ad üna chamanna. La chesa grand' appertgnaiva ad ün hom benestant, la pitschna ad ün pover contadin. Cò s'impisset il Segner: „Eau vögl dumander al rich, da podair ster sur not. A quel nun sarò d'aggravi.“ El pichet e'l rich gnit dalum alla fnestra, a vair chi chi picha. Il Segner dschet: „Cher signur, fè il bain e laschè'm ster sur not tar vus.“ L'hom rich contemplet il viandaunt da cho a pè. Ma il cher Segner eira be vstieu simpel e nun avaiva l'aspet, dad avoir bgera munaida. Sieus pans e sias s-charpas eiran eir tuot da puolvra. Perque dschet l'hom rich ed avar: „Que m'ais impossibel, da's der ün let. Mias chambras sun implidas da granezza. Allura del rest podess eau ir per la murdieu, sch'avess da der quartier a tuots quels,

chi pichan a mia porta. Guardè, da podair pernotter utrò.“ Cun quaists pleds serret el la finestra e'l bun Segner stovet ir a picher alla porta dell' otra chesa.

2.

Il pover contadin avrit dalum la porta e l'invidet in stüva. Aunz cha'l Segner vegna a dumander qualchosa, al dschet il pover, da ster sur not in chesa sia, siand già s-chüra not. Que plaschet al Segner ed el entret in stüva. La duonna il salüdet amiaivelmaing e'l fet piglier piazza. Allora get ella a fer da tschaina. Bainbod comparit ella darcho in stüva con üna coppa d'ardöffels ed ün buchel d'lat d'chevra. Cò dschet ella al viandaunt: „Pigliè in buna part! Nus essans bain povrets; ma sco cha nus avains, dains da cour gugent.“ Il Segner as mettet a maisa cun quaista buna gliend. El manget da bun appetit, taunt pü ch'el as rechattaiva in compagna da gliend containta e misericordiaivla.

3.

Zieva tschaina la duonna clamet l'hom d'üna vart, dschand: „Nus podessans bain ceder nos let al pover viandaunt; perche el sarò staungel. Be per quaista not podessans nus dormir sül stram.“ L'hom füt fich containt da quaista proposta e dschet al ester: „Vus podais ir in nos let, per reposer ün po pü bain.“ Ma il Segner eira fich containt, da podair dormir sül

stram. Alla fin stovet el tuottüna acconsentir al giavüsch da quaista buna glied e dormir in lur let. L'hom e sia duonna as fettan ün cuotsch sül stram.

4.

La damaun zieva alvettan els a bun' ura, per preparar al ester üna simpla collaziun. Eir il cher Segner alvet bainbod zieva. El avaiva reposo fich bain e s'allegraiva della bella damaun. Zieva avoir mangio, ingraz-chet el cordielmaing a quella buna glied per lur ospitalited e pigliet cumgiô. Ma aunz cu partir dschet el: „Eau vez, chà vus essas glied pietusa e charitataivla. Perque as podais giavüscher trais chosas, chi as saron accordedas.“ Il pover, modest scu ch'el eira, replichet: „Nus ans giavüschains unicamaing la beadentsch' eterna e da podair manger nos paun d'imminchadi in sandet e contentezza. Be cha'l bun Dieu exoda quaists duos giavüschs, schi nun bramains oter.“ Cò dumandet il Segner: „Nun as giavüschessas impè da vossa chesetta veglia üna bella chesa nova?“ „Schi!“ respondet il pover, „que avessans nus bain gugent, scha que füss possibel.“ Appaina cha'l bun Segner eira sortieu, as transmüdet la chamanna in üna bella chesa nova.

5.

Pür tard la damaun as sdruvagliet il rich. Avrind ils uschöls, füt el tuot surprais, da vair visavi alla piazza della chesa veglia üna bella chesa nova cun fnestras cleras ed ün tet da quadrels cotschens. Dalum clamet

el sia duonna e dschet: „Vo vi spert tar noss chantunais e dumanda'ls, che miraculs cha sun dvantos tar els sur not! Auncha her d'saira eira allò lur veglia baracca ed uossa vzains üna stupenda, bella chesa.“ La duonna get dalum vi e'l pover requintet il seguaint: „Her d'saira rovet ün viandaunt, da podair pernotter tar nus. Nus ans fettans pcho da quel ed al dettans ricover. Hoz in damaun aunz cu partir, ans ho'l acconsentieu trais giavüschs, la beadentsch' eterna, nos paun d'imminchadi in contentezza ed aunch' üna chesa nova impè da nossa veglia.“

6.

La duonna del rich turnet dalum in chesa sia, a requinter a sieu hom, que ch'ell' avaiv' udieu. Cò dschet l'hom: „Eau podess be am trer our tuots ils chavels! Quel viandaunt rovet eir a me, da podair ster tar nus sur not. Ed eau il tramettet per sieu fat.“ Ma la duonna dschet: „Scha tü fest per mieu cussagl, schi tscherchast da l'azziever. Sgür e tschert ch'el t'accorda eir a te trais giavüschs.“ Quaist' idea plaschet bain al hom. El as mettet spert a chavagl ed arrivet bainbod tiers l'ester. Tuot cullas bellas dschet el: „S-chüsè, cha nun as laschet ster sur not. Eau volaiva be tschercher la clef d'porta, per avrir. Intaunt eiras già davent. Ma scha mê cha turnais da quaistas varts, schi essas invido amiaivelmaing in chesa mia.“ Uschè discurrit quel plachun. „Grazia!“ dschet il Segner, „eau farò adöver da vossa bunted, scha mê ch'avess da capiter

darcho in quaista contreda.“ Vzend l'hom rich l'ester uschè amiaivel, pigliet el curaschi e dumandet, sch'el non sus-chess eir el as giavüscher trais chosas sco sien chantunais. Il cher Segner respondet: „Que as permet eau gugent; a füss però megl per vus, da nun giavüscher ünguotta.“ Ma il rich dschet, ch'el vöglia bain giavüscher qualchosa, chi'l renda fortüno. Sün quaista declaraunza il Segner replichet: „Bain, schi tuorn' a chesa, tieus giavüschs saron accomplieus!“

7.

Il rich eira uossa containt sco ün raig. Per viedi reflettaiv' el che chosas preziasas, ch'el as voless giavüscher. In quaists stüdis laschet el cruder ils frandaivels our d'maun e'l chavagl cumanzet a der sagls. Cotres gnit el disturbo in sieus impissamaints. El tscherchet da quietter sia Lisa, la glischand e charezzand. Ma la Lisa continuet a saglir, fin ch'el gnit grit e dschet: „Eau voless, cha tü at rumpessast il culöz!“ Dit e fat. Il bel chavagl crudet a terra stais e lung, sainza der pü segns da vita. Il prüm giavüsche eira uossa accomplieu.

8.

Ma l'hom avar volaiv' almain salver la sella. El la pigliet giò, la charget sün sias rains e continuet sieu viedi. Ad eira bod mezdi e faiva fich chod. L'hom süaiva, ch'el sguttaiva. Tuottüna as confortai' el,

podiaand el fer auncha duos giavüschs. Ma che giavüscher? Our da spür' ingurdia mê nun chattaiv' el qualchosa bun avuonda. Cò al gnit eir ad immaint, cha sia duonna sarò uossa tuot containta in stüva al frais-ch e mangerò probabelmaing qualche bun baccun. Que al faiva propi invilgia e sainza s'impisser ünguotta d'mel, dschet el per se: „Eau voless, cha mia duonna füss tschanteda sün quaista sella e nun podess pü gnir giò!“ Appaina avet el quaists plets our d'buocha, la sella füt scu boffeda davent. Pür memma tard s'inacordschet l'hom, cha sieu seguond giavüsch füt accompieu.

9.

Uossa fet el chammas, per arriver a chesa. Lo volaiv' el cun tuott' atenziun as giavüscher qualchosa propi da vaglia. Sainza fled gnit el a chesa ed entret in stüva. Ma che aspet! Sia duonna tschanteda in mezza stüva sülla sella. Ella bragiv' e plandschaiva. L'hom però tscherchet da la conforter, dschand: „Nun crider, mia duonna! Eau am poss giavüscher aunch' üna chosa. Tuot las ricchezas da quaist muond survgnirost tü.“ Cò replichet la duonna: „Che am servan tuottas ricchezas, scha sun condanneda, da ster ils dis da mia vita sün quaist möbel melprüvo! Tü est la cuolpa, cha sun sülla sella; fo il bain e güda'm darcho giò.“ L'hom nun avet tuottüna il cour, da la lascher sospirer saimper sülla sella. El fet il terz giavüsch, cha sia duonna vegna delibereda. Que dvantet eir dalum, sco ch'el giavüschet.

Stand la duonna darcho sün sias chammas, dschet ella tuot rabgianteda: „Tü est bain sto ün grand tamberl! Eau avess tuottüna volieu giavüscher qualchosa d'megl.“ E che avaiv' el uossa da tuots sieus giavüschs? Be rabgias, fadia, lagns ed ultra da que ün chavagl damain. Il Segner avaiva bain agieu radschun, da'l cussglier, da nun giavüscher ünguotta. Ils povers chantunais al incunter vivettan fortunós e containts fin a lur beeda fin.

---

31. La lintscherna.

Üna povra duonna get cun sieus duos infaunts sün ün spelm, inua eiran las rovinas d'ün chastè. Ella volaiva cler ervas da tè. „Guardè!“ dschet ella, „intuorn quaist spelm aise tuot plain d'frejas, clegè e mangè da quellas avuonda. Eau vögl intaunt tschercher ervas traunter quellas müraglias.“

Ils infaunts clegettan il prüm ün püschel dellas pü bellas frejas per lur mamma e zieva and mangettan eir els. Dandettamaing udit la mamma a bragir ün da sieus infaunts. Ella currit dalum giò tiers els e vzet sia mattetta, chi cridaiva dalla temma. Mussand sün üna lintscherna, dschet ella: „O mamma, quaista noscha serp am volaiva morder.“ La mamma dschet: „Quaista bestia verda nun ais üna serp; que ais be üna lintscherna,

chi nun fo ünguotta del mel.“ Intaunt ch'ella discurriv' auncha, s'udit ün terribel fracasch, sco scha que tunesch, e'l spelm tremblet sco dad ün terratreml. Tuots guardettan stupefats vers quel lö e vzettan a cruder insembel la müraglia veglia, inua la mamma avaiva clet las ervas.

„O infaunts!“ dschet la mamma, „ingrazchain alla providenza divina per quaist müravglius salvamaint! Tres quaista lintscherna m'ho Dieu salvo la vita. Scha Dieu nun avess tramiss in quel momaint quell' innozainta bes-chetta tar Elisa e scha quaista nun avess crido, schi füss eau sepullida suot quella muschna d'crappa e vus nun avessas pü mamma.“

---

32. La reva.

Ün pover giornalier avaiva trat in sieu pitschen üert üna zuond granda reva, dalla quella tuot as müravgliaiva. „Eau la vögl regaler a nos signur mastrel,“ dschet el; „perche el ho plaschair, sch'ün cultiva bain il fuonz ed ils üerts.“ El portet la reva in chesa del mastrel. Quaist lodet la diligenza e buna vögla del hom ed al regalet trais zechins. — Ün oter contadin chi eira fich rich ed avar, udit que e dschet: „Dalum vögl uossa eir eau regaler a nos signur mastrel mieu vdè grand. Sch'el do per üna reva d'ünguotta dalum trais pezzas d'or, schi quaunt survgnirò eau per ün vdè

uschè bel!“ El mnet dimena il vdè con üna sua in chesa del mastrel ed al rovet, da'l piglier da regal. Ma il mastrel s'inacordschet bainbod, perche cha'l contadin as demussaiv' uschè generus e nun volaiva accepter il vdè. Il contadin però rovet instantamaing, da nun volair refüser sieu regal. Cò dschet il mastrel finelmaing: „Ebbain! già cha vus m'obliais propi, schi accept eau il regal. E siand vus uschè generus invers me, schi nun vögl eau am demusser da main. Eau as vögl fer ün contraregal, chi m'ho custo almain trais voutas taunt, cu que cha vos vdè vela!“ Cun quists plets det el al contadin smort quella granda reva.

---

33. Ils duos fradgliunzs.

Steffan e sia sour Anna eiran üna vouta sulets a chesa. Cò dschet Steffan a sia sour: „Vè, nus volains tschercher per ches' intuorn qualchosa d'bun da manger e ster allegers!“ Anna dschet: „Scha tü am sest mner in ün lö, inua cha üngün nun ans vezza, schi at fatsch eau compagnia.“ „Ebbain,“ dschet Steffan, „schi giain in chambra nova e mangiain tshireschas sechas!“ Anna dschet: „Allo ans vezza nos chantunais, chi taglia laina avaunt sia porta.“

„Giain dimena in chadafö,“ dschet Steffan; „nella s-chantschia allò ais ün buchel plain d'meil. Nus and volains stricher sün flettas d'paun.“ Anna dschet: „Allò ans vezza nossa chantunaisa, chi ais sün fnestra e fila.“

„Schi giain giò murütsch a manger poms,“ dschet Steffan. „Allò aise uschè s-chür, cha üngün nun ans po vair.“ Anna replichet: „O mieu Steffan, crajast propi, cha üngün nun ans vezz' allò? Nun sest tü ünguotta da quel ögl in tschel, chi penetra la müraglia e vezza eir nel s-chür?“

Steffan s'insnuit e respondet: „Tü hest radschun, chera sour, Dieu ans vezza eir cò, inua üngün ögl da crastiaun nun ans po vair. Nun fain perque in üngür qualchosa d'mell!“

---

34. Dieu ais omnipreschaint ed omnisciaint.

Üna saira contemplaivan ils infaunts il bel tschel cotschen. Cò dumandet Ursina al bap: „Inua sarò uoss' il solagl?“ Il bap replichet: „El splendura uossa dalöntschi da nus sur our la pizza in ün pajais lontaun.“ „Vivan eir umauns allò?“ dumandet Paul. Il bap respondet: „Natürelmaing, però quaists nun haun la pel alva sco nus. Lo abitan umauns da color brüna u naira.“ „Pisserescha il cher Segner eir per quels?“ continuèt Ursina. „Schi,“ dschet il bap, „el fo splendorir sieu solagl e plover allò, sco tar nus.“ Paul dumandet d'archo: „Ma cu po il Segner vair ils umauns in quel pajais lontaun, sch'el ais cò sur nus?“ Allora dschet il bap: „Chers infaunts, Dieu vezza giò da tschel in tuots ils pajais ed in tuots ils pajais eir tuots ils umauns. El ans vezza eir a nus tuots, eir genituors ed infaunts

dall' otra vart del mer. El oda eir ils discuors da tuot la glieud. El cognuoscha perfin noss impissamaints; perche el ais saimper sto e sarò saimper, da pertuot in tschel e sün terra. Dieu ais omnipreschaint ed omnisciaint.“

---

35. Sülla collina.

Ad eira üna stupenda saira nel mais Gün, cha ün bap dschet a sieus duos infaunts: „Damaun a bun' ura volains ir sülla collina sur nossa vschinauncha a vair ad alver il solagl. Guardè dad esser preparos ad ura.“

La damaun già bod eiran ils infaunts in uorden. Il tschel eira tuot serain e'ls infaunts eiran in grand' allegria da quaista spassageda con lur buns genituors. Per arriver sülla collina, stovaivan els passer tres bels pros, infittos da millieras d'fluors odoriferas e dellas pü bellas coluors. Al pè della collina eira ün bel godin da larschs. Süllas manzinas chantaivan ils chers utschels lur bellas melodias a lod da Dieu.

Arrivos sülla collina, vzettan ils infaunts vers damaun il tschel surtrat con ün ur glüschaint e las nüvlas paraivan indoredas. Cò as müravgliettan els, vzand a comparair sur il piz ün grand arch, sco da pür or. Que eira il solagl, chi as mussaiva in tuotta sia pumpa. Süllas fluors e süll' erva brillaivan ils guots del rosedì nels razs del solagl sco perlas e diamants.

Eir ils genituors admiraivan quaista bellezza maestusa. Drizzand l'öglieda vers il firmamaint, exclamettan els: „Segner, quaunt grandiusa ais tia creaziun!“ Ils infaunts mettettan ils mauns insembel, guardand vers il bel tschel serain. Cò dschet il bap: „Chers infaunts! Lo sü in tschel ais il bun Dieu, chi ho creò tschel e terra, solagl, glüna e stailas. Eir las muntagnas e'ls flüms, la champagna, ils lejs e'ls mers sun si' ouvra. Ad el saja lod el onur!“

'36 Il passler e'l chavagl.

Passler:

„Chavagl, tü hest presepen plain,
Ûn pô a me dest forsa bain,
Ûn graun u duos am bastan;
E tü hest saimper il patrun,
Chi't mett' avaunt ün grand mantun,
Utschè cha me nu't mauncha.“

Chavagl:

„Piglia tü pür, pover utschè,
E cur hest fam, vè pür tar me,
Cò chattast abundaunza.“
Il passler füt d'allur' invia
Al bel chavagl giast favorieu
Fand lur repasts insembel.

Cò vain la sted cun sa chalur
E pos nun as chattaiv' üngiur
Per causa dellas muos-chas.
Mo'l passler las clappaiv' a tschient
E dal chavagl las tгнаiv' davent,
Il liberand d'la paina.

B. Robinson.

---

1. Robinson in chesa paterna.

1.

Avaunt bgers, bgers ans vivaiva a Brema ün marchadaunt, chi's nomnaiva Cruso. Quel avaiva ün figl cun nom Robinson. Robinson eira l'unic infaunt da sieus genituors e quaists l'amaivan teneramaing.

2.

Brema ais üna fich granda citted. Ella nun fo part della Svizzera, dimperse ais situada dalöntschi, dalöntschi da cò in Germania. Ella nun as rechatta neir traunter otas muntagnas scu nossa vschinauncha. Ma eir allo passa ün flüm. Quel ais fich larg e fop. El ais in cas da porter barchas, chi haun la grandezza da nossas las pü grandas chesas.

3.

Quistas barchas plaschaivan ourdvart bain a Robinson. El giaiva sovenz our sül port a vair, cu ch'ellas gnivan e giaivan. Il bap al requintaiva allura la saira da lur viedis in pajais lontauns, dals umauns, chi abiteschan allo e dallas bestias estras. Ünguotta non udiva Robinson pü gugent cu quaists requints.

4.

Be sch'el füss sto eir in scoula uschè attent. Ma lo eir' el fich distrat. Intaunt cha'l magister declaraiva qualchosa, nos Robinson eira culs impissamaints cuour sül port u daffat nels pajais esters. Perque nun imprendaiva el ün-guotta e sieus genituors and avaivan granda fadia. Que displaschaiva bainschi a Robinson da vair sieus genituors melcontaints, ed el provaiva da's corregger, ma bain bod avaiv' el darcho smancho sieus buns perpösts. Schi, dellas voutas eira el perfin bun da manchter la scoula, per podair ir a vair ad arriver e partir las barchas.

5.

Uschè eir' el arrivo all' eted da saidesch ans e's dovaiva preparar per qualche vocaziun. Il bap al dschet: «Scha tü voust esser diligiaint, schi poust dvanter ün marchadaunt e pü tard, cur ch'eau sun vegl e debel, assumer mieus affers.» Quaist dir plaschet a Robinson ed el entret scu giarsun nel affer da sieu bap. Il prüm eir' el propi diligiaint, uschè ch'el avess podieu dvanter ün brav marchadaunt, ma bainbod perdet el la vögliä. El sezzaiva uras cullas uras a sieu pult e s'impissaiva pü chöntschi allas barchas cu als quints, ch'el avess dovieu scriver per sieu bap. Sovenz bandunaiva nos Robinson sieu post e spassagiaiva darcho cuour sül port. El s'impissaiva saimper: «Que füss uschè bel, da podair viager our sül vast mer! Ma invece stögl eau ster a chesa e scriver da contin be noms e zifras.»

6.

Ün di dschet il bap a Robinson: «Che mè gnarò our da te? Tü nun voust ne imprendere, ne lavurer. Cu at voust tü guadagner tieu paun, cur cha tieus genituors ünzacura non saron pü?» Robinson as trupaget e gnit cotschen.

El dschet: «Cher bap, eau nun he vöglia da dvanter marchadaunt, eau avess pü plaschair da girer per il muond.» Ma il bap respondet: «O mieu Robinson, che voust cuour nel ester, tü chi non hest imprains ünguott' inandret e chi prefereschast da ster ozius? Sainza lavur nun as po esser fortüno sün terra. Scha tü nun t'ammegldrast, schi sarost tü üna vouta fich disfortüno e t'arüvlerost sgüramaing da tia ligerezza.» Tschantschand uschè, il bun bap stovet crider. Eir Robinson eira commoss da displaschair. Ma tuottüna eir' el con sieus impissamaints saimper in viedi. Al bap non sus-chaiv' el però dir pü ünguotta.

7.

La negligenza e disobediencia da Robinson displaschairan eir a sia buna mamma, e quella al dschet üna vouta: «Cu poust tü ans fer taunts displaschairs e tauntas fadias?» Ma eir alla mamma respondet Robinson: «Eau nun poss am resolver da dvanter marchadaunt, eau viagess pü gugent con las barchas. Ma il bap nun am voul permetter quetaunt. Discuorra tü cun el, fors' aconsainta el allura a mieu giavüşch.» «Pü cu radschun ho il bap», dschet la mamma, «che voul ün fer da te e che voust piglier a maun sainza avoir ne vocaziun, ne mister. Nun t'impaissast brich a tieus genituors, chi nun haun oter cu tè? Ans voust tü propi banduner? Robinson, Robinson! la disobediencia nun porta bun früt!»

8.

Robinson as persvadet uossa, cha sieus giavüşchs nun s'accomplivan, mo la brama da viager creschiva tuottüna saimper pü e'l desideri da vair pajais esters dvantaiva da di in di pü viv. Saimper pü frequentas dvantaivan eir sias visitas al port, e cur ch'üna barcha partiva, la guardaiv' el zieva fintaunt ch'ell' eira visibla. Ün di arrivand sper il flüm,

observet Robinson ün fich bel bastimaint, il quèl eira güst prompt a partir. Intaunt ch'el il contemplaiva, qualchün il battet sün üna spedla. Que eira ün da sieus conscolars, il figl del chapitauni da quella bella barcha. Quel dschet: «Nischi, quaist ais ün bel bastimaint? Mieu bap s'imbarcha hoz per l'America ed eau poss ir cun el.» «O, che fortuna», exclamet Robinson, «o, be cha eir eau at podess accompagnar». «Schi ve con nus,» replichet il camerad. Ma pover Robinson stovet convgnir, da non avoir üngün spendi. Sieu amih però al dschet: «Bah, que nun fo ünguotta, tü poust gnir con nus gratuitamaing.» Che algrezcha per Robinson! El branclet sieu camerad e'l bütschet. Bainbod tuots duos as rechattaivan sün la barcha.

---

2. Il viedi.

1.

Tuot faiva preparativs per il viedi. Ils mariners as rampchaivan sü e giò per las suas scu squilats. Trais channunedas annunziettan la partenza del bastimaint. Quel bandunet bainbod il flüm e s'instradet per il vast mer. Robinson guardaiva saimper in our. As volvand el üna vouta per cas, non vzet el oter cu ils cluchers da Brema. Ün momaint zieva svanittan eir quels e nun as vzaiva oter cu'l tshèl ed intuorn intuorn ova. Tuottüna nos Robinson eira leger e containt.

2.

Que as müdet però bain spert. Tuot in üna vouta al paraiva que cha la barcha giress intuorn, intuorn. Ils albers cumanzaivan a soter e'ls barchiröls paraivan be da chaminer sül cho. A Robinson gnit mel ed el as stovet tgnair vi d'üna

maisa. El crudet lung e distais vi per il palintschieu. Un mariner gnit e'l portet giò in sia cabina. Allò il laschettane lönch be sulet. Uossa — per la prüma vouta — s'impisset el a sieus genituors. O quaunta chüra nun avaiva sia mamma otras voutas per el, cur ch'el gniva ammalò! Ed uossa eir' el co al abbandun. Alla fin gnit sieu camerad a'l vair. Quel dschet: «Tü hest be il mel da mer, cunter quel nun as po fer ünguotta. In pochs dis sarost tü guarieu.» Sün que get el spert davent e laschet Robinson darcho sulet. Quaist suspiret: «O be ch'eu füss a chesa tiers mieus buns genituors.»

3.

Uschè eira'l per il pü sulet. Traunteraint al portaiva qualchün üna tazza d'caffè. Üna vouta al di sieu amih gniva a der ün tschüt, riaiva però be, cur cha Robinson s'almentaiva. Uschè passettan püss dis e Robinson as chattaiva pü bain. Dandettamaing gnit ün vent stramentus. Uondas terriblas battaivan cunter la barcha e la büttaivan vi e no sco üna crousla d'nusch. Robinson eira in granda temma e crajaiva ogni momaint, cha la barcha stöglija ir in tocs. El plü-raiva: «Que ais uossa il chastih per mia disobediencia invers mieus genituors. Scha'ns salvains be quista vouta, schi sgüramaing vögl eau dalum turner a chesa.» L'orizi as calmet e Robinson as quietet. El eira uossa guarieu e que al plaschaiva darcho fich bain sün la barcha. La resoluziun da volair turner eira bell' e smancheda.

3. Il naufragi.

1.

Il bastimaint eira già püssas eivnas in viedi e s'avvinaiva alla riva americana. Ûn di naschit grand' agitaziun sün la barcha. Tuot curriva intuorn. Il chapitauni daiva sovenz cumands. Cò s'alventet üna grossa nùvla naira. A nun daiva vent e las velas pendaivan tuot luochas giò per ils albers. Tuot eira in temma d'ün nouv orcan. E quaiست subentret eir bain dalum. Ûn dandet cuolp d'vent büttet la barcha in costa. Las uondas battaivan scu la prüma vouta veementamaing cunter las paraids. Robinson nun eira in cas da's tgnair in peis. Ûn temporel s'alventet, scu ch'el nun avaiva mê vis il cumpagn. A gnit eir s-chüra not. Traunter aint sclariva üna saetta per pochs momaints la s-chürdü. L'orcan avaiva tela veemenza, cha la barcha nun as laschaiva pü manascher, anzi gniva bütteda vi e no dallas uondas güst sco üna balla.

2.

E quaiست orizi düret ses dis alla lungia sainza interrupziun. La damaun del settevel di paraiva el volair as padimer e'ls mariners pigliettan darcho curaschi. Ûn d'els clamet tuot in ün trat: «Terra! terra!» e tuot s'allegret da que, perche ün vzaiva effettivamaing üna strivla blovainta vi al orizont. Terra ferma eira in vista. Ma l'orcan s'alventet danövmaing e que cun auncha pü granda veemenza cu per avaunt. Il vent chatschet la barcha cun granda forza vers la strivla d'terra ferma, ün scrusoch, scu scha'l bastimaint voless cruder in milli töchs ed el nun as smuantet pü. Il vent l'avaiva bütto sün spelma ed el avaiva survgnieu üna granda sfessa. Da tuottas varts gniv' aint l'ova e la barcha stovet zieva cuort temp fer naufragi.

3.

Tuot tscherchaiva da's salver pü spert possibel. Ogni bastimaint maina cun se alchünas barchettas. Quaista vouta però las avaiva l'orcan sdrappedas davent fin ad üna e quell' eira memma pitschna, per porter tuottas trenta persunas, chi's rechattaivan nella barcha. Cun granda paina laschettan giò la barchetta sün l'ova e dalla desperaziun tuots as precipitettan in quella. Ils mariners combattaivan a pü podair cunter l'orcan e las uondas per arriver alla riva, ma üna granda uonda crudet suraint la barcha e la sepullit con tuot que, chi eira loaint.

---

4. Il salvamaint.

1.

Eir Robinson get a fuonz cull' uonda. El det da mauns e da peis, per gnir suravi. Que al reuschit eir da stender sü il cho surour l'ova e da trer il fled. Cun algrezcha observet el dad esser be poch distant dalla terra. Ma co il clappet üna seguonda uonda e'l slavazzet cunter ün spelm, ch'el crajaiva da's avair sfracho chammas e bratscha. In si' anguoscha branclet el ün piz da spelm. Darcho gnit ün' uonda, ma Robinson as tgaiva uschè ferm, ch'ella nun il podet pü distacher. Spert as rampchet el sü pel spelm, fin ch'el füt in sgürezza. Ma co svanittan sias forzas. El crudet a terra e restet lo lösch in svanimaint.

2.

Alla fin as repigliet el. El eira però auncha mez pers. Suot se udiva el il rantuner dellas uondas. Vaunamaing guardet el zieva il bastimaint, zieva la barchetta, zieva ils compassagers. Eiran els tuots najentos? Eira el resto be

sulet? O, forse eiran ils oters gniesus d'ün' otra vart alla riva, forse combattaiva auncha ün u l'oter cun las uondas. El nun vzaiva, ne udiva però üngün. Robinson get lung la riva, per podair vair pü bain. Ma co s'imbattet el in boschaglia. El clamet e sbragit, ma üngün nun al respondet. Cò il sorprendet üna grand' anguoscha. Sch'üna bestia rapace füss per cas saglid' our dal god, schi l'avess ella podieu s-charper sül flech. El volaiva fügir. Ma inua?

3.

Robinson eira eir mez nüd. Il vent l'avaiva porto davenport sieu chapè; la rassa e las chotschas eiran s-charpedas melamaing. El nun avaiva neir armas per as defender in cas cha bestias rapaces o sulvedis l'avessan assagliu. El avaiva fam e said. Mo a nun eira da chatter ne qualchosa d'mangiativ, ne üna fontaunetta. Robinson exclamet: «O, quaunt fortünos sun ils oters, chi haun podieu morir nellas uondas! Eau povret stögl uossa morir d'fam! Bestias rapaces am paun s-charper, sulvedis am mazzet.» Pover Robinson eira mez despero dall' anguoscha.

4.

L'orcan s'avaiva calmo. Il mer eira darcho quiet ed as derasaiva avaunt Robinson scu ün immens spievel. As fet saira. Robinson avaiva üna snuaivla temma dallas bestias; perque as rampchet el sün ün bös-ch, per ster allò sur not. El as mettet a chavagl d'ün ram gross ed as pozzet cunter il tronco. Dalla temma e dal strapatsch eir' el fich staungel e s'indrumentzet bainbod. Ma sgrischus sömmis il sdasdaivan ogni taunt. El passentet üna lungia, terribla not.

5. L'isla.

1.

Finelmaing spuntet l'alva. Robinson descendet dal bös-ch. Sa membra eira tuot inargida dalla posiziun incommoda sül bös-ch. Eir avaiv' el üna fam naira. Dalum as mettet el a tschercher rischs e früts mangiabels, ma invaun. El languiva da fam e said. Girand intuorn, s'inchambüerlet el nellas rischs d'ün bös-ch e crudet a terra. Ozand ils ögls, vzet el lo intuorn manchs bain ots, chi portaivan grandas spias. El saget ils grauns e quels non gustaivan mel. El and manget avuonda. Diversas spias mettet el in giloffa per pü tard. Cò avaiv' el chatto ün excellent früt, il formen-tun, dal quèl nus fains la polenta.

2.

Uossa volaiva Robinson tuottüna guarder, inua ch'el in se as rechattess. A tel scopo stovaiva el però ir aint per il god. Ad onta della temma da bestias rapaces as risaget el inavaunt ed arrivet in ün lö, inua il mer tagliaiva bain fop aint per la terra. Ün ovelet s'imbuchaiva acquia. Cò podet Robinson stüzzer sia said.

3.

El get zieva l'ovel ed arrivet al pè d'üna muntagnetta. Quaista as decidet el dad ascender. Dalla sommitted podaiv' el survair il pü bain il lö. Arrivo süssom zieva circ' ün' ura, guardet el il prüm, scha nun eiran da vair abitaziuns umaunas. Ma el podaiva guarder da che vart ch'el volaiva, ne üna vschinauncha, ne üna chesa, üngün füm da chamin, nun as preschentaiv' a sieu ögl. El nun vzaiva oter cu spelma e god. Ed intuorn, intuorn, taunt dalöntscha l'ögl podaiva trer, nun eira oter cu ova ed ova ed ova.

Robinson exclamet: «Schi sun eau sün ün' isla, sulet, l'unic crastiaun! Sainza nudritüra, sainz' abitaziun, sainz' armas, sainza üsaglias!» Inschnuglio ed inclino vers la terra, cridet el lösch sosamaing. Ozand üna pezza zieva ils ögls, vzet el il bel mer, chi s'extendaiva quiet e blov. Ils utschellins chan-taivan e'ls splerins svolazzaivan d'üna flur all' ota. Observand tuot que, sieu cour as sligerit ün pô.

4.

A giaiva vers mezdi. Il solagl staiva ot vi al tschêl e la chalur eira quasi insupportabla. Cun stainta gnit Robinson darcho ingiö. Suot ün frus-cher sumbrivaint chattet el üna fontauna clera. El as bagnet mauns e frunt, allura havet el plaun sieu e manget eir da sieus formentuns. — Ad eira zieva mezdi. Da contin guardaiva nos Robinson our sül mer. El speraiva, ch'üna barcha gniss e'l pigliess darcho cun se a chesa. L'impissamaint alla not il faiva insgrischir. El s'impissaiva: «Be scha chattess ün cuvel», e get a tschercher ün tel. Poch dalöntschi della fontauna eira ün spelm. Suotaint creschiva frus-cham. Robinson examinèt il lö e chattet, cha davous quaista frus-chaglia eira ün cuvel taunt ot, ch'ün podaiva ster in peis loaint, e grand avuonda, per der ün passabel ricover. La posiziun del cuvel eira fich favorabla. La paraid del spelm faiva sumbriva sur mezdi, la buna fontauna eira ardainta e — que chi quintaiva il pü da tuot — da cò davent avaiva Robinson la megldra survista sur il mer. A non podaiva passer üna barcha, sainza ch'el nun l'avess visa.

5.

Robinson volet dimena drizzer aint acquia si' abitaziun, sperand però, cha que saja be per cuort temp. Già hoz u damaun podaiva gnir üna barcha e'l piglier cun se. La

prüma lavur eira quella, dad allontaner la frus-chaglia e cunagir il cuvel. Quaista lavur nun eira però güst facila. Robinson nun avaiva ünguott' oter, cu sa dainta per lavurer. Ma eir a strer cun tuotta forza nun rabagliet el our niaunch' üna plauntina. La saira rivet e Robinson nun avet otra letta cu da dormir darcho sül bös-ch. Per esser sgür da nun der giò, mettet el ün ram per travers davaunt sieu pet.

---

6. Robinson as procura il pü necessari.

1.

Quista not dormit el ün pô pü bain. Ma la damaun eir' el tuottüna staungel e sia membra al dolaiva. Melcontaint as volvet el vers il mer e guardet lönch, lönch, scha la barcha desidereda nun gniva a'l piglier. Fam e said il sdasdettan alla fin our da sieus impissamaints. El cruschinet darcho be formentun ed ova. Dalum as mettet el alla lavur cumanzeda. Il frus-cham stovaiva davent. El as tscherchet üna peidra e cumanzet a chaver. Ma la lavur giaiva inavaunt hé plaun. Da mezdi il solagl splenduriva schè chod, cha Robinson stovet smetter la lavur. Uschè gnit saira, sainza ch'el avaiva auncha podieu sgombrer il cuvel. Il terz di gnit el taunt inavaunt, cha las rischs eiran libras intuorn, intuorn. El crajaiva, da las podair trer our cun pitschna fadia, ma me pü! Ellas eiran creschidas aint pel spelm in tela maniera, cha nun eira mez da las sdrapper our. Con ün oter crap pü grand as mettet el a batter sün las rischs, fin cha füttan ruottas giò. Pür il sesevel di glivret Robinson quista lavur. Uossa gualivet el la terra e get a rammasser müs-chel e föglia, per as fer ün let.

2.

Il cuvel eira però auncha tuot aviert ed uschè Robinson nun eira zuond bricha sgür dallas bestias. El immüret dimena l'entreda e laschet be üna sfalizcha, per podair ir aint ed our. El rudlet notiers üna platta, chi cuverniva bainischem l'entreda e chi'l serviva dad üsch. O quaunt containt eira uossa nos Robinson da podair finelmaing dormir sün ün cuotsch lam. El 's'indrumentzet bainbod. Siand el fich staungel ed as saviand uossa eir sgür, dormit el sco ün tschüch. La glüna e las stailinas vagliaivan sur el.

3.

Il solagl eira già da lönch inno alvo, cur cha Robinson as sdasdet. Hoz as volaiv' el tschercher ün' otra nudritüra. La bos-cha avaiva però be auncha fluors, üngüns früts. Robinson get tuottadi tscherchand e nun badet la chalur del solagl. La saira avaiv' el ün grand mel i'l cho. El s'impisset: «Eau am stögl be procurer ün chapè.» El avaiva vis ün fruscher, cun föglias fich grandas chi formaivan püschels. «Da quellas as po forse fer ün chapè,» as dschet el. El and cleget qualchedüna. Immez ün püschel chattet el früts melnaints sco grands fixs. Els avaivan üna lungezza da trais centimeters. Robinson ils saget e'ls chattet fich gustus. Que eiran fixs d'India.

4.

Robinson as mettet uossa a fer il chapè. Las föglias eiran vaira tenaces, ma cu las podaiv' el lier insembel? Il prüm as fet el ün tschierchel da perchas, chi al giaiva bain sün cho. Uossa avess el agieu bsögn da cordas. Già sovenz s'avaiv' el inchambüerlo in tschertas plauntinas, chi creschivan sü per la bos-cha e s'intratscholaivan traunter quella. Ellas eiran stiglias, ma fermas. El volet almain fer la prova, da s'inservir d'ellas, per fer cordas. Quaista prova grataget e'l chapè reuschit a plaina contentezza da Robinson.

5.

Robinson as reschattaiva seguond sieu quint già undesch dis süll' isla. La Dumengia, di 18 Meg 1680, eira sto il naufragi, dimena eira hoz il di 30 Meg. El as decidet da fer ün chalender. Ma el nun avaiva ne palperi, ne tinta, ne penna. El avaiva però imprains a's güder. La platta, chi'l serviva dad üsch, eira bella glischa. El pigliet ün crappin dür ed agüz ed intagliet nella platta ils seguaints plets: «Naufragi, di 18 Meg 1680.» Suot vi fet el taunts strichs, scu dis chi eiran passos e per las Dumengias ogni vouta ün strich pü lung. Uschè as remarchaiv' el dis ed eivnas.

---

7. Robinson s'orientescha sün si' isla.

1.

Robinson smanchet plaun a plaun sia temma dallas bestias rapaces. In tuottas trais eivnas, ch'el eira sün l'isla, nun avaiv' el vis stizzi dad üna tela. El gnit stüffi da manger adüna be formentun e fixs. Perque as decidet el, da fer ün' excursiun per tschercher aunch' otra nudritüra. Al manchaiva però üna tas-cha u üna chavagna, per rammasser sieus chats. Cò as fet el ün sachet dallas föglias dels fixs. El pigliet cun se alchünas spias da formentun e's mettet in viedi con ün grand bastun in maun.

2.

La via eira stentusa. Robinson avaiva da's rampcher sü e giò per spelma e da's furer tres frus-chaglia e bos-cha. El observet dappertuot üna richa vegetaziun e non dubitaiva, da chatter novs früts per sia nudritüra. Cò arrivet el tiers

ün bös-ch, chi eira bger pü ot cu ils oters. El podaiv' arri-ver all' otezza da vainchatschinch meters ed eira sainza ramma. Il tronco nüd portaiva sün sia tshima ün grand püschel da föglias chi avaivan circa la lungezza da tschinch meters. Traunter quistas föglias as vzaiva alchünas nuschs bain uschè grandas sco ün cho. Robinson ris-chet da s'ar-rampcher sù per il tronco, cleget las nuschs e las büttet a terra.

3.

Arrivo in giò, examinet el sieu chat pü mnüdamaing. Las nuschs eiran surtrattas d'üna pletscha. Ellas avaivan eir ün crös fich dür. Robinson provet da'l rumper, ma invaun. El mettet üna nusch sün üna platta e la smachet con ün crappun. Il minzin gnit cotres sputto totelmaing. El gu-staiva fich bain. Ultra il minzin contgnaiva la nusch eir ün züj alv sco'l lat, il quèl eira però tuot ieu spans. Robinson riflettet, cu chiel podess as procurar il züj. El spletschet ün' otra nusch ed observet in ün lö trais foppas pü lammas. Dalum pigliet el ün crappin agüz e furet. Uschè podet el tschütscher our que excellent züj, chi avaiva ün tschert gust deutsch-eschin. Il früt nouv, il quèl Robinson avaiva chatto, eira il cocco.

4.

Robinson 'avaiva uossa da trais sorts frütta per sia nudritüra. Tuottüna nun eira el uschè containt, scu cha s'avess podieu crajer. El avaiva granda cuvida da charn. Fin uossa nun avaiv' el vis sün l'isla otras bestias cu utschels. Già bgeras voutas avaiv' el provo d'and clapper trand crappa, ma que nun l'eira mè reuschieu. Robinson eira staungel ed as terret alla sumbriva d'ün bös-ch. Lönch nun sus-chet el però ster, perche que eir' auncha dalöntsch fin tar sien cuvel.

5.

Giand intuorn ün spelm, udit el dandettamaing ün tschüvel. El det ün sagl. Il tschüvel as repetit ed el vzet eir chi, chi tschüvlaiva. Que eira üna specie d'leivra cotschnamelnainta. Püssas da quistas staivan tschantedas appaina vainch pass davaunt Robinson, ed üna u l'otra tschüvlaiva ogni vouta, ch'el faiva ün movimaint. Robinson pigliet üna peidra e la tret sün üna dellas leivras, ma la fallet. Sül momaint tuottas eiran svanidas. Ellas abitaivan, sco tiers nus las mürs e las muntanellas, in fouras nella terra. Robinson spettet aunch' ün poin. Las bes-chettas returnettan ed el tret, ma fallet auncha divers cuolps. Il solagl eira per tramunter ed uschè stovet Robinson ir dabot a chesa. Da s-chüra not rivet el in sieu cuvel e get in let fich staungel.

---

8. Preparativs per ir a chatscha.

1.

Alvand la damaun, sentiva el ün grand mel i'l cho. El get scu ogni di our tiers la fontauna a's laver. Ma la dolor nun tschesset. Quell' avaiv' el clappo her, girand nella chalur del solagl. Il chapè nun eira dimena suffizaint, per il preserver d'ün cuolp d'solagl ed uschè as stovet el fer eir ün parasol. El pigliet darcho föglias da figers ed as fet cun staint' e fadia ün parasolin bain drovabel.

2.

Robinson as volaiva uossa preparar, per ir a chatscha da leivras. Be cun trer crappa nun podaiva que reuschir, da que eir el persvas. Da mattet avaiv' el giovo bger cun ün balaister e cun frizzas. El volaiva uossa prover da's fer üna tel' arma. El pigliet ün bastun da circa duos meters

d'lungezza. Cun sieu crap tagliaint, chi'l serviva da curtè, fet el d'ogni vart ün tagl. Dallas plauntas, chi l'avaivan già do las cordas, as stordschet el ün cordun, il quel el fermet nels intags del bastum. Il balaister eira dimena fat.

3.

Las frizzas nun reuschittan uschè spert. Il prüm s'in-servit el da perchas bain lungias. Quellas svolaivan bain da-löntsch, ma stainta cha füssan stedas bunas da ferir üna bestia. El pigliet dimena alchüns bastumins e'ls sfendet d'üna vart. Allora fichet el pitschens crappins tagliaints nellas sfessas e'ls liet cun sas cordas. Üna tela frizza sbarret el vers ün bös-ch, chi eira var vainch pass distant. Ella restet fermada nella scorza, nella quella ell' eira penetreda circa duos centimeters. Robinson as fet uossa bgeras frizzas da differenta lungezza e different pais e s'exercitet nel trer alla schaiba cun quellas. Uschè passettan darcho divers dis.

---

9. La chatscha.

1.

Il di zieva alvet el fich bod, liet insembel sias frizzas, pigliet il balaister e sa tas-cha ed as mettet in viedi. Il solagl splendoriva bod fich chod; ma sieu parasol il preservet dals razs. Passand spervi üna plaunta da fixs, as provedit Robinson cun ils früts necessaris per tuottadi.

2.

Vers mezdi arrivet el in quel lö, inua ch'el avaiva observe las leivras. Cun granda precauziun s'avvicinet el, mettand d'vart il parasol e la tas-cha, chi'l schenaivan. Da principi nun vzet el üngüns armaintins, ma bainbod udit el

ün tschüvel. Üna leivra eira gnida our da sia foura be sper el. Robinson miret e tret, ma fallet. La leivra fügìt in sa foura.

3.

«Ün' otra vouta stögl eau mirer pü bain,» s'impisset Robinson. El as zoppet in ün frus-cher fich spess e spettet allò pü cu ün' ura, sainza ch'üna l'eivra gniss a parair. El tmaiva già, d'avair dad ir a chesa sainza sulvaschina. Ma uossa ün dels armaintets as musset sün l'ur della foura. Robinson restet be quiet e nun tret. El s'impisset: «Sch'eau nun chal inandret, schi'm fügen'l.» La leivra s'avvicinet pasculand e cur ch'ell' eira var vainch pass distanta dalla foura, Robinson tret e la ferit. Aunz cha la bes-chetta arrivet sper sia foura, Robinson l'avaiva già mazzeda.

4.

Alleger e containt returnet el cun sieu buttin. Passand ün ovelet, s'impisset el: «Forsa poss eau auncha clapper ün pesch». E pervaira! and eiran bgers. Ma ad eiran memma svelts. Robinson nun podet clapper üngüns.

---

10. Plaschairs e displaschairs.

1.

Arrivo a chesa, scurchet el sa leivra. Uossa as volaiva el fer il rost. Padella nun avaiv' el bainschi üngüna; ma el podaiva brasser la charn vi ad ün bastumin. Ma cu fer fö sainza surplins e sainza battafö?» Il bap l'avaiva sovenz requinto, cu cha ils sulvedis faun fö sfruschand duos lainins, fin cha's impizzaivan. Ushè volaiva fer eir el. El pigliet duos töchets d'lain e sfruschet e sfruschet, ma invaun.

Ils lains nun volaivan clapper fö e que'l displaschaiva. La damaun zieva Robinson pigliet duos lains fich sechs. Tuot per ünguotta. El restet sainza fö.

2.

«Perche he eau uossa mazzo la povra bes-chetta?» as dschet Robinson plain d'displaschair. Ma uossa al gnit ün' idea. El tagliet la charn in pitschens töchets e la battet traunter duos lains, ch'ella gnit lamma. Allura la mettet el sün üna plattà d'crap, chi eira gnida fich choda a solagl. La charn nun podet couscher tres, gustet però vaira bain. Scha Robinson avess he agieu ün pò d'sel per metter sün quella, il trat füss sgür sto squisit.

3.

Eir la pel della leivra podet el dalum trer a nüz. Aviaand üso sas s-charpas, ils peis il dolaivan sün sas gitas. Robinson stendet la pel a solagl e la laschet gnir secha. Allura tagliet el duos soulas zieva sieus peis. Intuorn quella fet el fouras, per trer tres cordas. Uschè quaistas soulas al servivan fich bain.

4.

Durante las prossmas eivnas Robinson faiva sovenz excursiuns. El portaiva ogni vouta notiers cocos, fixes e formentun. Eir leivras clappet el diversas. Da pas-cher nun provet el pü, nun aviaand üngün fö. Sün sieu chalender avai' el già noto trais cruschs. Cun quaistas marchaiv' el ils mais. Dimena stovaiva bod gnir l'inviern. El eira sdratschlieu. El nun avaiva fö, per s-choder il cuvel e'ls früts stovaivan del sgür eir mancher. Che mè avaiava el da piglier a maun!

5.

Tuot que faiva pisser a Robinson. El volaiva almain as provider da frütta, per nun morir d'fam. In prüma lingia volaiv' el rammasser formentuns, perche quels nun gnivan uschè spert noschs. El get dimena tscherchand, ma chattet be cò e lo üna spia. Cò il tschèl s'ins-chürit. Il mer cumanzet a rumurer. A gñit ün temporel e cun quel la plövgia. Robinson fület suot ün bös-ch. Dandettamaing udit el ün terribel tun. El eira mez insturnieu. La saetta eira crueda be poch dalöntschi in ün bös-ch.

6.

Robinson as repigliet bain spert. Vzand il bös-ch ad arder, al gñit l'impissamaint allegrus: «Uossa he eau fö!» Dalum currit el vi, pigliet ün ram e saglit cun quel a tuot podair in sieu cuvel. Allò mettet el sü auncha pü laina e's fet ün bel föin. Spert pigliet el ün për töchins d'charn e's brasset süel bastumin. O, cu cha'l prüm rost al gustet!

7.

Per Robinson eira que uossa il pü grand pisser, da mantegner sieu fö. El nun savet dormir tuotta not. Ogni taunt alvaiva'l a metter laina. Ma cu podaiva que ir intaunt ch'el giaiva a chatscha u a cler frütta? El avaiva observe cu cha sia mamma rammassaiva il chöttel in platta e'l cuverniva cun tschendra e cu cha quel in quist möd ardaiva uras ed uras. Eir el volaiva fer uschè.

8.

El fet üna foura nel terrain, mettet aint bger chöttel e'l cuvernit cun terra e tschendra. Allora mettet el laina in fö e get a tschercher formentun. Ogni taunt returnaiv' el

però a guardar da sieu fò. La saira avaiva'l rammasso bgeras spias. Que plovaiva auncha saimper deruottamaing. El guardet zieva sieu chöttel e mera! quel ardaiva auncha tuot in uorden. Quaista scoperta fet grand plaschair a Robinson.

---

11. L'inviern.

1.

Robinson nun avaiva uossa pü taunta temma dal inviern. El avaiva almain il fò, per as s-choder. Uossa volaiv' el be auncha fer sias provisiusns.

2.

La damaun zieva, cur ch'el alvet, plovaiva que auncha saimper. El volaiva sortir dalum cha's tress sü; ma que plovèt tuottadi. Eir il di zieva la plövgia continuèt. Robinson as fet intaunt ün pèr soulas novas, scu eir üna chapütscha d'inviern. El s'avess uschè gugent fat eir üna rassa; ma las pels dellas leivras eiran memma pitschnas. Que and volaiva da püssas da que, ch'el avaiva.

3.

Eir il terz di daiva que giò scu cun sadellas. Robinson nun sortit neir quel di. Ma il füm al faiva fastidi. El as resolvet da fer ün chamin. In ün chantun sper l'entreda müret el sü üna platta d'ün meter d'lungezza e largezza. Dalla vart dretta fet el ün mür fin sü suot il palintschieu e süsom avrit el üna foura our nel liber. Uschè as procuret el ün chamin, chi traiva davent il füm vaira bain.

4.

La plövgia nun volaiva pü tschesser. Que plovet quindesch dis, trais eivnas, tschinch eivnas da bel contin. Robinson avaiva mangio tuot sieus coccos e nun avaiva neir pü charn. In tuotta plövgia get el our a tschercher frütta. Scha tuot in üna vouta avess cumanzo a naiver e tuot l'isla füss steda missa suot la cuverta da naiv e glatscha? Allura nun avess el savieu da che viver. «Damaun stögl eau be ir a chatscha,» dschet el. «Eir coccos e fixs am vögl tschercher, sch'and sun auncha».

5.

La damaun bod alvet el, pigliet sias armas, sia tas-cha e sieu parasol e get a chatscha. A nun plovera pü uschè ferm sco ils ultims dis. Il prüm tscherchet Robinson fixs ed and chattet bgers. Guardand intuorn, observet el üna granda müdeda nella vegetaziun. Frus-chers, chi paraivan pü bod sechs e morts, chatschaivan föglia e flur. L'erva eira bella verda e millieras d'flurinas as mussaivan dappertuot intuorn.

6.

Robinson as smüravgliet grandamaing da que e s'im-pisset: «Chi so, scha nun gniss üngün inviern acquaia sün l'isla?» Intaunt il solagl cumanzet a splendurir e las nùvlas as spartittan. Ils utschels as mettettan a chanter allegramaing e'ls splerins a svolazzer intuorn. Üngün dubi — la prüma-vaira eir' arriveda. Quaunt containt eira Robinson da que! El s'algordet uossa dals requints da sieu bap, chi dschaivan, cha nels pajais giacents pü vers süd da Brema gnivan impè del inviern, duos periodas pü o main lungias da continua plövgia.

7.

In si' algrezcha Robinson smanchet la chatscha e re-
turnet a chesa. Allò guardet el dalum zieva sieu fö; perche
el tmaiva auncha saimper, cha quel al podess stüzzer. Ma
il chöttel ardaiva fich bain ed uschè podaiv' el ster davent
ün pèr uras sainza pisser. Il di zieva volaiv' el ir a bun' ura
a chatscha.

---

12. Robinson vain ammalo.

1.

Robinson eir' ieu in let saun e frisch; ma as sdasdand
la damaun nun as sentiv' el bain. Bod al gnivan las süjuors
e bod las sgrischuors del fraid. El get our tar sa fontauna,
as lavet e bavet ova frais-cha. Per ün momaint as sentit el
allura darcho pü bain ed as preparet per ir a chatscha.
Ma bainbod il melessen as repetit darcho. El sentiva grandas
doluors i'l cho. Ad onta cha'l solagl splenduriva già bain
chod, avaiv' el ün grand fraid. Robinson avaiva ferma feivra.

2.

«O eau pover crastiaun», suspiret el, «uossa sun eau
ammalo fermamaing ed üngün nun ais cò, a'm guarder our
ed a'm conforter! O, quautt abbanduno ch'eu sun! Quaunta
chüra avaivan mieus buns genituors per me e quautt dis-
plaschair als he eau occasiunos tres mia disobediencia! Ma
il chastih, il quèl eau support, ais tuottüna ün fich greiv.»
El get in fastidi e crudet sün sieu cuotsch.

3.

La feivra creschiva saimper pü. Bod sentiva el fraid,
bod chod. El avaiva granda said. Sias forzas eiran però già
svanidas telmaing, ch'el nun eira in cas da ster sü ed ir

per ova. El pigliet ün fix e'l tshütschet. El cupidet ün pô, ma füt tormento da terribels sömmis. Bod udiva el l'üerl del liun, bod l'assaglivan sulvedis, bod eira'l our sül mer immez las uondas. Gnand darcho in se, as mettet el in sez. Sia said eira insupportabla. El tshütschet darcho sieu fix. Cun stainta as podet el straschiner fin vi tiers la platta a metter duos lains in fö. La feivra pigliet darcho il suramaun, el crudet sün sieu let sainza sentimaint.

4.

Uossa al paraiva que d'udir la vusch da sia mamma — uossa eir quella del bap. El clamet dad ot: «Bap, mamma, gni, gni no! Eau sun cò, vos pover Robinson! Dieu saja lodo, uossa sun eau darcho tiers vus. Delsgür, eau nun as vögl pü banduner.» El as sdasdet darcho. Sieus chers nun iran pü. Il sömmi eira sto memma bel.

5.

Robinson as mettet a crider sosamaing. El staiva fich mel e nun savaiv' as güder. El s'impissaiva saimper: «Eau stögl morir. Üngün nun am sepullirò, üngün nun criderò sper mia fossa.» In quaista grand' anguoscha e temma da stovair morir, adozet el finelmaing sieu cour a Dieu ed arovet: «Bun ed omnipotaint Dieu, nun am banduner. Eau he pcho greivamaing. Eau sun fügieu davent da mieus genituors ed eir te avaiv' eau tuottafat smancho. O sajast darcho a me grazius!»

6.

El crudet uossa in ün profuond sön. Cur ch'el as sdasdet, la feivra nun eira pü lönch brich' uschè ferma. Ma Robinson eira fich debel. El as struzchet vi tiers il fö. Quel eira quasi stüz. El mettet sü ün pèr lains. Allura mangel el ün fix. Plaun sieu as remettet el darcho. Cur ch'el marchet

darcho ils dis sün sieu chalender, eira güsta Dumengia. Fin uossa nun l'avaiva el me badedà; ma da quinder inavunt nun volaiv' el pü interlascher da la celebrer. Robinson avaiva chatto la via tiers nos Segner. Tar el tscherchet el uossa confort in sia solitudine. El get our avunt sieu cuvel. Il solagl splenduriva cler vi al firmamaint e'ls utschels chantaivan amablas chanzuns. Robinson uret ferventamaing. Pür uossa imprendet el ad incler il bel sen dellas oraziuns, las quelas sa mamma l'avaiva musso. Quietezza e confort returnettan in sieu anim — el as savaiva sgür nel maun da Dieu in tschèl, il quel so tuot e po tuot.

---

13. Robinson survain compagnia.

1.

Nels prüms dis zieva sia malattia faiva Robinson be pitschnas gitas. La feivra l'avaiva indeblieu fich. Plaun a plaun sias forzas returnettan darcho ed el as resolvèt dad ir üna vouta a chatscha. El clappet üna leivra. A forza da las fer la chatscha eiran ellas però dvantedas tmuossas e nu's mussaivan pü guera. Bgeras voutas Robinson podaiva spetter uras alla lungia, sainza las vair.

2.

Perquè volaiv' el returner per ün' otra via. Forsa ch'el chattaiva otras bestias sulvedgias. Tuot in ün trat s'elevertan divers utschels. Els eiran circa grands sco giazas ed avaivan pennas verdas. Robinson sbarret üna frizza ed and challet ün. Spert gnit el notiers a'l clapper; perche el nun eira mort e svolazzaiva auncha. Robinson crajaiva da cognuoscher l'utschè da sias pennas verdas, sieu piccal tort e sieu ögl viv ed intelligiaint. «Inua mè he eau

vis ün tel utschè?» as dumandet el uossa. «Bain in üngür oter cu tiers ma chantunaisa a Brema; que ais pelvaira ün papagagl», exclamet el allura allegrusamaing. «Chi so, sch'el nu'm imprendess a discuorrer?» La ferida nun eira prievlusa, e Robinson portet sieu papagagl a chesa cun granda chüra.

3.

Per viedi vzet el a rudler crappa giò per ün spelm. El guardet sü, e che vzet el? Ses chevras sulvedgias, quatter grandas e duos pitschnas. El gnit cun granda precauziun a tir, tret sün üna chevra, ma la fallet. Tuottas fügittan in taunta malur, e già cha il solagl eira per tramunter, Robinson stovet ir spert a chesa.

4.

La damaun zieva fet el ün maschun per sieu papagagl. El al liet üna corda intuorn üna chamma e'l rantet uschè vi al maschun. Allura fet el ün büglin per il pevel e mettet daspera ün crös da cocco per l'ova. El nomnet sieu papagagl Toni. A quaiet il formentun plaschaiv'ourdvert bain. Robinson al dumandaiva ogni taunt: «Toni, che fest?» Toni volvaiva ils ögls, bavaiva üna bucheda d'ova e piclaiva sü ün graumin. Robinson avaiva grand dalet da sieu utschè. La solitudine nun al paraiva pü uschè sula.

---

14. Robinson clappa üna chevra e's fo ün curtin.

1.

Robinson as preparet uossa, per ir a chatscha da chevras sulvedgias. El as fet ün balaister pü ferm e duos frizzas pü greivas cun pizs fich agüzs. Allura get el our sül lö, inua ch'el avaiva vis las chevras, ed observet üna da quellas, chi

pasculaiva quietamaing. El s'avvicinet plaumin, plaumin ed arrivet a vainch pass distanza. Uossa miret el, tret e challet la chevra güst nel culöz.

2.

Vus avessas stovieu vair l'algrezcha da Robinson! Ma displaschaivelmaing nun podet ella durer löneh. Robinson eira zieva a lier insembel las chammas alla chevra, ch'ün bel uzölin gnit sbagland notiers e savuret intuorn la chevra morta, chi stovaiva dimen' esser sa mamma. A Robinson displaschet que uossa, d'avair mazzo la mamma da quaist pover armaintin. El il glischet, e l'uzölin paraiva da nun avoir üngüna temma.

3.

Cur cha Robinson get cun la chevra sün las rains a chesa, l'uzöl al gnit zieva sco ün chaumin. Arrivo nel cuvel, avet el ün nouv plaschair. Tuot in üna vouta udit el a clamer: «Toni, che, che, che!» üna vouta, e duos e trais. Toni sa-vaiva dir sieu nom, e Robinson eira mez bluord dal dalet. El scurchet sa chevra. L'uzölin rantet el vi al maschun da Toni. El tmaiva, ch'el podess forza fügen, nun vzend pü sa mamma.

4.

Robinson as mettet uossa a domesticher l'uzöl. Ma nel cuvel nun eira lö per quel; perque as stovet Robinson decider da fer ün curtin. El s'avaiva già bgeras voutas sgrifflo e s-charpo sieu vstieu vi allas spinas d'üna tscherta plaunta, chi creschiva nel god. Quella gniva bain uschè ota sco ün hom, ed our dallas rischs veglias creschivan saimper zieva plauntas giuvnas. Da quellas as volaiva Robinson fer üna saiv viva.

5.

Ma el nun avaiva üsaglias, per las chaver our. Il prüm provet el cun ün ram tort ed agüz; ma que nun giaiva. In qualche maniera as stovaiv' el procurer üna zappa. El as tscherchet üna platta d'crap tagliainta ed ün manch adatto. Allora liet el insembel la platta e'l manch cun cordas. Cun quaista zappa la lavur al reuschit bainischem. Ma fin cha la saiv eira glivreda, passettan tuottüna diversas eivnas. Traunter aint Robinson as stovaiva eir procurer nudritura. La chatscha da chevras nun al giaiva guera bain; perche ellas eiran fich timidass. Alla fin glivret el però la saiv. Dad üna vart laschet el ün' entreda, la quela el serret cun pèls e ramma. Uossa tgaiv' el sieu uzölin in curtin ed il pavlaiva cun erva e föglia.

---

15. Robinson fo da schneider.

1.

Las spinas della saiv avaivan tuot s-charpo il vstieu da Robinson. El stovaiva pisserer per ün oter. El get a cler föglia da fixs; ma quellas in ogni cas nun eiran dürablas avuonda. Pür uossa al gnit ad imaint là pel della chevera, ch'el avaiva schluppetto.

2.

Il prüm as mettet el a fer las chotschas. Zieva lungias, stentusas provas al reuschit que, da's stamperner qualchosa sumgiaunt ad ün tel vestimaint. Ma las chotschas eiran düras, ed el nun podaiva chaminer loaint. El las mettet nell' ova ad allamger e las battet traunter duos craps, fin cha'd eiran plajablas avuonda. Cò e lo schloppet üna cusdüra; ma que eira bainbod cumado.

3.

Robinson s'avess bain gugent fat eir üna rassa; ma las pels nun rivaivan taunt inavaunt. Las chevrass gnivan saim-per pü spaventadas, e Robinson nun las clappaiva pü uschè facilmaing. Giand a chatscha, chattet el üna vouta qualchosa, ch'el s'avaiva già bgeras voutas giavüscho. In üna sfessa da spelm observet el üna puolvr' alva. El get vi a guarder e chattet, cha que eira sel. O, quaut bain, cha'l rost al gustaiva cun quaista preziosa spezcha!

---

16. L'èr da formentun.

1.

Eir il formentun gniva pü vi e pü s-chars. Cò fet Robinson üna scoperta. Nella terra, ch'el avaiva sdvulo fand la saiv, prüivan manchins verds. Que eiran plauntinas giuvnas da formentun. Cu mè eiran ellas gnidas allò? Fand marena durante la lavur, stovaiv' el avair lascho cruder graumins, ils quèls avaivan allura eir clappo nella terra suolva. Robinson s'impisset: «Uossa nun vögl eau ir pü a tschercher formentun, eau am vögl fer ün er!» Dit e fat.

2.

El as tschernit üna bella plazzetta gualiva, la chavet cun sa zappa e semnet formentun. Bainbod as mussettan las föglinas melnas, e zieva poch temp ils manchs arrivaivan a Robinson fin quasi suot bratsch. Ogni taunt sdvulaiv' el la terra e zerclaiva sieu èr. Uschè l'implantaziun prosperaiva, cha que eira ün milli dalet.

3.

Seguond sieu chalender Robinson eira uossa güst ün an sün l'isla. L'impissamaint, dad avoir da ster auncha püss ans, schi forse vita durante sulet acquaia, l'attristaiva sovenz zuond. Cò clamet que üna vouta dandettamaing davous se: «Robinson, che fest tü? Robinson, pover Robinson!» Que eira Toni, chi savaiva uossa già baderler differentas chosas. L'exclamaziun da Toni confortet nos Robinson, ed el as trupaget da sia tristezza. Nun l'avaiva nos Segner protet miraculusamaing? El possedaiva ün' abitaziun, nun avaiva mè stovieu indürer fam ed eira sgür dallas bestias rapaces. Nun eira que sieu dovair, dad esser grat vers nos Segner? Recuperand sia fidaunza in Dieu, dschet Robinson: «Il Segner ho güdo fin cò, el güda auncha saimper e güderò eir nel avvegnir.»

---

17. Robinson clappa chevras sulvedgias.

1.

Scha Robinson nun s'allontanaiva memma dal cuvel, l'uzöl al seguitaiva sco ün chaun. El eira tuottaffat umaun. Ma la chatscha da chevras nun volaiva reuschir pü. Robinson s'impisset: «Forse ch'eau podess domesticher auncha püssas chevras; scha savess be cu las clapper.» El avaiva già observo, cu cha sieu uzöl lichaiva ourdvart gugent sel, e sün quaista circostanza baset el sieu proget.

2.

El implit sa tas-cha cun sel e get our suot ün spelm, inua ch'el avaiva già sovenz observo las chevras. Allò sternet el bain bger sel. Zieva ün pèr dis las chevras l'avaivan bel e licho sü. Allora get el our aunch' üna vouta a metter sel. Quaista vouta pigliet el eir cun se sia zappa.

3.

In ün lœt pustüt eiran da vair bgers stizzis da chevras. Allò cumanzet el a chaver. El volaiva fer üna granda foura, nella quela las chevras stovaivan allura cruder. Que nun get però uschè spert, scu que ch'el s'avaiva imagino. El mettet quindesch dis, per glivrer sa trapla. Cur cha la foura füt foppa avuonda, la zugliet el ligeramaing cun ramma e fruonzla. Quaista cuvernit el bain, bain cun terra e sternet suravi sel.

4.

La damaun zieva get el a bun' ura a guarder, sch'el avess clappo qualchosa. Ma tuot eira güst sco la sair' aunz. Neir ils dis seguaints las chevras nun gnittan. Robinson eira già per perder la spraunza, da clapper ünqualchosa, cò vzet el üna damaun già da dalöntschi, cha la ramma sün la foura eira in disuorden. El slunget il pass, ed arrivand tiers la trapla, vzet el loaint üna chevra e duos uzölins. Ma da las piglier our, que nun eira taunt facil.

5.

Robinson get a chesa per ün pèr suas, las quelas el s'avaiva fat durante il temp della plövgia. El liet insembel las chammas della chevra e la stret cun granda fadia sü ed our dalla foura. El la portet a chesa. Ils uzölins gnittan be zieva. Cur ch'el arrivet in sieu curtin, eir' el staungel mort, e las süjuors al currivan giò per las massellas. Ils uzöls füttan bain spert domestichos, e bod magliaivan els il pevel our dal maun da Robinson. Ma eir la chevra veglia s'adüset plaun a plaun vi ad el.

18. La raccolta.

1.

Il formentun cumanzaiva a gnir madür, e Robinson dovaiva s'impisser alla raccolta. El nun savaiva inua metter tuot il formentun e s'impisset: «Eau vögl prover da fer varquauntas chavagnas.» Spert get el giò sper l'ovel a taglier perchas. Ma el mettet darcho divers dis, be per fer üna chavagna.

2.

Intaunt il formentun madüret, e Robinson det cun grand plaschair prinzipi alla raccolta. El tagliaiva las spias giò dals manchs e las portaiva a chesa cun sa chavagna. Returnand üna vouta darcho sün l'èr, observet el üna granda quantited d'utschels in quel. Els as laschaivan guster bain il formentun e nun eiran da scurrenter. Robinson as stovet perque prescher cun sa raccolta. Quell' eira fìch richa. Ün' intera famiglia avess agieu formentun avuonda per tuot an.

3.

Robinson avaiva observo, cu cha'ls grauns crudaivan facilmaing dalla spia, cur cha quaista eira secha. El pendet perque tuot la raccolta sün cordas avaunt sieu cuvel. Fin cò ils utschels nun s'azardaivan da gnir.

---

19. Robinson fo da furner e da bacher.

1.

Robinson avaiva uossa formentun in surabundanza. Ma el nun avaiva ne ün fuorn, ne ün mulin, niauncha ün araglio, per as fer paun. Per intaunt volet el fer la prova, da's fer vasclas da formentun. El as tscherchet ün crap con üna foppa.

In quella mettet el üna boffa d'grauns e'ls sputtet fin, fin. In üna crousla vöda d'ün cocco fet el üna pasta da farina, ova e sel. Allura pozzet el üna platta d'crap sün fö, e sün quella coschet el las vasclas. La prüma vouta eiran ellas bainschi arsas sü bravamaing; ma tuottüna gustettane bger pü bain cu tuot las dutscharias, cha Robinson avaiva pü bod survgnieu dals pastiziers da Brema.

2.

Ma la crousla del cocco eira memma pitschna, per fer pasta, ed ultra da que Robinson nun possedaiva neir ün vas, per conserver la farina, ch'el sputtaiva. Quaunt containt füss el sto, sch'el avess possess be ün vas qualunque. Ün pèr coppas füssan per el stedas ün vair tesori.

3.

Arrivand Robinson üna damaun darcho tiers sia trapla, chattet el loaint ün grand buochun. Que nun al reuschit però, da'l lier e'l porter viv a chesa. El il stovet bgeranzi mazzer. Che fer da tuot quella charn? «La granda part am giarò a mel dalla chalur,» s'impisset Robinson. Ma uossa al gnit que ad immaint, cu cha sia mamma faiva a chesa, per conserver la charn. Ella l'insalaiva e la mettaiva a füm. Ma Robinson nun avaiva appunto üngüna vaschella, per metter la charn nella salamuoir. El tagliet per intaunt la charn in pitschnas strivlettas e l'insalet bain, bain. Allura la mettet el a füm. La charn gnit bainbod brüna, las muos-chas nun as podaivan pü tacher landervi, ed uschè as conservaiv' ella lönch buna.

4.

Dalla pel del buoch as decidet Robinson be dalum da fer üna rassa. El la stendet a solagl. Zieva tscherchet el ün lö nel ovel, inua quel nun eira fop, e mettet allò la pel a mögl. Per ch'ella nun giaja our per ova, mettet el sü ün grand crap

Lavurand uschè alla riva del ovel, Robinson rumpet giò ün töch d'tschisp ed observet, cha la ruottadüra eira blovainta. El s'impisset: «Cò ais ardschiglia, e da quella fö ün las coppas da terracotta.» El non stüdgèt lönch, da fer üna prova. Ün pèr coppas al podaivan fer grand bun servezzan nell'economia.

---

20. Las coppas.

1.

Dalum la damaun zieva as mettèt Robinson alla lavur. El pigliet ün grand töch d'ardschiglia e'l masdet bain, bain. Cun staint' e fadia al reuschit que, da former landrour üna coppa. La segunda grataget già pü bain, ma intaunt il di eira già passo. Il di zieva continuèt el cun grand zeli sia lavur, e fin saira eira el in possess da quatter coppas.

2.

Las duos prümas eiran già gnidas sechas a solagl, e Robinson volet uossa as fer per la prüma vouta üna manestra. El mettèt üna coppa sur fö, l'implit cun ova e mettèt loaint ün brav töch d'charn insaleda. Ma la coppa cumanzet bainbod a cuorrer e's rumpet. «Que nun ais sto prudaint da me,» as dschet Robinson, «as stu arder il prüm las coppas, aunz cu las podair drover.»

3.

La damaun zieva Robinson fet ün grand fö e mettèt loaint las otras trais coppas, accio cha'd ardan e dvaintan düras. Ma a nun get lönch, ch'el udit: cric! cric! e tuottas trais coppas eiran schloppedas. Pover Robinson s'impisset: «Eau he fat il fö memma grand.»

4.

El nun perdet però zuond brich il curaschi, dimpersè as mettet be dalum a former otras coppas. Cur ch'el avet diversas da differenta grandezza, as fet el ün fö avaint il cuvel. El il laschet arder, fin cha'd eira quasi be chöttel; allura mettet el aint las coppas. Quaistas s'imbrünnittan bainbod, e plain d'algrezcha stüzzet Robinson il fö. El get cun üna coppa nel cuvel e provet darcho da's fer üna schoppa. Mo appaina cha l'ova cumanzet a buglir, la coppa curriva güst sco la prüma. E Robinson s'avaiva quista vouta taunt allegro.

5.

Mettand darcho laina nel fö, Robinson observet loaint ün töch d'terracotta. Quel derivaiva auncha dalla prüma coppa ed eira uossa tuottaffat cotschen e dür sco crap. «Aha!» s'impisset Robinson, «quista vouta mas coppas haun agieu memma poch fö! Scha quist töchin ais gnieu uschè dür, schi sto bain eir üna coppa arder tres!» Robinson as formet auncha set coppas. Allura fet el üna foura nella terra e las lovet seguond lur grandezza. Uossa mettet el fö intuorn intuorn, il prüm be pochin e zieva pü vi e pü fin la saira. El zugliet allura il chöttel cun ramma e terra, per ch'el arda inavaunt tuotta not. La damaun stüzzet el allura plaunet il fö, e cur cha las coppas eiran gnidas fraidas, mettet el darcho vi üna cun ova. Quaista eira gratageda e non curriva minimamaing. La perseveranza da Robinson eira uossa coroneda da success.

21. Robinson vo a pas-cher.

1.

Chavand ardschiglia, avaiv'el danövmaing observo bgers peschs. El avaiva uossa coppas, per ils cuschiner, e s'impisset dimena sül möd da's clapper. A Brema avaiva el vis a metter our giatters, per clapper peschs, ed ün da quels as volaiv' eir el fer.

2.

El get a taglier perchas e fet cun quellas üna chavagna bain foppa. Quaista eira stretta giosom e largia süsom. Allora as fet el üna seguonda chavagna pü pitschna e bger main chafuolla. Quaista giaiva precis aint in l'otra, e Robinson liet ils urs dellas chavagnas ün vi al oter. Il fuonz della chavagna pitschna avaiva immez üna foura sco ün puogn. Per quista ils peschs avaivan dad entrer.

3.

El portet sa chavagna giò tiers l'ovel e la pozzet nell'ova, uschè cha l'appertura eira vouta vers il mer. Dalls varts Robinson fermet ils passagis cun crappa. Ils peschs stovaivan ir aint per la foura e rester nella chavagna. Allora fermet el quella auncha cun ün pèr crappuns e get.

4.

Il di zieva Robinson chattet ün unic pesch nella chavagna. Zieva l'avair piglio our, mettet el quella darcho nell'ova, ma nun clappet pü per lönch ünguotta. Ün di eiran tschinch o ses peschs nella chavagna; mo appaina cha Robinson s'avvicinet, fügittane. La foura nel fuonz della chavagna pitschna eira memma granda, ed uschè chapit Robinson, perche cha sia praisa eira steda saimper uschè megra. El

tet la foura pü pitschna e laschet pizzer our las perchinas dadainsvart, da möd cha'ls peschs podaivan bain ir inaint, ma më pü gnir inour. Già la damaun zieva avaiv' el in quaist möd clappo dudesch peschs. El pigliet però be our duos grands e trais pitschens. Ils oters laschet el nella chavagna. Uossa podaiv' el ir a's piglier our peschs, cur ch'el and avaiva da bsögn.

---

22. Da tuottas sorts lavuors.

1.

Ils duos uzöls eiran gniesus grands e magliaivan già erva e föglias da formentun. Cò fet Robinson ün curtinet e'ls serret in quel, per cha nun possan pü tetter la chevra. Robinson la volaiva uossa mundscher, per avoir svesc il lat. O, quaunt bain, cha quel al gustaiva cun las vasclas da formentun. Eir Toni bavaiva gugent lat e volvaiva ils ögls, ogni vouta ch'el pigliaiva ün süerv.

2.

Uschè nun avaiva Robinson pü d'avair üngün pisser per sia nudritura. El avaiva farina avuonda. Ils fixs mangiaiv' el auncha saimper gugent, e coccos chattaiv' el adüna in surabundanza. Ed uossa avaiv' el eir coppas, nellas quelas el as podaiva preparar sias spaisas. Neir la vestimainta nun al mancaiva pü. La rassa della pel d'buoch al giaiva fitch bain.

3.

Uossa cumanzet el ad indrizzer pü bain si' abitaziun. In prüma lingia as fet el ün let. El fichet pèls nella terra e mettet suravi ramma per lung. Suravi sternet el föglia

e müs-chel e survgnit uschè ün bun cuotsch. Quel avaiva perfin üna cuverta, la quela Robinson s'avaiva fat da pel d'chevra In simila maniera sco il let as construit el üna maisa, e l'ultim as fet el eir duos s-chabels.

4.

Il lat, ch'el nun drovaiva zieva maun, al gniva dalum esch. Robinson as stovet dimena procurer ün lö frais-ch, inua il lat as conservaiva megl. Be dasper il cuvel, inua il spelm pendaiva surour, as fet el ün murütsch. El chavet üna foura foppa nella terra e l'inflodret da mür. L'üsch as fet el da ramma e perchas, sco quel ch'el avaiva già fat per il curtin.

5.

Ün di avet Robinson üna granda temma. El volaiva fer ün tet per sias chevras, per ch'ellas durante il temp da plövgia podessan ir a suost. El avaiva già eret duos püttsas e miss ün traviars suravi. Davousvart volaiva el pozzar il tet cunter il spelm. Voliand ir per ramma, per fer il tet, vzet el sas chevras, chi currivan intuorn libramaing dadour il curtin. Pover Robinson s'anguschaget grandamaing, tmand, cha las chevras podessan fügen, per non turner pü. Ma cò as sbagliet el. Las chevras eiran tuottaffat domesticas e turnettan sün sieu clam dalum nel curtin.

6.

Robinson as podaiva d'uoss' invia spargner la fadia da tschercher pevel per sias chevras. La damaun avriva el il curtin e las laschaiva our, e la saira gnivan ellas regolermaing darcho a chesa. Zieva qualche temp la chevra veglia survgnit darcho duos uzölins, e quella, ch'el da prinzipi avaiva clappo da pitschna, eir ün. Uschè sa scossetta creschit in möd, ch'el nun avaiva pü dad ir a chatscha, dimpersè podaiva be mazzar da sias chevras, cur bsögn faiva.

7.

Plaun a plaun avaiva Robinson imprains pü bain ad insaler e fümenter la charn. Dall' ardschiglia s'avaiv' el miss a fer quadrels, e cun quists as construit el ün fuorn. El imprendet uossa eir a fer paun da sa farina d'formentun.

8.

Uschè il temp al passaiva vaira spert. El as rechattaiva già quatter ans sün l'isla. Cur cha l'increschentüna il volaiva surprendre, tscherchaiv' el confort nell' oraziun. La Dumengia faiv' el be las lavuors las pü urgentas. Allura ascendaiva el la collina. L'isla e'l mer s'extendaivan avaunt sieu ögl, e quietezza regnaiva intuorn intuorn. Robinson uraiva ogni vouta cun devoziun. Danövmaing rinforzo nella fidaunza in Dieu, returnaiv' el in si' abitaziun. Las chevras al currivan incunter, e Toni clamaiva: «Robinson, Robinson! vainst tü?»

---

23. Ün evenimaint flich important.

1.

Ad eira ün trid di da plövgia. A tunaiva sovenz, e'l mer büttaiva uondas stramentusas. Las chevras eiran gnidas bod a chesa ed idas suot lur tet. As fet eir flich bod not. Robinson volaiva güst ir in let, ch'el udit ün fracasch, chi non sumagliaiva ne alla rimur dell' ova, ne al tun della saetta. Bainbod udit el aunch' ün cuolp e darcho ün terz. El currit our vers il mer e vzet ad ir sù ün fõ ed udit üna channuneda. Que eira sainza dubi darcho üna barcha, chi eira in priovel da fer naufragi. Tres las schluppettedas volaiva ella clamer agüd. Que savaiva Robinson flich bain. El s'algor-det uossa vivamaing dellas anguschagiusas uras, ch'el avaiva passento durante il naufragi.

2.

Robinson as mettet a clamer e bragir a tuot podair. El get nel cuvel ed impizzet ün ram lung, il quèl el allura tгнаiva ot nel ajer. Auncha duos channunedas partittan. Allura non s'udit pü ünguott' oter cu il frantuner dellas uondas e'l tschüvler del vent. Robinson eira in grand' agitazione. Da temp in temp renovaiv' el sieu fö e curriva sü e giò sper la riva, clamand, bragind e tschüvland.

3.

Finelmaing, zieva üna not da continua anguoscha, spuntet l'alva. Robinson resentit da prinzipi grand' algrezcha, vrand poch dalöntschi della riva üna granda barcha fermada. El as mettet darcho a clamer ad ota vusch. Ünzacura il stovaiv' ün bain udir. Üngün nun as musset però sün la barcha, e Robinson nudet vi fin sper ella. Il bastimaint s'avaiv' imbattieu sül sablun e nun podaiva pü ne inavaut, ne inavous. Uossa avet Robinson ün terribel presentimaint. El clappet üna dellas suas, chi pendaivan sur ingio la barcha e's rampchet sü ed aint in quella. Eir cò clamet el ad ota vusch, ma üngün non det santur.

4.

Sgür cha la gliעד eira fägida, güst sco quella vouta, cha sia barcha avaiva fat naufragi. Forsa eira qualchün arrivo alla riva. Robinson nudet spert inavous e percurrit tuotta di l'intera riva dell' isla, ma nun chattet üngün. Eir quaista povra gliעד avaiva dimena chatto üna fraida fossa nell' ova. Quaist impissamaint attristet zuond fich nos Robinson.

5.

Tuotta not nun podet el clugir ögl. La damaun mamvagl nudet el darcho vi tiers la barcha. Arrivand sün quella, al paret que d'udir a dschemer. El get vers il lö, d'inuonder

ils dschems gnivan, ed arrivet tiers ün üsch serro. El il sfunzet aint, ed ün grand chaun al saglit incunter. Quel daiva dalla cua e paraiva tuot containt, dad esser delibero da sia preschun. Ils mariners l'avaivan smancho nella prescha da's salver.

6.

Robinson get tscherchand per la barcha intuorn e chattet bgeras robas, las quelas al podaivan fer bun servezzan. El chattet üsaglias: maneras, martels, zaungias, aguottas, resgias e curtels. Eir duos schluppets eiran pendieus vi ad üna paraid, e nel istess lö as rechattaivan ballas ed ün inter butschinet d'puolvra. Nella medemba cabina chattet el eir ün spievel da champagna ed üna bibgia. Quaista l'allegret il pü da tuot. Cu podaiv' el uossa mner tuot quistas chosas sün l'isla? El pigliet giò duos üschs, ils tachtet insembel cun famagls d'fier ed as fet uschè ün flöz, sün il quèl el mnet bgera roba alla riva. Il chaun saglit nell' ova e nudet vi da sa posta.

7.

Robinson avaiva già fat divers viedis vi e no ed avaiva salvo bgers oggets per el fìch ütils. Cò cumanzet il mer darcho a dvanter inquiet e bütter uondas pü vi e pü otas. La barcha füt ozeda our dal sablun e get bain dalum a fuonz. Cur cha Robinson gnit cun Caro a chesa, naschit allò grand' agitaziun. Las chevras tmaivan il chaun e cur-riyan vi e no dall' anguoscha, e Toni sbragiva da contin: «Robinson, Robinson, Robinson!»

24. Trais ans da quietezza.

1.

Robinson avaiva plazzo tuot sas robas nel cuvel. Be il butschinet d'puolvra avaiv' el miss cuour in ün oter lö süt. Que füss sto memma prievlus, da tgnair la puolvra nella vicinanza del fö.

Uossa eira el dimena in possess da bgeras chosas fich ütilas; ma el avaiva eir pers sia quietezza interna. L'incre-schentüna per la patria e'l desideri, da podair darcho viver traunter umauns, eiran sdasdos in el veementamaing. Dis inters fixaiva el il mer. Sovenz pigliaiv' el il spievel e guardaiva, sch'el nun vzzess a gnir ün' otra barcha.

2.

Be poch a poch as quietet el darcho. Cun las üsaglias chattedas tuot las lavuors al giaivan pü bain our da maun. Cun sieu curtè da crap avaiv' el saimper miss ün' ura, per tagliar giò ün ram. Cun la resgia faiv' el uossa l'istessa lavur in tschinch minutas. Da chaver la terra cun sa zappa veglia eira saimper sto üna lavur zuond sfadiusa. Uossa al giaiva que sco ünguotta. Cun pitschna fadia podet el uossa amegliorer grandamaing si' economia. La bibgia, ch'el avaiva chatto sül bastimaint, al spordschaiva confort e surleiv. Sieus bels requints rinforzaivan sa fidaunza nella sapienza, omni-possaunza e bunted divina.

3.

Uschè passettan trais ans. Robinson eira dvanto ün hom grand e ferm. A Brema tschertamaing üngün nun l'avess contschieu cun sieus chavels, chi pendaivan giò per las spedlas, e sa barba lungia. El faiva da contin lungias gitas süll' isla.

Caro l'accompagnaiva saimper. Ün da sieus schluppets avaiva el eir adüna cun se. Ogni vouta chattaiv' el qualchosa d'nouv.

---

25. Üna terribla scoperta.

1.

Ün di Robinson as rechattaiva bain dalöntsche da sieu cuvel in ün lö, inua cha l'isla eira planiva. Giand tres il sablun, vzet el inaspettedamaing la passida d'ün crastiaun. Quaist' osservaziun l'agitet grandamaing. Forsa cha il stizzi derivaiva dad ün mariner della barcha ida a fuonz ultimaing. Che algrezcha! O eira que fors a il stizzi dad ün canibal? Terribel! Robinson riflettet, che cha füss da fer, ed eira ieu uschè var vainch pass inavaunt. Cò vzet el ünqualchosa d'snuaivel. Traunter cravuns e tschendra as rechattaivan püss cupigliuns e bger' ossa da crastiaun. Canibals avaivan salvo acquaia lur past! E fors' eiran els auncha cò zuppos nella bos-chaglia. Anguoscha mortela gnit sur Robinson. El currit a tuot podair aint per il god ed as zoppet nella spessaglia. Pür la saira tard ris-chet el da gnir our ed ir a chesa.

2.

Tuot in üna süjur arrivet el nel cuvel. El nun risaget da metter laina in fö. Ils sulvedis avessan podieu vair il füm. El charget tuots duos schluppets. Allora rudlet el darcho per la prüma vouta zieva bgers ans la platta d'crap avaunt l'entreda del cuvel. El nun podet però serrer ögl tuotta not. La damaun sus-chet el mel appaina ir our in curtin. Las chevras stovettan ster a chesa, e Robinson las pavlet cun formentun. Fin saira nun sus-chet el niauncha

ir per ova. Allora pür pigliet el curaschi e get alla fontauna armo cun tuots duos schluppets. Plaun a plaun as quietet el darcho. Ün di get el sün la montagna e guardet cul spievel da champagna per tuot l'isla intuorn. Scha ils sulvedis füssan auncha stos sün l'isla, avessan els in ogni cas fat fö, ed el avess vis il füm. El nun observet però ünguotta d'suspettus. Ils canibals avaivan sainza dubi abbanduno sia isla.

26. Ils sulvedis comperan darcho.

1.

Robinson nun sortiva mè pü, sainza esser armo. Per ir per ova, sün sieu er, dappertuot pigliaiva el cun se sieu schluppet chargio. A passettan però eivnas, sainza cha Robinson avess darcho stizzo ils sulvedis. Sa granda temma as perdet plaun a plaun. El giaiva darcho quietamaing zieva sas lavuors e dormiva eir pü vi e pü bain. Uschè passettan duos ans, e Robinson nun crajaiva pü oter, cu d'avair da ster cò sün l'isla vita durante be sulet.

2.

Ün di Robinson eira darcho instrado per quel lö, inua ch'el avaiv' agieu fastizzis dals sulvedis. El as rechattaiva güst sün üna pitschna collina, dalla quela el podaiva fich bain survair la contredgia. Cò vzet el a s'alventer ün füm. Circa trenta sulvedis sotaivan intuorn quel. Robinson as zoppet bain, bain nella bos-chaglia. El pigliet sieu spievel, per podair observer tuot exactamaing e fet segn a Caro da's contgnair tuottaffat quiet.

3.

Sper la riva eiran duos barchettas, ed in ogni üna da quellas as rechattaiva ün preschuner. Ils canibals smettettan

il sot, e duos d'els gettan vi tiers üna dellas barchinas, pigliettan our l'hom, chi eira cuaint lio, e'l coppettan con ün pèl. Robinson s'insgrischit telmaing, ch'el nun eira pü bun da guardar vi. Üna pezza zieva, ozand darcho il spievel, vzet el, cha l'oter preschuner s'avaiva miss in sez nella barcha. Que l'eira reuschieu da tschuncher ils liams, ch'ün l'avaiva miss intuorn mauns e peis, e dandettamaing as mettet el a cuorrer güst vers il lö, inua Robinson s'avaiva zoppo. Ils canibals al currittan zieva, fand ün terribel sbragizi. Ma bainbod ils bgers restettan inavous, e be duos perseguitettan il pover fùgitiv. Quaist s'avvicinaiva saimper pü a Robinson, e'ls inimihs l'avaivan a momaint azzievieu. Uossa saglit el nella bos-chaglia, nella quela Robinson as rechattaiva. Ils oters eiran güst per il clapper.

4.

Robinson saglit our e schluppettet ün dels canibals. L'oter non stüldget lönch e sbarret eir üna frizza sün Robinson. Quella al strivlet però be la mangia. Robinson al saglit incunter e'l coppet cul schluppet.

5.

Il fùgitiv s'avaiva bütto a terra e tremblaiva dalla temma. Sün tuots quatter gnit el uossa notiers e mettet ün pè da Robinson sun sieu culöz. Cun que volaiva el dir, cha Robinson podaiva fer d'el, che ch'el volaiva. Il linguach del sulvedi nun podet Robinson natürelmaing incler. Uoss' avaiva el temma, cha ils canibals podessan gnir a tschercher lur compagns. Ma que non füt il cas. La schluppetteda ils avaiva probabelmaing intemorieus. Sainza guardar lönch intuorn, eiran els fùgieus.

27. Robinson fo pü bain cognuschentscha con sieu sulvedi.

1.

Robinson as volvet uossa vers il fügativ. Quel eira tuottaffat nüd. La colur da sia pel eira cotschna scu l'aram. El avaiva chavels lungs e nairs e bels daints alvs. Sieus ögls eiran vivs e plains d'fö. El podaiva avoir circa vainch ans. Robinson tschignet, da gnir cun el; ma il sulvedi nun avaiva granda vögliä. Mussand süls duos cadavers, blasset el scu per dir: «Que cò füss ün famus past.» Robinson l'imnatschet cul daint. Il sulvedi cumanzet a trembler, as hüttet darcho a terra ed ozet il pè da Robinson sün sieu culöz. Allora gettan els insembel vers il cuvel.

2.

Cur ch'els arrivettan a chesa, Toni clamet scu il solit: «Robinson, vainst tü?» Il sulvedi det ün sbreg. El avaiva bain già vis papagagls; ma a tschantscher nun avaiva el auncha udieu üngüns. Que eira per el üna chosa incomprendsibla. Que stovaiva esser striögn. Cò gnittan eir las chevräs, currittan incunter a Robinson, al lichettan il sel our da maun, as laschettan glischer e mundscher. Neir quista chosa il sulvedi nun podaiva chapir. Schi, schi, sieu patrun eira pelvaira ün striun. Il sulvedi non sus-chaiva pü niauncha guarder sün Robinson.

3.

Quaist avaiva fam e cumanzet a's fer üna manestra. Il sulvedi al guardaiva tiers timidamaing. Cur cha l'ova cumanzet a buglir, saglit el in peis dand sbregs e clappet ün pèl, chi eira in ün chantun. Sainz' oter avess el sfracho la coppa con quel, scha Robinson nun l'avess impedièu. El nun

avaiva mê vis a buglir ova e crajaiva, cha füss in quella ün mel spiert, ed il volaiva copper cul pèl.

4.

Cur cha la schoppa eira fatta, invidet Robinson il fùgitiv a manger cun el. Ma quaist non tuchet la minima chosa. Robinson al det ün fix, e quel al gustet. Allura al det el ün cocco e vzet, cu cha'l sulvedi avaiva ün particular indschin da'l tschütscher our. Ad eira ura dad ir in let. Robinson nun as fidaiva auncha da sieu compagn. Perque al fet el ün cuotsch dadour il cuvel ed al musset da's metter giò allò.

5.

Lönch nun as podet Robinson indrumenzer. Nouv ans alla lungia nun avaiv' el pü vis orma vivainta, ed uossa avaiva el dandettamaing ün compagn. Ma els nun as podaivan incier, ed ultraque eira il nouv arrivo ün sulvedi. Robinson speraiva però, da podair cun l'agüd da Dieu fer landrouer ün crastiaun da bain. Cun tels impissamaints s'indrumenzet el.

6.

La damaun zieva il sulvedi al currit incunter plain d'algrezcha e'l charezzet e'l glischet las spedlas e'ls mauns, voliand uschè demusser sia gratitudine invers sieu protectur. Robinson al volet uossa der ün nom. Her eira sto Venderdi, ed uschè nomnet el il sulvedi zieva il di da sieu arrivo sün l'isla eir Venderdi. El al dschet: «Tü dessast avoir nom Venderdi!» Ma que reuschit al sulvedi pür zieva lungias provas da pronunzier sieu nom. Zieva musset Robinson sün se stess, dschand: «Patrun.» «Patrun, patrun,» repetit eir Venderdi.

7.

Robinson volaiva sepullir ils duos cadavers, e Venderdi get cun el, portand zieva zappa e badigl. Venderdi demusset

darcho cuvaida da manger la charn da sieus inimihs; ma Robinson l'acclamet: «Fudi, Venderdi.» Venderdi as mettet a sbragir lamentusamaing: «Patrun, patrun, patrun!» Returnand, rammassetan els da tuottas sorts früts mangiabels. Venderdi as fermet sper üna chaglia e la chavet our. Vi allas rischs da quella pendaivan burluns grands sco puogns. Mussand sün quels, fet Venderdi il movimaint del mas-cher e volet cotres dir, cha quaista plaunta saja mangiabila.

8.

Arrivos a chesa, volet Robinson fer fö. Ma cu s'insnuit el, vzand cha il chöttel eira tuottaffat stüz! El avaiva smancho da'l cuvernir cun tschendra, aunz cu ir davent. «O, eau pover disfortüno,» exclamet Robinson, «uossa he eau bainschi compagnia, ma per zieva he pers mieu il pü custaivel dun, il fö.» Venderdi eira tuot surprais dalla tristezza da sieu patrun. Alla fin chapit el, che chi'l manchaiva. Saglind, currit el davent e returnet bain dalum, sventoland ün ram tuot in flamma. Venderdi as sentit fich fortüno, d'avair podieu fer ün plaschair a sieu patrun. El savaiva pü bain fer fö cu Robinson.

9.

Cur cha'l fö eira ars giò, Venderdi mettet ils burluns chattos nel chöttel. Bainbod as deraset ün' odor fich agreabla. Venderdi pigliet our ils burluns, ils spletschet, mettet sü sel e'ls manget da bun appetit. Eir Robinson and saget e chattet il nouv trat excellent. Que cha Venderdi avaiva chatto, eiran ardöffels. Ma Robinson nun ils avaiva bados; perche a Brema da quel temp nun eirane auncha contschaints.

28. Robinson fo da magister.

1.

Ouravaunt tuot stovaiva Venderdi imprender il linguach da Robinson. El eira vaira attent, as daiva paina e faiva discrets progress. Zieva poch temp savaiva el già nomner las bestias, las üsaglias e'ls möbels. Plaun sieu Robinson podaiva discuorrer cun el supra qualunque chosa.

2.

Robinson intraguidet Venderdi eir nel adöver dels schlup-pets. El al musset a charger ün tel, a mirer ed a sbarrer il cuolp. Quaistas chosas chapit Venderdi spert e dvantet bod ün fich bun tregant. El challaiva l'utschè in svoul. Per la chatscha avaiv' el la pü granda passiu.

3.

Alla lavur regulera nun as laschet el però adüser uschè facilmaing. Robinson volaiva ingrandir sieu er, per podair metter eir ardöffels. Venderdi al dovaiva güder. El chapiva fich bain, cu cha la lavur avaiva da gnir fatta; ma el lavuraiva fich invidas. Üna mezz' ura forsa chavaiv' el cun grand zeli. Allora cumanzaiv' el già a fer posinas ed a guardar intuorn. Bainbod mettaiv' el d'vart la zappa e giaiva alla fontauna. El nun as preschaiv' allura da returner, e Robinson stovaiva adüna ir a'l tschercher. Vouta per vouta il chattaiv' el sper la fontauna alla sumbriva d'ün bös-ch, giaschand pacificamaing. Robinson il stovaiva allura lagner per amur da sia daschüttia. Ma eir cun las otras lavuors giaiva que eguelmaing. Venderdi avaiva traunter aint da sputter graun. Que al plaschaiva però bger megl, da manger las vasclas, cu da ster a fer la farina.

4.

Ma Robinson nun perdaiva la pazienza. El giaiva saimper sress avaunt cun bun exaimpel ed eira instancabel in tuottas

sias lavuors. Uschè eir Venderdi s'adüset plaun a plaun alla diligenza e perseveranza. Robinson il volaiva eir da di in di pü bain, e Venderdi faiva tuot sieu possibel da'l aggradir.

5.

Ûn di s'alventettan darcho grossas nùvlas nairas, ed a cumanzet a straglüschr e tuner. Venderdi dvantet sblech scu la mort ed as retret nel chantun il pü zoppo del cuvel. Pür cur cha'l temporel füt passo, gnit el notiers e barbottet sù da tuottas sorts chosas da mels spierts e noschs dieus. Il pover sulvedi nun savaiva auncha ünguotta dal unic e vair Dieu. Robinson al dschet: «Mieu cher, a non sun üngüns mels spierts, ad ais be ün Dieu, e quel ais ün cher, bun Dieu. El ama ils umauns, sco cha ün bap ama sieus infaunts. El po fer tuot que ch'el vül, e tuot que ch'el fo ais bain fat.» Robinson instruit uossa sieu Venderdi ogni vouta, cha l'occa-siun as preschentaiva, supra la sapienza, omnipossaunza el amur del bap celest e sdasdet eir nel cour da sieu camerad amur e fidaunza nel cher Segner.

---

29. Cumgiô dall' isla.

1.

Uschè vivet Robinson quatter ans cun Venderdi. El l'amaiva sco ün frer e füss sto fortüno. Ma l'impissamaint a sieus genituors l'attristaiva sovenz. El eira separo dad els già daspö tredesch ans. Ah, forse nun vzaiva el neir mè pü ne patria, ne genituors.

2.

Ûn di Venderdi get a chatscha, dintaunt cha Robinson stet a chesa a pezzar lur pans. Dandettamaing returnet Venderdi e's precipitet saglind nel cuvel. Robinson s'impisset

dalum: «Uossa sun sgür ils sulvedis darcho cò,» e clappet spert ün schluppet. Venderdi però bragit: «Patrun, patrun! üna barcha, üna barcha!» Robinson büttet d'vart sia lavur e saglit our. Venderdi al musset, inua ch'el avaiva vis la barcha, e mera! el nun s'avaiva sbaglio. Robinson eira in ün' immens' agitaziun. Scha la barcha füss passeda e l'avess lascho lo? Tuot sieu corp tremblaiva, ed el nun eira in cas da tgnair il spievel da champagna. Robinson cumanzet a bragir e clamer sainza s'impisser, cha que tuot non güdaiva ünguotta. Accò Venderdi musset sün ils schluppets. Pelvaira üna schluppetteda s'udiva bain eir sün la barcha. Bod tunet que: puff, puff! ed aunch' üna vouta: puff, puff! Sül bastimaint as musset üna bandera sco segn, ch'avaivan udieu las schluppettedas. Robinson currit a tuot podair vers la riva e que uschè spert, cha Venderdi al podaiva melappaina zieva.

3.

Ün grand, bel bastimaint büttet our l'ancora poch dalöntsch dall' isla. Ün laschet giò üna barchetta, e püss homens gnittan cun quella alla riva. Que eira il chapitauni cun quatter mariners, e quels non füttan poch surprais, da vair Robinson e Venderdi in lur costüms singulers. Ma auncha pü as smüravgliettan els, udind tuot las avventüras da Robinson.

4.

La barcha eira instradeda per l'Europa e's fermaiva eir a Brema. Che nouva dalettaivla per Robinson! Il chapitauni as declaret gugent promt, da'l piglier cun se. Ma a Venderdi nun volet el absolutamaing accorder üngüna plazza sün la barcha ad onta da tuots ils arövs da Robinson. La barchetta returnet tiers il bastimaint. Ils barcharöls, udind l'istoria da Robinson, volettan tuots ir a vair l'isla. Els s'instupittan dalla fertilitèd da quella, e quatter giuvens mariners arovettan, da podair

ster lo. Els impromettettan da fer inandret cun Venderdi, e Robinson als cedit tuot sias üsaglias ed armas.

5.

Il di zieva da mez di il bastimaint as stovaiva darcho metter in viedi. Robinson passentet l'ultima not in sieu cuvel. Già al spunter dell'alva eir' el pino per la partenza. El volaiva ascender la muntagna e survair aunch' üna vouta sia isla. Arrivò süsom, s'insnugliet el ed uret devotamaing. Cun comossiun ingrazchet el al suprem Dieu per tuot sia immensa bunted. Sper la fontauna restet el lönch fermo, schi sper ogni frus-cher, sper ogni bös-ch, sieus intims amihs, as fermet el, per als dir addieu. Que al displaschaiva uossa tuottüna, da's stovair separer da sia cher' isla. El as tret aint il vstieu, cha il chapitauni l'avaiva tramiss no dalla barcha. Da sias robas nun pigliet el bgeras cun se: sieu curtè da crap, il balaister e duos frizzas, la chapütscha da pel d'chevra ed üna da sias coppas. Eir Toni volaiva el mner a chesa. Caro però stovaiva ster cò cun Venderdi. Robinson nun as suschaiva niauncha impisser al cumgiò da quaist, sieu cher compagn.

6.

L'ura da separaziun eira riveda. Perfin las chevras gnittan a's lascher aunch' üna vouta glischer da lur patrun. Que füt ün greiv momaint per Robinson, da stovair banduner las bunas bestias. Ma la barchetta eira già prepareda, ed el stovet partir. Ils quatter mariners l'accompagnettan fin alla riva. Allò Robinson e Venderdi as branclettan e's bütschettan teneramaing. A tuots duos currivan chodas larmas giò per la vista. La barchetta s'avaiva già missa in viedi, cò s'udit ün tun, sco scha qualchün füss crudo nell' ova. Que eira il pover Venderdi. El clamaiva: «O patrun! nu'm lascher cò sulet.» Ed eir Caro nudaiva zieva la barchetta. A quista commoventa fidelte il chapitauni nun podet pü resister. El

permettet a Robinson, da piglier cun se eir Venderdi e sieu chaun. Tuot eira prompt. L'ancora füt alveda. Trais channu-nedas — e la barcha as mettet in movimaint.

30. La patria.

1.

La barcha mettet quasi trais mais, per arriver a Brema. A gniva saira. Da dalöntschi as vzaiva a briller las glüschs della citted. Robinson dvantet pü vi e pü serius. Scha sieus buns genituors nun eiran pü? Arrivos al port, ingrazchet el cordielmaing al chapitauni e get cun Venderdi vers la chesa paterna. Fortünedamaing eira s-chüra not, uschigliö Venderdi cun sieu singuler abit avess tschertamaing incito la curiosited della populaziun.

2.

Nella buttia da sieu bap eira tuot s-chür, e que spaventet Robinson. El fet spetter Venderdi cul chaun e'l papagagl nel suler e get vers la stüva d'abitaziun. El pichet sün üsch, e sün il clam: «Inavaunt!» entret el. Sün üna pultruna sper la maisa sezzaiva ün hom vegl cun chavels resch alvs. Que eira sieu bap. Robinson in si' algrezcha as volaiva dolum bütter a culöz al vegl bap; ma el as podet auncha artgnair a dret temp. La dandetta nouva da sieu arrivo avess podieu occasiuner la mort del vegl. Quaist al dumandet, che ch'el vöglia. Robinson requintet, cu ch'el avaiva imprains a cognuoscher in pajais esters ün hom giuven cun nom Cruso, e dumandet, scha quel nun podess fors' esser sieu figl. Cun larmas nels ögls al respondet però il bap: «Melavita nun po que bain esser. El ais già partieu avaunt tredesch ans. Sch'el vivess auncha, füss el del sgür darcho returno. Eau nun poss crajer, ch'el hegia smancho sieus genituors propi tuottaffat. Mia povra duonna ais già morta avaunt set ans dal dis-

plaschair, ed uossa sun eau sulet ed abbanduno. Neir eau nun averò pü lönch da combatter.»

3.

Robinson nun as podet pü redscher, anzi as büttet cridand sosamaing al culöz del bap e'l bütschet vista e buocha e mauns. Scuffundand clamet el: «Bap, cher bap, eau sun tieu Robinson.» Que füt memma per il pover vegl. El get in svanimaint. As remettand ziev' üna pezza darcho, cognuschet el ils trats da sieu Robinson, il quèl el avaiva taunt COMPLAUNT.

4.

La nouva del arrivo da Robinson as deraset spert per tuot la citted, e già il dì zieva as legiaiva nellas giazettas da sias avventüras. Eir Venderdi e perfin Toni eiran menzionos loaint.

5.

Il dalet da Robinson füt però turblo grandamaing tres la nova della mort da sia buna mamma. Ma la vita sün l'isla l'avaiva musso a porter tuotta dolor e tristezza cun rassegnaziun. L'activited l'eirà dvanteda ün bsögn, ed uschè assumet el ils affers da sieu vegl bap. In tuottas sias intrapraisas l'eira Venderdi ün bun agüdaunt. Robinson as maridet. Sieus infaunts adüset el da pitschens in sü alla diligenza e conscienziusited. Sovenz al faivane requinter da sia vita sün l'isla. Il bap vivet auncha bgers ans ed as podet allegrer da sieu figl e da sieus abiedis. Ad onta, cha Robinson dvantet cul temp ün hom benestant, nun gnit el superbi. El eira saimper prompt da güder als povers. Cun la pü granda premura assistiva el pustüt giuvens, ils quèls volaivan as dedicher ad üna vocaziun nüzzaivla. Robinson eira amo da sia famiglia, e tuots quels, chi'l cognuschaivan, il stimaivan e'l respettaivan.

Materia accompagnatoria al requint da Robinson.

---

31. L'ascensiun d'üna muntagna.

1. Hoz avains ascendieu üna muntagna. Aunz di alvettans. Il tschel eira bel serain. Spert bavettans il caffè e mettettans sün döss las buschettas cun la marena. Con ün lung bastun in maun aus mettettans in viedi.

2. Nella vschinauncha tuot eira quiet. Las stailinas eiran per parte già sparidas, e be la staila della damaun glüschiva auncha. A daiva ün ventin frais-ch. Il prüm gettans tres ils pros, chi eiran per parte già sgios. Il fain oduraiva uschè bain nel rosedì della damaun. Arrivos nel god al pè della muntagna, cumanzettans ad ir pü plaun, siand noss semda bain stippa. Intaunt cha giaivans tres il god da larschs, pigns e dschembers, as fet di. Il solagl alvet ed ans tramettet incunter sieus razs.

3. Guardand ogni taunt traunter our la bos-cha vers la val, observettans, cu cha il füm traiva be dret sü, segn cha l'ora eira stabla. Sper üna fontaumina fettans üna posa. Nus bagnettans noss mauns nell'ova e lavettans il frunt. Pür allura bavettans our dalla bella fontauna clera. Proseguind nos viedi, arrivettans som il god, inua la bos-cha dvainta pü rera, e quella pocha chi ais porta lungias barbas d'buoch vi alla ramma.

4. «Hoi, hoo, juh!» s'udiva uossa giò dal ot. Nus eirans arrivos süll' alp. Ils pasters avaivan güst lascho our la muaglia. Il lat be muns ans gustet fich bain. Rinforzos gettans inavaunt. Üngüna bos-cha nun ans faiva pü sumbriva, be

bruoch e grusaidas eiran auncha lo d'intuorn. Bainbod ans stovettans metter ad ir sù per üna blais stippa. Ma invece dad ir dret sù, fettans stüertas vi e no. Uossa eira da traverser üna gianda. Cun granda fadia arrivettans alla fin sül piz.

5. O! che magnifica vista. Intuorn ed intuorn ün craunz dad otas muntagnas. Nossa vschinaunchetta eira dalöntschi suot nus. Il clucher ans paraiva be pittin e las chesas be abitaziuns da nanins. Tres la val passaiva il flüm serpagiand scu ün bindè d'argient. Dall'otra vart s'avriva üna valletta. Intuorn ün lej blov eiran allò semnedas chesinas alvas, e giò dalla collina ans salüdaiva üna baselgia solitaria. Il vent portaiva il sun del sain fin sù quia, e nos cour eira commoss da devoziun. Suringiò ün oter spelm as precipitaiva ün ovelin s-chimand vers il lej.

6. Nus ans tschantettans intuorn l'hom da crap, sto eret dals prüms ascensuors della montagna. Noss bastuns avaivans ficho traunter giò la crappa, e vi ad ün liettans ün fazöl per bandera. Chi so sch'ün la vzaiva sù dalla val? Durante nossa marena il sain sunaiva sia tüba, las vachas pasculaivan sün la blais, e'l sun da lur s-chellas rimbombaiva no dalla spelma.

7. Perfin quia sülla sommitè della montagna eiran essers vivaints. Splerins blovs svolazzaivan intuorn nus. Ün as plachet perfin sün mieu schnuogl ed ün oter sün l'ela da mieu chapè. Scarafaggis as movaivan nell'erva, muos-chins sotaivan intuorn nus, e perfin ün aviölin eira gnieu fin sù cò a tschütscher il meil our dallas flurinas alpinas. Il temp ans passet spert, e be memma bod stovettans dir addieu allas muntagnas.

---

32. Il flüm e'l lej.

1. L'ovel scaturischa cusü ad ot sün la muntagna. El cuorra s-chimand vers la val ed incuntra ün oter ovelin, chi clama: «Frer, mieu frer, piglia'm cun te!» E quist l'evra sieu let dschand: «Frerin, pür vè e cuorra sper me.» E l'ova del ovel e quella del ovelin cuorran insembel traunter our las fluors della riva. Da dretta e da schnestra vegnan notiers auncha püss ovels, ed uschè as fuorma il flüm. Bgers peschs giovan in sias uondas. Cò vain il pas-cheder cun percha e rait e'ls clappa taunt grands cu pitschens. Ils pü pittins lascha'l darcho ir, acciò cha vegnan pü grands; ma ils oters port' el a chesa e'ls brassa.

2. Uossa il flüm s'imbuocha nel lej, e quaist nun il voul lascher ir pü inavaunt. L'ova as daresa in lung ed in larg. Il lej ais fich fop, e nus nun podains pü vair la crappina sül fuonz tres las uondas blovaintas. La surfatscha del lej ais bod quieta e glüscha scu ün spievel, bod tuot in movimaint, e'l vent fo uondinas, chi ura s-chiman ed ura glüschan. La barchina del pas-cheder sota sün las uondas, e nus, chi'ns rechattains in quella, avains temma da cupicher. Pros e gods circondeschan il lej, e plaschaivlas vschinaunchettas imbelleschan sias rivas.

3. Ma il flüm s'evra üna porta e frantuna suringió ün spelm tres üna chavorgia. El cuorra inavaunt ed arriva nella citted cun sas bellas chesas e sa bgera glieud. Ils umauns haun fat üna ferma punt suravi il flüm, e quel stu cuorrer quietamaing suot our. Allora vo el tres ils pros. El guard' aint per la planüra ed avess cuvida dad ir ün pò a spass per quella intuorn. Uossa la naiv s'alguainta, e la plövgia crouda deruotta-maing. Las ovas creschan e creschan. Ellas as spandan surour l'argin, chi las avess dovidas tegner sü. Tuot la planüra s'ho transmüdeda in ün lej. Ma la plövgia tschessa e cun

ella as sbassa eir l'ova del flüm. Quaist as retina darcho in sieu let e cuorra tranquilaing inavaunt.

4. Saimper novs flüms vegnan notiers, e'l let dvainta larg e fop. Co vegnan las barchas con lur albers, con lur banderinas, chi sventoleschan nel ajer, e lur velas alvas, las quelas il vent scuffla scu il linzöl a blichir. Sün las nevs sun homens cun chotschas largias e rassas strivledas. Els as rampchan sco squilats sü per ils albers e tendan las velas. Que sun ils mariners. Quels dian al flüm: «Ans voust tü porter infin our sül mer?» Il flüm respuonda: «Pür gni, eau as port tuots insembel.» El piglia allura ils bastimaints sün sias rains. Il vent scuffla las velas e chatscha continuamaing inavaunt la barcha. Il viedi ais a fin. Ün' immens' ova as sleda avaunt il bastimaint. Inua ch'ün guarda, nun as vezz' oter cu ova — que ais il mer. Quel vain incunter cun sias uondas stramentusas. Ma il flüm disch: «Cò at main eau l'ovel e l'ovelin, chi haun volieu viager cun me; eau at port co las barchas, ch'eau he piglio sün mias rains. Pigl' las uossa tü, eau sun staungel e voless gugent reposer.

---

33. Il mat, chi tmaiva l'ova.

1. Ün mat, chi tmaiva l'ova fich,
La fatscha nu's lavaiva brich;
Ün ovelet ziev' al currit,
Nun al plaschand quel as-cher trid.
  2. Il mat allur', il vzand a gnir,
A tuot podair 's mett' a sbragir.
L'ovel bain spert l'avet clappo,
E'l lavet giò la fatsch' e'l cho.
-

34. La fabrica d'üna chesa.

1. Nos chantunais as fabrichet l'an passo üna chesa nova. Nus staivans sovenz uras cullas uras sülla piazza e guardaivans a lavurer. Aunz cu der prinzipi alla fabrica, mnettane notiers grands mantuns d'crappa e sablun. L'architet marchet ils quatter chantuns della chesa cun otas staungias. Ils lavuraints chavettan our la piazza fin sül fuonz dels murütschs. Els stumplettan davent la terra cun tschiviergias e la mettettan d'üna vart a mantun. Bod s'avaiva uschè formo ün bel muottun.

2. Üna buna chesa stu avoir schlassa fundamainta. Perque ils lavuraints chavettan foss chafuols intuorn ed intuorn ed eir uschigliö dappertuot, inua ch'avaiva da gnir ün mür. In quaists foss fettan els mürs cun grandas peidras e cun molta. Sün quaista fundamainta tschantettan els allura la müraglia.

3. Uossa gnittan ils maranguns cun las üschadüras e las balcuneras e las mettettan a post. Intuorn intuorn e sur quellas continuettan ils müreders lur lavur. Sün ogni plaun lovettan ils maranguns ils tols per ils palintschieus.

4. Zieva avoir uschè glivro externamaing plaun per plaun, gnit aunch' üna vouta il marangun, a metter insembel la tettaglia fatta da lungias trevs, las quelas füttan cuvernidadas cun assas e zieva cun plattas.

5. Mo la chesa nun eira uossa auncha lösch bricha finida. Il müreder avaiva auncha da glivrer ils chamins, il falegnam da metter aint palintschieus, üschs e fnestras e da tavlager stüvas e chambras. Allura gnit eir il serrürrier, a metter las serradüras e'l pittur a pittürer üschs, balcuneras e paraids. Tuotta sted s'udiva da contin a picher, planer e resger nel intern della chesa, e pür l'utuon tard füt la lavur ultimada.

Il chantunais nun entret però auncha nella chesa nova ad abiter, anzi spettet fin quista prümavaira, per cha la müraglia possa gnir bain bain sütta; perche abitaziuns ümidas sun fìch melsaunas.

35. Il müreder.

1. Sün la piazza, inua cha'l müreder lavura, as chattan grands mantuns d'crappa, sablun e chütschina. Cun quistas materias il müreder fabricha chesas, stallas e punts e fo mürs per vias e streduns.

2. Per der al mür la direcziun e grossezza valida, vegnan tendidas duos cordas. Quellas haun dappertuot eguela distanza l'üna dall'otra. Duos manuals portan notiers las peidras cun üna s-chela da maun bain inferreda, ed ün terz rumpa in töchs quellas, chi sun memma grandas.

3. Ün quart agüdaunt, chi fo la molta, ais d'ün'otra vart. El fo ün ur da sablun intuorn üna piazzetta granda scu üna maisa, per fer loaint la molta. El masda chütschina, sablun ed ova cun la pela da molta. Duos mattets sun già pìnos, per la porter davent. Lur sadellas vegnan implidas e cun ün slauntsch büttedas sün la güvella. Ils manuals portan la molta al müreder e la svödan nella chascha prepareda sper el.

4. Divers lavuraints sun occupos vi al mür. Els lovan las peidras e las pìchan cul martè, per las der la vaira fuorma e grandezza. Niaunch' ün crappin nun suos-cha pizzer our ils oters. Il martè da müreder ho dad üna vart ün cho plat e dall'otra la fuorma da cuogn. Con quist po el facilmaing sfender e former la crappa e la batter a lö. Ils spazis vöds traunter las peidras grandas vegnan implieus cun squaglias, e tuot insembel vain collio cun molta. Quaista tegna insembel

la crappa scu colla, per motiv ch'ella süjand vain düra scu peidra. Da temp in temp il müreder fo la prova cun agüd del plomin, scha il mür ais perpendicular. Il plomin consista d'üna corda, vi alla quela penda ün töch d'plom.

---

36. Il marangun.

1. Her essans stos a vair la piazza, inua cha'ls maranguns soulan lavurer. ¡Allò eiran deschdoch tols squadros per terra miss l'ün sper l'oter in lingia. La distanza dad ün al oter importaiva sesaunta centimeters. Dallas varts ed immez giaschaivan els sün trais tols traversels. Ils maranguns ans dschettan, cha quists tols vegnan postos in üna chesa nova, per tgnair ils palintschieus del prüm plaun.

2. Ils maranguns cumanzaivan uossa güst a lover eir ils tols per il seguond plaun. Els mettetan duos tols traversels in üna distanza da dudesch meters l'ün da l'oter ed immez traunter quels ün terz tol pü gross. Ün lavuraint imsüret sün quels töchets dad ochaunta centimeters, e sün ogni punct fet ün seguond lavuraint üna foura bain granda. In quistas fouras gnittan pichedas aint claviglias d'larsch, las quelas piz-zaivan sü var dudesch centimeters. Intaunt duos oters maranguns preparettan ils queders. D'ogni vart d'imminch' ün tagliettan els ün' inchastradüra, chi's confaiva cun la largezza dels tols traversels. Eir fettan els fouras cul medem taleder. Allora ils queders füttan miss süls tols traversels e las fouras pichedas nellas claviglias. Il tuot gnit però piglio da pèr, per esser darcho miss insembel nel istess möd sün la chesa stessa.

3. Ils tols, ch'avains vis her, eiran lavuros nella resgia. Sovenz però ils stöglan ils maranguns squadrer svesa. Els ferman il lain cun famagls d'fier vi als chavals da laina. Da tuottas duos varts del tol vain tratta la corda. Duos strichs

nairs indichan, infin inua cha il misteraun ho da squadrer. Allora faun ils lavuraints da temp in temp üna tappa da suringio nel lain e squedran ils töchs traunter las tappas cun la sgür da squadrer. Els nun vaun però fin al strich, anzi piglian la maniera leda, per taglier davent las ultimas ziplas e der al tol üna surfatscha pü possibel glischa. Tols, chi sun memma lungs, resg' ün giò cun la resgia da maun.

37. Il falegnam.

1. Eir al falegnam, maister Ruodi, fains üna visita. Già davaunt porta ans daun in ögl ils grands mantuns d'assas, missas a s-cher nel liber. Eir udins già acquia ün tschert sussuri singuler. Bod tuna que ss, ss! bod ric, rac! ed allora darcho tic, tic!

2. Nell' officina chattains il patrun, ün lavuraint ed ün giarsun. Il patrun declera a quist ultim sia lavur, intaunt cha il lavuraint fo üna s-chantschia da chadafö. Las paraids dallas varts, il fuonz e'l tschel sun già fats e miss insembel. Eir ün pèr chaschuots per la part suot sun cò, ma als mauncha il fuonz. La s-chantschia nun ho neir auncha ne l'üsch, ne la paraid davous vart.

3. Il lavuraint ho davaunt se duos assas, 'üna lungia ed üna cuorta. Tuottas duos haun 'dallas varts inchastradüras. Il falegnam metta üna perpendiculera sün l'otra e picha insembel las inchastradüras. Allora collia el eir las duos otras assas cun quistas nell' istessa maniera ed obtegna uschè ün chaschuot sainza fuonz.

4. Uossa cumainz' el a lavurer vi al üsch. El piglia notiers assas da pign lungias e strettas. Cun ün instrumaint fo el ün segn nel lain, per savoir, quaut ch'el hegia da planer. Las ziplas vegnan our dalla plauna sco bindels alvs. El imsüra, sch'el hegia plano tuot gualiv. Il piz ourasom ais

aunch' ün pò pü gross. Duos planedas, e l'assa ais glischa. Uschè fo el eir cun la seguonda, terza e quart' assa.

5. Il falegnam fo eir aunch' oters möbels. In ün chantun vzains üna maisina da pign e lo üna s-chantschia da pans. In ün oter chantun observains ün möbel fich custaivel, üna s-chantschia d'nuscher cun üschs a spievel. Ultra que fo il falegnam eir s-chabels, baunchs, licheras e commodas.

6. Per fer quistas lavuors s'inserva el da multifarias üsaglias. Co sun in üna s-chantschia plaunas d'ogni fuorma e grandezza, e glimas e raspas lungias e cuortas. Vi alla paraid pendan da tuottas sorts d'resgias, eir ho el allò s-charpels grands e pitschens, e taleders e tanvellas.

---

38. Il fö e la glüsch.

1. Cur cha la mamma voul ans fer da gianter, schi stu ella fer fö. E cu as fess il paun sainza fö in fuorn? Cu ans inferress il farrer nossa schliesina sainza fö? Che fess il falegnam sainza tanvella, plauna, resgia, e che il müredèr sainza martè e chazzoula? Sainz' agüd del fö nun as podess fer üngünas da quistas üsaglias.

2. Nel inviern vain allas quatter già s-chür. Allura la mamma stu metter la lampa sün maisa. Ils infaunts pü grands faun lur lezchas, ils pitschens guardan pops. Zieva tschaina la mamma fila, e'l bap requinta ün' istoria allegra. L'intera famiglia as chatta fortunèda uschè. Sainza glüsch stovess ün ster nel s-chür, sainza fö nun as podess s-choder la stüva, uschè cha in nos pajais üngün nun podess viver.

3. Ma il fö dvainta qualvoutas fich prievlus. Quant terribel nun ais ün incendi! Chesas, stallas, talvos — tuot arda. Bestias e perfin umauns pereschon nellas flammas. Drova dimena il fö be cun granda precauziun.

---

39. Il contadin.

a) Las lavuors da prümavaira.

1. Ils dis creschan, ils saltschs cumainzan a bütter. Ils fringuels as faun udir. Süls pros as vezza terrenzlas, e bod s'alguainta la naiv.

2. La prüma lavur del contadin ais da cunagir e munder sieus pros. El prepara il sfrusch e vo cun quel sül fuonz aldo a sfruscher aint. Ils sieus vaun cun rastels zieva il sfrusch, raschland our crappa, laina e qualunque chosa, chi non pertuocha sül pro, e'l cunagian uschè net, nettin.

3. Zieva ho il contadin dad arer sieus ers. Duos bouvs u chavals tiran l'areder, ün mat ils maina. Il bap tegna l'areder. El cumainza giosom l'er a trer il prüm suolch. Duos u trais persunas vaun zieva l'areder e battan our las bottas cun la zappa. Ourasom l'er as volva l'areder e tira uschè ün suolch zieva l'oter fin süsom.

4. Nella terra suolva as semna ardöffels, revas e rischmelnas. La contadina metta qualvoutas eir chanv u glin, e'l contadin semna il graun. Il sejal ho'l già miss l'utuon passo, e quel bütta già bellas föglinas verdas.

b) La raccolta del fain.

1. La sted ais cò. L'erva ais madüra, e'l fer cun fain cumainza. La damaun fich bod vaun ils praders a sger. Vers mezdi las fotschs nun vöglian taglier pü. Il solagl ho sùjanto il rosedì, e l'erva sbrüs-cha suot our la fotsch. Tuot güzzer nun serva ünguotta.

2. Duonnas ed infaunts vaun zieva ils praders a sfer our ils chanvols. Vers mezdi ais l'erva sgeda il di aunz secha. Il fain vain vout cun rastels, per podair s-cher tres

in uorden. Ils lavuraints as mettan a sumbriva e s'allegren del bun gianter.

3. Il fain ais sech. Ils praders il faun insembel con fuorchas; duonnas ed infaunts reschlan. Ün chargia il fain sün chars ed in pans, e'l bouv il maina a chesa. Dellas voutas ils praders il portan eir in talvo sün cho.

4. Uschè vo que fin la saira. La contadina prepara la tschaina, e'l contadin batta las fotschs. Pür da s-chüra not aise quiet, e tuot dorma sten e bain.

c) Alder il fuonz.

1. Uossa il contadin piglia notiers la charretta e l'undscha in uorden. Il salv ais plain d'grascha. Da que s'allegra il contadin. Sch'el po alder bain sieus pros, al daun quels eir bger fain. El chargia la charretta plaina e metta suot sieu bouv, e sieu mattet il chatscha cun ün bastun. Arrivos sül prò, s-chargian els ün mantumet zieva l'oter, fin cha la charretta ais vöda.

2. Intaunt la contadina ais eir arrivada sül prò cun las fantschellas. Duos a duos büttan ellas our ün mantumet. Ün' otra fo ir l'aldüm fin, fin e resa nel istess temp eir our ils mantuns dellas mürs e dellas talpas.

d) Tschuncher e scuder la mess.

1. Nel prinzipi d'Settember il graun ais madür. Il contadin vo sün l'er e tschuncha la mess. Cun grand'attenziun vain ella missa in pans e mneda a chesa. Allò vain ella deraseda our sün crapenda, accio ch'ella secha bain. L'October vegnan ils scudeders e scudan: tic, tic, tac! tic, tic, tac!

2. Il graun, chi crouda giò dal stram, ais auncha masdo cun paglia. Per il separer da quella, s'inserva que d'ün mulin. As svöda il graun süsom in ün padriöl e maina la rouda. Il graun vain il prüm sün ün crivel, chi tres il mner vain

sguallato fermamaing. La rouda fo vent giand intuorn e boffa d'avent la paglia, intaunt cha'l graun crouda nel sach allò preparo. Ils sachs plains d'graun as maina tiers il muliner, chi fo landrouer la farina.

e) Las lavuors d'inviern.

Il contadin ho eir muaglia. Quella sto tuotta sted sün las alps. A chesa as tegna be las mnadüras necessarias ed üna vacha u alchünas chevras, per avoir il lat. L'inviern però stu il contadin pavler sia muaglietta in stalla. El pevla e mundscha sas vachas la damaun e la saira. Il lat mett' el in murütsch in muottas alvas e fo landrouer il painch e'l chaschöl.

---

40. Il mulin.

Volains ir a fer üna visita al mulin, chi ais cuour immez la champagna? Lo sto el sper l'ovel. Nus udins già da dalöntschi la ravaschia dell'ova e'l sussuri della rouda. Quista ais bger pü granda cu üna rouda da char ed as mouva eir bger pü plaun; ma ella nun s'afferma ne di, ne not. Be la Dumengia sto ella salda, cur cha'l muliner vo a predgia.

Nel mulin vzains duos chaschas, l'üna inua il graun vain miet, e l'otra, chi artschaiva la farina. Dalla puolvra tuot vain alv, il muliner e la mulinera ed eir tü, scha tü hest il nes memma lung. Intuorn ed intuorn staun ils sachs cun il graun, ils quèls ün zieva l'oter vegnan svödos tres ün grand padriöl da lain nel mulin. La farina vain suot our e vo directamaing in ün sach pendieu suot l'imbuchadüra. Ils sachs plains vegnan lios, chargios sül char e mnos tiers il furner. Chi so, che cha quel fo dalla farina?

41. Cu cha mia mamma fo il paun.

1. Nossa mamma fo svesa il paun. Ella ho miss l'otra vouta in salv ün puogn d'pasta, l'alvo. Quaist vain allamgio in ova tevgia, disfat e masdo cun ün pò d'farina. Quista pasta vain missa sur not sün platta, l'inviern sün pigna.

2. La damaun zieva la mammina leiva a bun'ura. L'alvo ais creschieu. La mamma impla l'araglio d'una vart cun farina, sovenz da duos sorts. Nell'otra mitted vain l'alvo. Allura mett' la tiers ün brav puogn d'sel e vo in chadafö per ova choda. Da quista svöd' la ün po suringio l'alvo e'l masda sü, mettand eir tiers ün po d'farina. Uossa svöd' la darcho aint ova e masd' aint farina, allura darcho ova, farina, ova, farina, fin cha tuotta ais ida nella pasta. Quaista vain auncha impasteda bain, bain. L'araglio ais circa mez plain.

3. Il bap ho già pü bod sfendieu la laina. Cun quella fo la mamma ün grand fö in fuorn. Cur cha ils schlappuns sun ars, mett' la eir auncha aint laina pü stiglia. Il fuorn vain dadains vart tuot alv dalla chalur. Intaunt la pasta pera da volair fügen. Ell' ais scuffleda fin al ur del araglio. Suravi as vezza pitschnas vschiettas. La pasta ais suolva sco üna spungia.

4. Ad ais ura da baller il paun. La mamma piglia taunta pasta, ch'ella drova per ün paun, e la fuorma in üna coppa d'lain. Per cha la pasta nun tacha, la spuolvr' la cun farina. Ils pauns vegnan miss ün zieva l'oter sün las paneras. Dall' ultima pasta, la quela vain raspeda insembel giò dallas paraids del araglio, fo la mamma pitschnas pettas cun aint üjjetta. Chi so per chi cha saron?

5. La mamma cunagia il fuorn cul scualun. Allura mett' la cun la pela ün paun zieva l'oter aint a couscher. Ella so, cha il fuorn tegna trentases pauns. Las pettas a mo-maint nun avessan gieu lö.

6. La buna mamma ais tuot imbrünida dalla chalur e dalla prescha. Ella serra spert l'üsch del fuorn e guarda sün l'ura. Il paun ho güst ün'ura da cous-cher. Quell'ais passeda. La mamma evra l'üsch del fuorn, ed ün'odur agre-
abla la vain incunter. La mamma pigl'our ün e picha sül fuonz cun ün daint. El ho sa bella cravuosta brüna ed ün bel söli, segn ch'el ais gratagio fich bain.

7. In oters lös, scu eir co tiers nus, non faun las mas-
seras sves il paun. Ellas portan la farina tiers il furner u.
cumpran sovenz eir il paun bel e fat da quel.

---

42. La spiglunza.

Madür ais uoss' l'er! Magnific aspet!
Patrun e famaglia, tuot ho sieu dalet.
A glüschan las fotschs: ün od' a güvler,
E mannas e chargias nun vöglian glivrer.

Ma da sa chesetta sorta fich chalcheda da pissers,
La povr' Anna cun sa figlia ed as volva vers ils ers.
Ella clegia con premura sü las spias dal terrain;
Ah, pel lung inviern farina per ün paun darò que bain.
Uossa il solagl compera in sa pump' al firmamaint.
Anna l'ögl bagno adoza, ura con ün cour fervaint:

«Il tschel, la terr' ais ovra tia,
Il cler solagl, quel fest girer.
A milli fluors hest dō lur vstieu,
Per las bes-chettas chür' hest 'gieu,
Bap, cher bap, nu'm banduner!»

C. Lectura diversa.

Stagiuns.

---

1. L'inviern.

D'inviern il solagl sto bass vi al tschel. Perque faun ils oggets sumbrivas fich lungias. Eir splendur' il solagl be poch as uras al di, in tscherts lös daffat bricha. Ils dis sun cuorts e las nots lungias. Allas och la damaun nun aise auncha cler inandret, ed allas quatter cumainza già a gnir s-chür. Tuot la cuttūra ais surtratta da naiv. Flüms e lejs sun tuot cuverts da glatscha. Perfin l'ova in chadafö dscheila sovenz. Cò as stu metter bain fö in pigna e trer aint pans chods, scha nu's voul ris-cher da dschler.

Quasi tuot la bos-ch' ais nūda. La föglia della bos-cha e la fruonzla del larsch ais crudeda. Be il pign, il tev e'l dschember mantegnan eir d'inviern lur bel vstieu verd. Tuot las fluors sun spassidas.

Las bestias sun in granda part sparidas. Dals utschels s'oda e's vezza cò e lo il passler, la tschingalegra, il fringuel da naiv, il dres-ch, il pichalain, la corniglia e la gragiauna. Il fraid e la fam ils chatschan sper las abitaziuns dels umauns. Buna gliud as fo pcho da quaistas prüvedas bes-chinas e metta imminchadi mievlas e grauns sün ün' assa dadour

fnestra. Qualvoutas observains eir il stizzi d'üna vuolp u d'üna leivra, chi sun mez mortas dalla fam. Las bestias da chesa sun l'inviern di e not in stalla. Que ais allura tuot prüvo nella stalla choda.

D'inviern il contadin fo culla muaglia. El maina eir biag süls ers e süls pros. Ils infaunts vaun l'inviern a scoula. In lur uras libras as divertan els, schlisuland, pattinand ed eir cun as trer borlas. Mats pü grands sun fatschendos a fer homens da naiv. L'inviern vain celebra l'allegraivla festa da Nadel. Quaint' algrezcha giodan ils infaunts intuorn il bel bös-chin da Nadel cun sias glüschinas cleras e sieus bels regals! Och dis zieva Nadel aise bümaun, darcho ün di d'algrezcha. Uschè ans spordscha l'inviern, eir sch'el ais la stagiun fraida, tuottüna bgers plaschairs.

---

2. Ingiovinera.

Sur lejs e flüms fabrich eau punts,
Sco üngüns maisters que sun buns;
Eau non dumand mè pajamaint
E rend als mats il cour containt.
Ma cur sün me paun chaminer,
Prudenza tschert stöglian drover.

---

3. La prümavaira.

La prümavaira ils dis creschan, e las nots chalan. Il solagl sto pü ot sur l'orizont e splendura saimper pü löneh. Naiv e glatsch s'alguaintan. Giò dallas spuondas dellas muntagnas cuorran ovelets. Il solagl e'l fuogn s-chatschan l'inviern. Svanida la naiv, comperan las prümas fluors. Süls

pros pompagian minchülettas, clevs del tschel (gentiana), fluors d'salata, araldinas, margheritinas, calamandrins, violettas e primulas. Süllas spuondas e nels gods flurescha l'erica. Pros e pasculs verdagian. La bos-cha da föglia e frus-chers s'orneschan darcho da föglia verda. Eir il larsch fo uossa parada in sieu stupend vstieu verd cler.

Eir traunter las bestias regna nova vita. Ils chers utschels sun darcho turnos tar nus da pajais chods. Che delizia, ad udir in champagn'e god damaun e saira lur graziusas melodias! Da tuottas sorts insects as sdasdan la prümvaira, chürallas, aviöls, muos-chas, furmias e scarafaggis. Las bestias da chesa vegnan uossa deliberedas da lur chadagnas. Ogni damaun as lascha our la muaglia.

Il pü da tuot s'alleggran ils infaunts dalla prümvaira. Els elegian süls pros bellas flurinas e's faun püschels e craunzs. La saira as divertan els süls pros, giovand e saglind. Il contadin cultiva sieu fuonz. El fo tuot sias lavuors da buna vögla, sperand da podair allura eir raccogliher richamaing. Dappertuot regna nova vita ed allegria. Con tuot dret nomnains perque la prümvaira la stagiun bella.

---

4. La lodola.

1. La lodola nel ajer vo,
Chantand in la damaun,
E vzand il contadin sül prò,
Disch ell'a quel besaun.
  2. Bain ot so ella sü svoler,
Ch'ün nun po quasi vair,
E cun sieu chaunt Dieu da loder,
Que ais sieu grand plaschair.
-

5. Prümavaira.

1. Prümavaira, bain turneda
Sajast tü tiers nus darcho.
Nova vita ais riveda,
In champagna val e prô.
La natüra s'ho müdeda
In ün vstieu bel verd, pompus.
La flurina s'ho sdasdeda,
O che temp delizius!
  2. Ils utschels, chi'ns bandunettan,
Pajais esters per tschercher,
A tia vgnüda uoss' turnettan,
Con lur chaunt a't salüder:
Prümavaira! bain turneda
Cun tieu bger plaschair dadour.
Sajast uossa eir, ameda,
Ün exaimpel a mieu cour.
-

6. La randolina.

1. Mamma, Mamma, randolinas,
Guarda, guarda suot il tet!
Ellas haun survgnieu lur giuvens.
Che fatschögn e che dalet!
2. Cur las cheras randolinas
Lur gnieuet haun fabricho,
Staiv' eau uras alla fnestra
Adascus he tiers guardo.

3. Ziev' avoir fat sù lur chesa
Ed in quella drizzo aint,
Guardan ellas our da quella
Con lur ögl intelligiaint.
4. Schi, que pera da volessan
Eir qualchos' am requinter,
Lur chos mouvan e tschüvlagian
In lur möd d'as fer incler.
5. Bap e mamma con premura
Chüran lur gnieuèt zuond bain,
Ed ils pitschens sur our standan
Lur choïns cur mamma vain.
6. Ils duos vegls, taunt ün cu l'oter,
Als infaunts daun da manger.
Admirabel ais pel vaira
Ün uschè amabel pèr.

---

7. Ingiovinera.

Nun fatsch sco quels utschels ingrats,
Brich patriots, ma delicats,
Chi, sco'ls amihs zuond infidels,
Be staun tar vus in temps fich bels.
Ne'l fraid, ne'l chod nu'm faun fügen,
Scodüna spais' am so gradir.
Se m'indschigner e'm dost d'la fam
Sper fnestras, chesas u nel stram.
Eau se, cha nu'm fatsch bain volair
E cha l'ingrat nun am po vair.
E pür! eau poss fich nüzzer
E hgers insects davent picler.

---

8. La sted.

La sted ais la stagiun choda, chi vain zieva la prüma-vaira. Il solagl sto fich ot vi al tschel e splendura fich lönch.

Tuot la cuttüra pera cuverta fin süsom las muntagnas d'ün tapet verd, garnieu da millieras d'fluors. Che bel aspet spordscha la grusaida nel bel god verd! Süls ers sun creschieus our dals graumins bain lungs stüjs, chi sun già in spia. In üert s'observa pompusas fluors odoriferas. Las masseras sun fatschendedas a cercler e cultiver lur üerts, e lur fadia vain richamaing recompensada dalla raccolta. In lös pü domestics madüreschan frejas, ampas, uzuas ed uzuns.

Las chevras vegnan chatschedas già la damaun a bun' ura süls pü ots pasculs dellas muntagnas. La bes-cha manainta sül stevel. Las vachas passaintan quasi tuotta sted nellas alps, inua ellas as nudrian dad ervas finas e züjusas. Ün grand plaschair per creschieus ed infaunts sun las imsüras d'alp. Chürallas ed aviöls svoulan instancabelmaing da flur a flur, tschütschand il züj dals calischs. Our dals övins dels utschels sun gniew utschellins, chi bod bandunan lur gnieu e vaun svesa tscherchand lur nudriamaint. Uossa haun els propi tevla da mulinè; rasulaunas, muos-chas e scarafaggis nun maunchan.

Per il contadin ais la sted la stagiun della pü greiva lavur. Que ais il temp da fer cun fain. Chi arma po porter, survain quaist temp occupaziun. Que brieve da praders e fantschellas. Da pajais pü chods vegnan bgers esters tar nus, a giodair l'ajer fin dell' Engiadina, per ascender nossas bellas muntagnas e per fer la cura dad ovas minerelas. Vers la fin della sted vain eir fat aint la mess.

9. Il temporel.

In ün bel dì da sted eiran d'ivers pitschens infaunts ieus nel god, a tschercher frejas. Cò gnit ün temporel. Ils infaunts s'inacordschettan da que, pür udind a tuner. Els as mettettan uossa spert in viedi vers chesa. Appaina cha füttan our dal god, cumanzet que a plover deruottamaing. Per nun gnir bletschs, ils infaunts as mettettan suot ün bös-ch sper la via. Ziev' üna pezza dschet Nuot: «Nun savais, cha nos magister ans ho dits, da nun ster suot la bos-cha durante ün temporel, crodand la saetta il pü chöntsich sün oggets ots? Giain dimenà davent, nus volains pü gugent gnir bletschs, cu esser in prievell!» Ils infaunts gettan allura davent. Appaina ch'els füttan ün töchet davent dal bös-ch, crudet la saetta in quel e'l sfendet da süsom fin giosom.

Ils infaunts füttan allura contains, d'avair fat per cusagl da lur magister.

---

10. Las fluors.

1. Chi ho las fluors mè invento
E quellas uschè bain formo,
D'ün bel alv, cotschen, blovin,
Mellan, brün e cler rösin?
2. Chi ho nel üert e sün il pró
Lur quantited taunt bain lovo?
Inu' pü bod eira desert,
Flureschan tuottas uschè spert.
3. Chi ais, chi las fo crescher sü
Ed in lur risch mett' aint il züj?
Chi al solagl do sa splendur
Ed allas fluors lur bun' odor?

4. Chi ais bain quel, chi tuot que fo
E sainza mè gnir stanglanto?
Que ais be Dieu, cher infaunt,
Il maun da Dieu ais tuot possaunt.
-

11. L'utuon.

Nus dschains l'utuon la stagiun richa; perche da quaist temp vain raccolt la granda part dels früts. Ils dis chalan e las nots creschan. Il solagl nun sto pü uschè ot vi al tsel scu da sted, e perque nun aise pü uschè chod. Pustüt las nots sun già bun fraidas. In damauns cleras la cuttüra ais cuverta d'üna grossa pruina. Qualvoutas naiva que, scu a mez inviern. Tuottüna ais l'utuon tar nus solitamaing üna stagiun agreabla.

Las bellas fluors da sted e prümavaira sun spassidas. Be la minchüla d'utuon flurescha. Il bel verd del larsch e della bos-cha da föglia e da frus-chers as müda in colur melna u cotschna. Ampas, frejas, uzuas e giglöduras sun uossa madüras. Duonnas, mats e mattas and elegian diligiaintamaing. Landroura prepara la mamma ün bun züj. L'utuon vegnan eir raccolts ils ardöffels. In valledas pü bassas da nossa patria ais la glieud occupeda a raccogliar poms, paira, prünas ed a fer la vindemgia. Plaun a plaun crouda la föglia della bos-cha e la fruonzla del larsch.

La muaglia vain d'alp. Che plaschair ad udir uossa il sclingöz da zampuogns, talacs, s-chellas e brunzinas süls pros u süls pasculs chasauns! Ils dalettaivels utschels da chaunt ans bandunan, per passerter l'inviern in pajais pü chods. Per ils chamuotschs, las muntanellas e las leivras ais l'utuon üna stagiun prievlusa. Bgers chatscheders percuorran il mais Settember las muntagnas e'ls gods zieva sulvaschina.

Il contadin ais uoss' occupo a biager ils pros ed a mner laina. Tuot as prepara, per entrer darcho nel froid e lung

inviern. Ils infaunts frequaintan darcho cun nouv dalet la scoula. L'utuon vain eir celebra la festa della raccolta. Que ais üna festa d'ingrazchamaint al cher Segner per ils früts, ch'el fet crescher e raccoglier.

---

12. Ingiovinera.

Sün l'er sun eau naschieu,
Passet aint nel talvo,
Gnit fich cun pèls battieu
E da peidrums smacho.
Sun sto perfin nell' ova
Ed in ün lö fich chod;
Scha ün povret at rova,
Schi do'l ün töch dabot.

---

13. Traja pera ed ün.

Duos uraglias hest tü ed üna buocha;
Rifletta pür:
Bger dessast tü udir,
Ma poch losupra dir.
Duos ögls hest tü ed üna buocha;
Retegn' infaunt:
Tuot dessast tü bain observer,
M'allura na tuot paleser.
Duos mauns hest tü ed üna buocha;
Considra bain:
Duos instrumaints per lavurer,
Ma ün, be ün ais per manger.

Damaun e saira.

---

14. Ils razs del solagl.

Il solagl eira alvo e staiva cun sia bella schaiba glüschainta vi al tschel. Cò tramettet el dapertuot sieus razs, a sdasder quels, chi dormivan. Il prüm gnit ün raz tiers la lodola. Quella gnit our da sieu gnieu, svolet sü nell' aria e chantet: «Lirilirili, o che bel di!» Il seguond raz gnit tiers la leivrina e la sdasdet. Quella nun as sfruschet lönch ils ögls, anzi saglit our dal god sül prò e's tscherchet ervas finas e föglinas züjusas da cruschina. Ed ün terz raz gnit nella stalla dellas giallinas. Cò clamet il chöd: «Kikeriki!» e las giallinas svollettan giò dal maschun e cratschlettan nel curtin, as tscherchettan pevel e fettan övs nel gnieu. Ed ün quart raz gnit nella chambretta dels culombins. Quels clamettan: «Rukedico, l'üschet ais serro!» E cur cha l'üschet füt aviert, cò svollettan els tuots sülla champagna e currittan per ils ers intuorn e piclettan ils graumins gustus. Ed ün tschinchevel raz gnit tar l'aviölin. Quel chaminet our da sia masaina, as terdschet giò las elas, muschumet allur' intuorn süllas fluors e portet a chesa il meil. Cò gnit l'ultim raz sper il let del daschütel e'l volet sdasder. Ma quel nun alvet, anzi as volvet be dall' otra vart e grofflaiva, intaunt cha tuots ils oters lavuraivan.

---

15. Ils infaunts e la glüna.

Il solagl eira tramunto e que cumanzaiv' a gnir s-chür. Ma ils infaunts nun eiran auncha tuots a chesa tiers lur mamma. Duos eiran auncha sün ün prò ed avaivan smancho

in lur gö, cha's stu ir a chesa, aunz cha vegna not. Gnd
però saimper pü s-chür, avettan els temma ed as mettettan
a crider; perche els nun chattaivan pü la via, e que eira
dalönts. Tuot in üna vouta gnit cler davous il god, ed els
vzettan ad alver üna glüsch arduonda. Que eira la glüna.
Vzand quella ils infaunts, dschet ella: «Buna saira, mieus
infaunts! Che fais vus auncha cò da quistas uras?» Ils in-
faunts as tmettan da prinzipi; ma cur els vzettan la glüna
tuot amiaivla, pigliettan els curaschi e dschettan: «Ah, nus
ans avains intardos memma, ed uossa ais que not, e nus non
chattains pü la via, per ir tiers nossa mamma.» Els cridaivan
uschè dad ot, cha la buna glüna as fet pcho d'els. Cò als
dschet ella: «Scha vus cognuschais bain la chesa, inua cha
vossa mamma sto, schi as vögl eau fer glüsch, per cha
chattas la via.» E la glüna als fet uschè cler, cha paraiva
be di. Ils infaunts currittan uossa sainza temma, que ch'els
podettan e chattettan eir fortünedamaing la via. Arrivos avaunt
lur porta, dschettan els: «O grazia, chera glüna, cha tü ans
hest fat cler!» La glüna respondet: «Que he eau fàt gugent.
Ma uossa fè, cha vegnas tar vossa mamma; perche ell' ais
in grand pisser per vus.»

Oraziuns.

---

16. Per la damaun.

a.

Ûn dutsch sön giodet eau quaista not;
A te, Segner, saja perque lod.
Novas forzas vögliast, Bap, am der,
Cha il bön eau possa saimper fer. — Amen.

b.

1. Tü, Segner, m'hest darcho sdasdo
E tres il sön m'hest recreo.
Lodeda saja ta bunted,
Chi am conserva in sandet.
  2. O tegna tres ta grazia püra
Me, tieu infaunt, hoz in ta chüra.
Sajast vicin cun tieu agüd,
Do'm que chi serva tiers salüd! — Amen.
-

17. Per la saira.

a.

1. La sair' ais arrivada,
'l solagl ais tramunto,
Nossa lavur glivreda,
E'l di bod passento.
2. O Segner, in ta chüra
Ans vögliast tü piglier!

Tres tia grazia spüra
Dal mel ans preserver.

3. O Segner, benedescha
Eir noss chers genituors,
Cun grazia tü colmescha
Tuots noss benefattuors! — Amen.

b.

1. Staungel sun, al pos am met,
Intra Segner suot mieu tet.
Chüra cun tieu maun possaunt
Da tuot mel mè tieu infaunt.
2. Tuot que hoz eau he fallo,
Segner nun tgnair inquiet;
Vögliast, bap, per grand' amur
Perduner tuot mieu errur.
3. Eir tuots quels, chi'm sun paraints,
Lascha'ls, Dieu, dörmir contains;
Quels, sco tuots mieus conumauns
Recomand eau in tieus mauns.
4. A tuots ammalos pustüt
Fo sentir, bap, tieu salüd;
Drizza'ls sü in ogni led
Tres la glüsch da tieu sench pled. — Amen.

---

18. Per la scoula.

a.

1. O bap tuot buntadaivel,
Onur e lod at dains,
Tuot que ch'ais salüdaivel
Nus be da te arvschains.

2. Eir uossa benedescha,
Cher Dieu, nossa lavur,
Cha quella redondescha
A ti' e noss' onur.
3. E noss' intera vita
A te nus consecrains;
L'amur ti' infinita
Cun lod nus dechantains. — Amen.

b.

Spiert del Segner, vè sur 'me,
Eau't supplich, o guida'm tü!
Fortificha'm nella fè,
Santificha'm vi e pü!
Pietus fo'm tü dvanter,
Per cha poss' in tschel entrer! — Amen.

D. Lecziuns

per exercizis in scrit.

I. Exercizis d'ortografia.

Exercizi a No. 2, pag. 2: „Las stailas.“

1. *Tscherchè tuot ils plets cun:*

- a) ll, tt, zz, rr;
- b) au, gl, gn;
- c) ieu.

2. *Complettè quaistas proposiziuns:*

La staila d . . . . saira glüscha il pü cler. Be il cher
S . . . . so innumbrer tuot las stailas. Las stailas staun nel
m . . . da D . . . . Ils u . . . . nun saun innumbrer tuot las
stailas. Las stailas s . . . . . a bellas glüschs. Qualvontas
croudant razs da stailas vers t . . . . .

Exercizi a No. 13, pag. 16: „Ils infaunts ozius.“

1. *Tscherchè tuot ils plets cun:*

- a) gg, tt, ll, rr, ss, pp;
- b) au, gl, gn, ieu, tsch, dsch.

2. *Complettè las seguintas proposiziuns:*

a) Ils infaunts u . . . . . a chanter ün utschein. Els
s'imb . . . . . in üna compagnia da pitschens sc . . . . .
Il viandaunt ho plaschair dallas b . . . . . chanzuns dels utschels.

Ils infaunts nun vz . . . . . ünguotta. L'utscheïn аваiva da c . . . . . muos-chas per s . . . . . pitschens. Ils infaunts as t . . . . . da lur daschütliа. Els c . . . . . vi tar l'ovelin. Els eiran tuot a . . . . . Il squilat dschet: «Eau cleg insembel nitschoulas e n . . . . .»

b) L'ovelin аваiva da b . . . . . ils pros e'ls ers. Il fringuel ch . . . . . fich bain. Ils aviölins pi . . . . . insembel la puolvrina melna dellas fluors. Il fringuel clappa muos-chas per s . . . . . pitschens. Il squilat sf . . . . . giò vers ils infaunts. Ün scarafaggi аваiva da fabricher üna chesa da f . . . . . Las furmias nun vegnan fazil st . . . . . Il fringuel svolet nel g . . . . .

Exercizi a No. 15, pag. 23: „Il giat.“

1. *Tscherché ils plets cun:*

a) ff, mm, ss, dd, bb, zz, tt;

b) au, ieu, gl.

2. *Complette las seguintas proposiziuns:*

a) Il giat ho g . . . . . agüzzas. El sto a s . . . . . , cul cho traunter las ch . . . . . davaunt. «Els sun sco chaun e giat», disch ün da gliеud, chi nun s'a . . . . . Las mürs t . . . . . il giat scu'l fö. La giatta saglia a . . . . . allas bestias, chi tscherchan da perseguiter s . . . . . pitschens. La mür stu so . . . . . grandas anguoschas, aunz cu podair morir. Solitamaing il giat ho fat la zam . . . . . Il giat maglia mürs; perque ais el n . . . . .

b) Il chaun ais s . . . . . pü grand inimih. La giatta ho granda chüra per s . . . . . pitschens. La massera s'almaina sovenz, cha m . . . . . lat, charn u liangias. Las mürs pigliesan il s . . . . . , scha nun avessans giats. Infaunts nun stovessan p . . . . . ils giats sün bratsch. Il giat sto gügent a s . . . . .

Exercizi a No. 31, pag. 50: „La lintscherna.“

1. Tscherchè ils plets cun:

a) ll, mm, nn, rr, tt, ss, pp;

b) au, è, gl, ieu.

2. Complette las seguaintas proposiziuns:

Üna povra d . . . . . get cun sieus duos pitschens
in . . . . . sün ün spelm. Ils infaunts cl . . . . . il prüm
ün püschel d . . . . . pü b . . . . . frejas per lur mamma. La
m . . . . . cridaiva dalla t . . . . . Intaunt cha la duonna
dis . . . . . auncha, s'udit ün t . . . . . fracasch. La mamma
füss morta, scha D . . . . . nun avess tr . . . . . quell' innozainta
bestietta. Ella füss sepullida suot quella muschna d'c . . . . .,
e'ls infaunts nun a . . . . . pü mamma. La mamma dschet:
«Intuorn quaist spelm aise tuot plain d'frejas, c . . . . . e
m . . . . . da quellas avuonda.» Ingrazchain al Segner per quaist
m . . . . . salvamaint.

Exercizi a No. 32, pag. 51: „La reva.“

Complette las seguaintas proposiziuns:

Ün pover hom avaiva trat in sieu — üna zuond — reva.
El la volet — al signur mastrel. Quaist lodet la — del pover
contadin. El al det per zieva trais —. Ün contadin rich ed
avar volaiva eir fer ün — al —, per survgnir — auncha
da pü valur. El get tar il — cun ün bel vdè —. Il mastrel
nun volaiv' — il vdè. Ma l'hom al —, fin ch'el l'acceptet.
Sco contraregal al det il — la reva granda. Il — avar füt
tuot — da quaist —.

Exercizi a No. 33, pag. 52: „Ils duos fradgliunzs.“

*1. Tscherchè sainza cudesch ils plets, avaunt ils
quels ün po metter il e la:*

a) Singular.

b) Plural.

2. Complette las sequaintas proposiziuns:

Steffan volaiva — qualchosa bun da —. Ils genituors nun eiran a —. Sia sour Anna — be in ün lö, inua üngün nun ils podaiva —. Steffan dschet dad — in chambra nova, a — tschireschas. Ma Anna dschet, cha lo — il chantunais, chi — laina avaunt sia porta. Allura volaiva — ir in chadafö, a — meil. «Cò — la chantunaisa, chi ais alla finestra e —», dschet Anna. Zieva volet — ir giò —, per — poms. Ma sia sour — dschet, cha'l cher — vezza eir tres la —. Dieu — dappertuot. Perquè nun fain in üngür qualchosa d' —.

Exercizi a No. 35, pag. 54: „Sülla collina.“

Complette las sequaintas proposiziuns:

La damaun già bod eiran ils infaunts in u—. Il— eira tuot serain. Els faivan la spassageda con lur g—. Els sto— vaivan passer tres bels p—. Al pè della collina eira ün bel — da larschs. Ils chers u— chantaivan süllas manzinas dels larschs. Bellas — odoriferas flurivan süls pros e nel god. Cò comparit il — sco üna granda balla d'or. Ils guots del r— süllas fluors e süll' erva spl— nels razs del— sco diamants.

Exercizi a No. 14, pag. 133: „Ils razs del solagl.“

Parti aint ils plets sequaints in silbas:

a) Solagl, schaiba, pajais, lodola, föglia, cruschina, stalla, giallina, maschun, champagna, aviölin, masaina, chambretta, elas, culomb, graumins, daschütel, üschet, curtin, leivrina.

b) alver, dormir, trametter, chanter, svoler, sfruscher, saglir, tschercher, cratschler, cuorrer, lavurer, chaminer, groffler, porter, picler, tscherchettan, saglittan, tramettettan, lavurettan, mangettan, grofflettan.

c) bella, glüschaint, glüschainta, fina, züjusa, gustus, gustusa, s-chüra, odorifer, odorifera, netta, pover, povra, pitschen, pitschna.

Exercizis da repetiziun.

Tscherchè plets cun:

- a) cc;
- b) dd;
- c) ll;
- d) mm;
- e) nn;
- f) pp;
- g) rr;
- h) ss;
- i) tt;
- k) zz;
- l) au;
- m) ieu;
- o) gn;
- p) gl;
- q) sch, s-ch;
- r) tsch;
- s) dsch;
- t) j;
- u) q;
- v) cun ün t alla fin d'ün pled;
- z) cun ün d alla fin d'ün pled.

II. Proposiziuns ed exercizis sur differentes oggets.

1. *Scrivè proposiziuns davart l'utilited del giat*, No. 15, pag. 23; *della chevra*, No. 20, pag. 31; (in Singular e Plural).
2. *Scrivè proposiziuns davart il nudrimaint da quaistas bestias*, (in Singular e Plural).

3. *Scrivè las istessas frasas our dadour.*

4. *Scrivè proposiziuns davart tuot las bestias da chesa,*
(in Singular e Plural) drovand ils seguints plets:

a) fer la guargia, porter, trer, as rampcher, cuorrer,
pasculer, sgiazzer, svoler, licher, clapper mürs, der lat, sfuer;
per ex.

Il giat clappa mürs. Ils giats clappan mürs.

b) üerler, sbegler, chanter, cratschler, sgrignir, mügir;
per ex.

La vacha mügia. Las vachas mügian.

La fabrica da chesas.

1. *Indichè ils oggets, ch'ün drova per fabricher üna chesa:*

(No. 34, pag. 114, la fabrica d'üna chesa; No. 35, pag. 115, il müreder; No. 36, pag. 116, il marangun; No. 37, pag. 117, il falegnam).

2. *Scrivè che ch'ün fo in chambra, in stüva, in chadafö, in murütsch.*

Supra il müreder, No. 35; il marangun, No. 36; il falegnam No. 37.

1. *Scrivè ils noms dellas üsaglias del müreder, del marangun e del falegnam,*

(in Singular e Plural, cun agüd del cudesch).

2. *Scrivè ils oggets, cha quaists trais misterauns faun,*
(in Singular e Plural, cun agüd del cudesch).

3. *Scrivè quaist a memoria.*

Il contadin, No. 39, pag. 119.

1. *Indichè che utensils, cha'l contadin drova la prüma-vaira, la sted e l'utuon,*
(nel Singular e Plural).

2. *Scrivè, che cha'l contadin lavura la prümavaira, la sted e l'utuon,*
(nel Singular e Plural) p. ex.: Il contadin era l'er. Ils contadins eran ils ers. (Cun e sainza cudesch).

Il muliner, No. 40, pag. 121.

1. *Indichè ils oggets, ch'ün vezza tar il muliner e'ls oggets, ch'ün drova per fer paun,*
(nel Singular e Plural).
2. *Scrivè las lavuors, cha'l muliner ho da fer e quellas per fer paun,*
(nel Singular e Plural, cun e sainza cudesch).

Las stagiuns.

Scrivè proposiziuns cun agüd del cudesch.

1. a No. 1, pag. 124: „l'inviern.“
a) davart *bestias* (fringuel, passler, corniglia, giaza, vuolp, leivra, vacha, chevra, bes-ch);
b) davart *plauntas* (bos-cha da föglia, larsch, pign, tev, dschember, fluors);
c) davart *l'umaun*.
2. a No. 3, pag. 125: „la prümavaira“.
a) davart *bestias* (utschels da chaunt, chürallas, aviöls, furmias, scarafaggis, muos-chas, bestias da chesa);
b) davart *plauntas* (erica, viola, minchületta, genziana, margheritas, bos-cha da föglia, larsch);
c) davart *l'umaun*.
3. a No. 9, pag. 129: „la sted“.
a) davart *bestias* (chevras, bes-cha, vachas, utschels da chaunt, rasulaunas, chürallas, aviöls);
b) davart *plauntas* (fluors, grusaida, erva, graun, verdüra);
c) davart *l'umaun*.

4. a No. 11, pag. 131: „*Futuon*“.

a) davart *bestias* (vachas, utschels da chaunt, cha-muotschs, muntanellas, leivras);

b) davart *plauntas* (bos-cha da föglia, frus-chers, ampas, frejas, uzuas, giglüdras, poms da terra, poms, paira, prünas, üja);

c) davart *Pumaun*.

Scrivè da quaistas proposiziuns sainza cudesch.

III. Indicaziuns per reprodür il contenuto in abbreviaziun.

A. Parevlas.

---

1. La matta misericordiaivla.

Üna buna e brava mattetta *avair* pers bap e m—. Ella nun *avair* ne chesa, ne let. Be ün töch d'p— *possedair* ella. Cò *ir* ella sülla ch—. Ella as *fider* nel cher S—. Per streda *incuntrer* ella ün h— vegl. Quaist *avair* f— e *dumander* qualch— da m—. La buna m— al *der* il töch d'p—. Zieva *vair* ella ün mattin mez dschiet. Quaist la *rover* sieu f—. La matta miß— al *regaler* sieu fazzöl.

Ün momaint zieva *capiter* ün oter inf—, chi *trembler* eir dal fr—. La b— matta al *der* sia giacca. Nel god *incuntrer* ella üna mattetta. Quaista *dumander* sia sch—. La buna m— *der* sia sch—. Uossa *esser* ella be in ch—. Cò *cruder* bg— stailas. Quaistas as *müder* in ta—. La m— *cler* ils ta— in sia ch— e *dvanter* fich richa.

---

2. Il stram, il cravun e'l faschöl.

Üna duonna veglia *volair* üna vouta couscher üna buoglia da f—. Ella *fer* fö ed *impizzer* cun str—. Ün f— *cruder* per t— sper ün str—. Eir ün cr— cotschen d— *cruder* tar ils oters duos. Il f— *dir*, da *volair* esser saimper buns a—. Els *volair* ir in ün oter p—. Cò *arriver* els tar ün o— sainza pi—. Il str— *as metter* sur l'ovel. Uschè *podair* ün passer sur l'o—. Il cr— *volair fer* il prüm il viedi. Il str— *cumanzer* ad ar—. Il cr— *cruder* eir nel o—. Cò *stovair* rir il f— uschè f—, ch'el schl—. Ün schn— *passer* güst per quella via. El *cusir* la pel del f— cun fil n—. Perquè *avair* ils f— üna cusdüra n—.

---

3. La mort del pulschainin.

Ün pul— ed ün chödin *fer* üna v— üna sp— sün üna collina. Els *volair* partir tuot sco buns a—. Il pul— *chatter* üna bella n—. El *volair* tgnair quella be per s—. Allora *manger* el il m— e *stovair* st—. Il bun ch— *esser* zuond tr—. Ses mürs *trer* sün ün charrin il p— alla f—. Il ch— *esser* manaschunz. La vuolp *as metter* eir sül ch—. Eir otras bestias *saglr* davous sü. Cò *arriver* els tar ün o— sainza pi—.

Ün fastüj da str— *as metter* sur l'— sco punt. Las mürs *sglischer*. Ellas *cruder* nell' o—. Ün cr— cotschen d'f— *volair* former la punt. Ma el *gnir* bl— e *morir*. Ün crappun *as metter* uossa nell' ova. Il chödin *trer* il ch— cul pul— mort sur il cr— all' otra riva. Ma tuot las otras b— *cruder* nel o—. Il chödin *sepullir* sieu com—. Poch dis zieva *morir* eir el da püra m— vita per sieu ca—.

---

4. Las duos figlias, la diligiainta e la negligiainta.

La duonna *amer* pü la fi— negl—. L'otra m— nun *esser* sia vaira fi—. La m— diligiainta *stovair* filer tuottadi sper il b—. Ün di as *taglier* ella in ün d—. Ella *volair* laver il d— da saung nel b—. Ma il füs *cruder* nell'ova. La mamma *lagner* f—. Cò *volair* la m— piglier il f— our dal b—. Allora eir ella *cruder* nell' o—. Ella as *sdasder* sün ün bel p—. La brava m— *piglier* ils pauns our da f— e *squasser* ils p—. Nel god *gnir* ella tar üna duonna v— con daintuns l—. Ella *fer* la fantsch— tar quaista d—. La duonna *esser* fìch cont— dalla m—. Quella la *der* il f— ed auncha tiers bger o—

Eir la m— *daschütla volair* servir a quella d— v—. Ma ella nun *piglier* ils p— our da f— e nun *squasser* neir ils p—. Tar la d— v— *esser* eir bain negl—. Impè dad or *survgnir* ella üna plövgia da p—. Quaista la *rester* per saimper add—.

---

5. Ils musicants da Brema.

L'esan *esser* v—. Perque sieu pa— il *volair* m—. Ma l'e— *fügir*. El *volair* dvanter m— da Br—. Cò *incuntrer* ün v— chaun da ch—. Eir sieu p— il *volair* m—. El *viager* cul e—. Zieva *vair* ün g— tuot tr—. Sia pa— il *volair* bütter nell' o—. Eir quaist *ir* cun e— sco m—. Allora *vair* els ün ch— sper via. Quaist *chanter* ad ota v—. Sia pa— al *volair* stordscher il c—. Eir il ch— als *fer* comp—.

Cò *arriver* in ün g—. Ad *esser* già s-ch—. Il chöd *vair* gl—. Els *gnir* tar üna ch— da leders. Tuots insembel *cumanzer* a fer üna terribla m— e *saglr* aint in st—. Ils l— *fügir*. Ma ils m— da Brema *rester* saimper lo.

---

6. Il luf e'ls set uzöls.

La chevra v— *volair* ir nel g—. Ella *dir* a sieus u—, da s'inchürer dal l—. Bod *picher* que alla p—. Ils u— nun *avrir*. Els *cognuoscher* il l— giò dalla v—. Ma il l— *turner* darcho. Uoss' *avoir* el üna v— fi—. Ils u— il *cognuoscher* giò da sias pattas n—. Il l— *turner* darcho cun p— tuot al—. Uossa ils u— *avrir* la p—. Il l— *maglier* ses. Il pü g— nun *chatter* el.

Bainbod *turner* la m— a ch—. L'u— nella chascha dell' u— la *requinter* tuot. Il luf *dormir* suot ün b—. La chevra *taglier* il va— del l—. Tuots ses u— *gnir* our auncha v—. Els *implir* darcho il v— cun cr—. Allora as *sdasder* il l— con üna granda s—. El *volair* baiver nel b—. Ma el *cruder* loaint e m—.

---

7. Il luf e la vuolp.

La vuolp *stovair* invuler ün a— per il luf. Ma il l— *volair* *maglier* aunch' ün a—. Cò *vair* ils cont— il l—. Els al *der* üna br— plunt—. Zieva la v— *avoir* d'involer per il luf v—. Quellas al *guster* stupend. Ma el nun *avoir* av—. El *ir* svesse per v—. El *gnir* vis e *clapper* darcho las c— pl—. Ün' otra vouta *ir* il l— con la v— tres üna fou— in ün m—. Lo *esser* ch— be avuo—. Il l— *maglier* fich bg—. Cò *clapper* el ün grand v—. Il contadin *udir* fra— e *gnir* giò m—. La v— *fügir* dalum our per la f—. Ma il l— *esser* memma gr— e nun *podair* *fügir*. Il contadin *copper* il l—.

---

8. Il mattin chatto.

Il chatscheder *chatter* ün mattin sün ün p—. El il *porter* a ch— tar sia f— Lena. Il m— *gnir* nomno G—. G— e L— *s'amer* da tuot c—. La cuschinunza *volair* bütter a G— in üna ch— cun ova bu—. Ma G— e L— *fügir* nel g—. Ils fa— *persequiter* ils inf—. G— *as müder* in ün röser e L— *esser* la r— sün quel. Zieva G— *as müder* in üna bas— e Lena in üna cr—. La n— cuschinunza *stovair* najenter nel lejet. L— e G— *esser* fidels a—.

---

9. Il pover e'l rich.

Il rich nun *volair* lascher ster sur n— al cher S—. Il pover al *der* ün bun l— e da tschaina e da cu—. Il ch— S— *regaler* alla b— gl— üna ch— nova. Il rich *ir* a ch— zieva il ch— S—. El l'*azziever*. Il ch— S— al *permetter* trais giav—. Ma quaists nun *esser* sia fort—. Il ch— *as rumper* il cu—. La duonna *esser* tacheda sülla s—. Il rich *stovair* giavüscher sia d— giò dalla s—. El *avair* be rabgia e displ— tres ils trais g—.

B. Robinson.

1. Ad 1, 2 e 3.

Il giuven R— *esser* daschü—. El nun *volair* impr— ünguotta. El *ster* il pü gu— sül port da m—, per *vair* las bar—. Üna vouta *ir* el cun üna b— sül m—. Cò *gnir* ün terr— orizi. La barcha *fer* naufr—. R— *gnir* bütto sün ün' is—. El *esser* l'unic umaun süll' i—.

2. A 4, 5 e 6.

R— *as tmair* dallas b— sulvedgias e dalla gl— sulv—. El *dormir* las prümas n— sün ün b—. El *viver* da grauns da form—. Uossa *chatter* el eir ün cuvel. Lo *fer* el si' abi—. El *preparer* sieu let our da f— ed erva s—. Cò *chatter* el grandas fö—. Con quellas *fer* el ün ch—. Immez las f— eiran bels fr— sco fixs. Quels *guster* fich b—.

3. A 7, 8 e 9.

R— *chatter* eir nuschs da cocco. Il lat da q— nuschs *guster* a R— fich b—. R— *vair* eir üna bestia sumgiaunta ad üna leivra. Uossa *fer* el ün balaister e fri—. Que al *reuschir*, da clapper leivras.

4. A 10.

R— nun *avair* üngün fö. El nun *podair* cuschi—. El *as tmair* dals orizis e pustüt dalla saetta. Ün di la sae— der fö ün b—. Quaist *arder* cun granda fla—. Uossa R— *avair* fö. El *tnair* quint dal chöttel.

5. A 11 e 12.

Sün quaist' is— nun eira üngün inv—. Zieva la stagiun bl— *gnir* la prü—. Que *esser* ün grand pl— per R—. Ma el *gnir* am—. El *avair* gr— fei—.

6. A 13 e 14.

R— *chatter* ün di ün papag—. El al *der* gr— da form—. Toni *imprender* plaun a pl— a disc— R— *scoprir* eir üna chev— sulvedgia. El *clapper* üna. Quist' *avair* ün uz—. L'uz— eira domestic. Pü tard R— *clapper* auncha pü chev—.

7. A 15 — 19.

R— *fer* vestimainta our da pels d'ch—. El *avair* uossa formentun avuo—. Sieu er *avair* do üna bella rac—. El *couscher* vasclas da for—. El nun *avair* üngün fuorn.

8. A 20.

Uossa R— *prover* a fer co—. Bgeras v— nun al *reuschir* que. Finelmaing *savair* el tuottüna fer co—. In quaistas c— *couscher* el schoppa ed oter pü.

9. A 21 e 22.

R— *clapper* uossa eir peschs. Ils p— *guster* fich bain a R—. El *fer* eir chavagnas, per clapper p—. Eir *fabricher* el ün fuorn. In quel *podair* el c— bun paun.

10. A 23 e 24.

Ün orcan *chatscher* üna b— alla riva dell' i—. Tuot ils barcharöls eiran perieus nell' o—. R— *chatter* sülla b— bgers oggets nüz—. Eir ün bel ch— viv eira nella b—. Quaist chaun *fer* a R— bger pl—.

11. A 25.

R— *chatter* fastizi da sulvedis. Cò *avair* el gr— ang—. El nun *sus-chair* bod pü band— si' abi—. Saimper *piglier* el cun se ils schlu—. Ma plaun a pl— R— *perder* ün po l'ang—.

12. A 26.

R— nun *vair* pü üng— dals sulvedis duos ans—alla lungia. Cò *capiter* el darcho sül lö, inua el *avair* vis ils fastizis dels sulv—. Uossa *observer* el fö. Circa trenta sulv— *soter* intuorn il f—. Els *brasser* ün preschuner. Duos pr— eiran in üna b— alla riva. Ün pr— *gnir* da fügen. El *cuorrer* vers R—. Duos sulv— il *persequiter*. R— *schlup-peter* quaists.

13. A 27 e 28.

R— *piglier* quaist sulv— in sieu cu—. El il *nomner* Ven—. Ven— eira ün hom gi—. R— al *musser* la lingua tud—. Ven— *savair* fer tuot las la—. El *obedir* a R—. R— *amer* a Ven— e V— a R—.

14. A 29.

Ven— eira già bgers a— süll' i— tar R—. Cò *gnir* ün di üna gr— b—. Quaista as *fermer* sper l'i—. Ell' eira in viedi vers Br—. R— *podair* turner a ch— cun q— b—. Ven— *podair* eir l'accompagner. R— *piglier* cumgiò dall' i—.

15. A 30.

Il bap da R— *viver* auncha. La m— esser morta. R— *surpigliar* l'affer da sieu b—. Ven— al *güder* nel affer. R— *esser* bun con povra gl—. Ils povers l'*amer*.

Register.

A. Parevlas.

	Pag.	No.	Autur.
La matta misericordiaivla	1	1	. . . . .
Las stailas	2	2	Imitaziun (I cudesch tudais-ch).
La glüna	3	3	" " "
Il solagl	3	4	" " "
Il stram, il cravun e'l faschöl	4	5	. . . . .
Ils members del corp umaun	6	6	(II cudaschet da lectura.)
La mort del pulschainin	7	7	. . . . .
Il pullam	9	8	Imitaziun (I cudesch tudais-ch).
Il chaun inguord	10	9	" " "
* Ils frers	10	10	" " "
Las duos figlias, la diligianta e la negligiainta	11	11	. . . . .
Il bügl	15	12	Imitaziun (II cudesch tudais-ch).
Ils infaunts ozius	16	13	(II cudaschet da lectura.)
Ils musicants da Brema	18	14	. . . . .
Il giat	23	15	. . . . .
Ils set bastuns	24	16	Chr. Schmid.
* Il giat e'l passler	25	17	(II cudaschet da lectura.)
* Il giattet	26	18	G. F. Caderas.
Il luf e'ls set uzöls	27	19	. . . . .
La chevra	31	20	. . . . .
Las duos chevrass	32	21	L. Grimm.
Il luf e la vuolp	32	22	. . . . .
* Il corv e la vuolp	35	23	. . . . .
Il mattin chatto	36	24	. . . . .
* Il culomb e l'aviöl	40	25	. . . . .
Il passlerin ho fam	40	26	(II cudaschet da lectura.)
Il pulschainin vain ammalo	41	27	" " "

* Poesias

	Pag.	No.	Autur.
La spassageda nel god . . .	41	28	(II cudaschet da lectura.)
Las traits chürallas . . .	43	29	" " "
Il pover e'l rich . . .	44	30	. . . . .
La lintscherna . . .	50	31	(II cudaschet da lectura.)
La reva . . .	51	32	Chr. Schmid.
Il's duos fradgliunzs . .	52	33	Chr. Schmid.
Dieu ais omnipreschaint ed omnisciaint . . .	53	34	Th. Scherr.
Sülla collina . . .	54	35	Th. Scherr.
* Il passler e'l chavagl . .	55	36	. . . . .

B. Robinson.

Robinson in chesa paterna	57	1	. . . . .
Il viedi	60	2	. . . . .
Il naufragi	62	3	. . . . .
Il salvamaint	63	4	. . . . .
L'isla	65	5	. . . . .
Robinson as procura il pü necessari	67	6	. . . . .
Robinson s'orientescha sün si' isla	69	7	. . . . .
Preparativs per ir a cha- tscha	71	8	. . . . .
La chatscha	72	9	. . . . .
Plaschairs e displaschairs	73	10	. . . . .
L'inviern	76	11	. . . . .
Robinson vain ammalo .	78	12	. . . . .
Robinson survain compa- gnia	80	13	. . . . .
Robinson clappa üna chevra e's fo ün curtin . .	81	14	. . . . .
Robinson fo da schneder .	83	15	. . . . .
L'er da formentun . . .	84	16	. . . . .
Robinson clappa chevras sulvedgias	85	17	. . . . .
La raccolta	87	18	. . . . .
Robinson fo da furner e da bacher	87	19	. . . . .
Las coppas	89	20	. . . . .
Robinson vo a pas-cher .	91	21	. . . . .

— III —

	Pag.	No.	Autur.
Da tuottas sorts lavuors .	92	22	. . . . .
Ûn evenimaint fich impor-			
tant	94	23	. . . . .
Trais ans da quietezza .	97	24	. . . . .
Ûna terribla scoperta . .	98	25	. . . . .
Ils sulvedis comperan dar-			
cho	99	26	. . . . .
Robinson fo pü bain cognu-			
schenscha con sieu			
sulvedi	101	27	. . . . .
Robinson fo da magister .	104	28	. . . . .
Cumgiò dall' isla	105	29	. . . . .
La patria	108	30	. . . . .

Materia accompagnatoria al requint da Robinson.

L'ascensium d'üna mun-			
tagna	110	31	Imitaziun (II cudesch tudais-ch).
Il flüm e'l lej	112	32	. . . . .
* Il mat, chi tmaiva l'ova .	113	33	. . . . .
La fabrica d'üna chesa .	114	34	Imitaziun (II cudesch tudais-ch).
Il müreder	115	35	" " "
Il marangun	116	36	" " "
Il falegnam	117	37	" " "
Il fö e la glüsch	118	38	" " "
Il contadin	119	39	. . . . .
Il mulin	121	40	Imitaziun (II cudesch tudais-ch).
Cu cha mia mamnia fo il			
paun	122	41	" " "
* La spigljunza	123	42	G. Danz.

C. Lectura diversa.

Stagiuns.

L'inviern	124	1	. . . . .
* Ingiovinera	125	2	. . . . .
La prümavaira	125	3	. . . . .
* La lodola	126	4	. . . . .
* Prümavaira	127	5	Julie Brunies
* La randolina	127	6	. . . . .

— IV —

	Pag.	No.	Autur.
* Ingiovinera	128	7	. . . . .
La sted	129	8	. . . . .
Il temporel	130	9	. . . . .
* Las fluors	130	10	. . . . .
L'utuon	131	11	. . . . .
* Ingiovinera	132	12	. . . . .
* Traja pera ed ün	132	13	. . . . .

Damaun e saira.

Ils razs del solagl . . .	133	14	(II cudaschet da lectura.)
Ils infaunts e la glüna .	133	15	" " "

Oraziuns.

* Per la damaun	135	16	. . . . .
* Per la saira	135	17	. . . . .
* Per la scoula	136	18	. . . . .

D. Lecziuns per exercizis in scrit.

I Exercizis d'ortografia	Pag. 138—142
II Proposiziuns ed exercizis sur differents oggets . .	" 142—145
III Indicaziuns per reprodür il contenuto in abbreviaziun	" 145—152

Erruors da stampa.

Pag.	11,	No. 11,	lingia 10	invece	da	sbrus-chet	legia	sbrüs-chet
"	16,	" 13,	" 12	"	"	ch'avaivains	"	ch'avaivans
"	31,	" 20,	" 7	"	"	invernadura	"	invernadüra
"	32,	" 21,	" 8	"	"	a l'otra	"	all' otra
"	32,	" 22,	" 4	"	"	fer	"	per il
"	35,	" 23,	" 5	"	"	ella a	"	ell' a
"	35,	" 23,	" 7	"	"	belleza	"	bellezza
"	36,	" 24,	" 4	"	"	e'l	"	el
"	38,	" 6,	" 5	"	"	schal's	"	scha'ls
"	58,	" 4,	" 7	"	"	bain bod	"	bainbod
"	61,	" 2,	" 1	"	"	Un	"	Ûn
"	65,	" 3,	" 6	"	"	chamin, nun	"	chamin nun
"	67,	" 6,	" 9	"	"	schè	"	uschè
"	69,	" 5,	" 1	"	"	reschattaiva	"	rechattaiva
"	73,	" 3,	" 3	"	"	l'eivra	"	leivra
"	79,	" 4,	" 4	"	"	delsgür	"	del sgür
"	119,	" 39,	" 17	"	"	sejal	"	sejel
"	123,	" 41,	" 3	"	"	cous-cher	"	couscher
"	128,	" 6,	" 5	"	"	da	"	cha

•

Princeton University Library

32101 067865756

